

**SİVAS İLİ MERKEZ İLÇEYE BAĞLI KÖYLERDEKİ KÖY ODALARININ
MİMARİ OLARAK TESPİTİ, BELGELENMESİ, ANALİZİ VE KORUMA
ÖNERİLERİ**

Hamiye YILMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT 2023

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Hamiye YILMAZ

02/02/2023

SİVAS İLİ MERKEZ İLÇEYE BAĞLI KÖYLERDEKİ KÖY ODALARININ MİMARİ
OLARAK TESPİTİ, BELGELENMESİ, ANALİZİ VE KORUMA ÖNERİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Hamiye YILMAZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat 2023

ÖZET

Köy odaları, köy halkının cenaze, düğün, bayram gibi özel günlerin yanı sıra genellikle akşam vakitlerinde sohbet etmek, oyunlar oynayıp, türküler söylemek gibi çeşitli aktiviteler için bir araya geldikleri; köye uğrayan veya yolu düşen misafirlerin köyden ayrılana kadar konaklayarak ihtiyaçlarını giderdikleri, köylere has kamusal mekânlardır. Bu mekanlar, köyde yaşamın vazgeçilmez kurallarından biri olan yardımlaşma ve dayanışma amacı yanı sıra, kültürel ve sosyal iletişim bağlamında da sıklıkla kullanılmıştır. Genellikle köyün ileri gelenleri tarafından yaptırılmasına rağmen, köyün ortak malı olan bu odalar; özenli ve nitelikli işçilik ve malzemeleri ile de konutlardan ayrılmaktadır. Misafirlerin ağırlanmasına yönelik ihtiyaçları içerecek şekilde dolap, yüklük, gusülhane ve sedirlerin yanı sıra ısınma amaçlı ocak da içeren bu mekanların; zaman içinde gelişen göç ve bireyselleşme sebebi ile kullanımları azalmıştır. Pek çoğu terk sebebiyle köhneme sürecine girmiş bulunan bu mekanların bir kısmı ise belgelenmelerinden önce yıkılmış durumdadır. Bu tez kapsamında, geçmiş dönemlerin malzeme ve ustalık bilgisinin; estetik ve yapısal çözümler bağlamında pek çok bilgiyi içerecek şekilde bir araya getirildiği bu mekanların Sivas ili Merkez ilçe özelinde araştırması yapılmıştır. Köy odaları ile ilgili literatür araştırması akabinde merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 yapı ve yakın çevresi bağlamında tespit ve belgeleme çalışmaları yürütülmüş; görsel ve vektörel belgelemeler yapılmıştır. Elde edilen veriler yok olma sürecindeki bu yapıların nitelikleri, plan, mekan ve cephe kurgusu, yapı malzeme ve teknikleri gibi genel özellikleri bakımından analizleri yapılmak suretiyle değerlendirilerek sunulmuştur.

Bilim Kodu : 80106
Anahtar Kelimeler : Kırsal mimari, Köy odaları, Sivas, Merkez, Koruma
Sayfa Adedi : 376
Danışman : Prof. Dr. C. Nakış KARAMAĞARALI
İkinci Danışman : Prof. Dr. Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ

ARCHITECTURAL DOCUMENTATION, ASESMENT AND PRESERVATION
PROPOSALS FOR THE GUEST HOUSES “KÖY ODASI” OF CENTRAL DISTRICT
VILLAGES SİVAS

(M. Sc. Thesis)

Hamiye YILMAZ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

February 2023

ABSTRACT

Village rooms are public spaces unique to villages where villagers come together for various activities such as chatting, playing games, and singing folk songs, usually in the evening, as well as on special occasions such as funerals, weddings, and festivals. Furthermore, guests visiting or traveling to the village stay until they leave and meet their needs in this place. These places were frequently used in the context of cultural and social communication and solidarity, which is one of the indispensable rules of life in the village. Although usually built by the notable persons of the village, these rooms are the common property of the village. Their elaborate and qualified craft and materials distinguish them from the houses. They also include necessities such as cupboards, a closet, gusülhane (bathing cubicle), couches, and a fireplace for heating purposes. Their use has decreased over time due to migration and individualization. Most of these spaces have entered the decay process due to abandonment, and some were demolished before they were documented. Within the scope of this thesis, these places, where the material and craftsmanship knowledge of the past periods are brought together to include much information in the context of aesthetic and structural solutions, have been investigated in the Central district of Sivas province. Following the literature research on village rooms, identification and documentation studies were carried out in the context of 102 buildings and their immediate surroundings in 154 villages of the central district; visual and vectorial documentation were made. Finally, the data obtained were analyzed and presented in terms of general features such as the qualities, plan, space, and façade features, building materials, and techniques of these buildings in the process of extinction.

Science Code : 80106

Key Words : Rural Architect, Guest Houses, Sivas, Central, Protection

Page Number : 376

Supervisor : Prof. Dr. C. Nakış KARAMAĞARALI

Co-Supervisor : Prof. Dr. Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisansın bana kattığı nadide insanlardan olan insanlığı, hanımefendiliği, güler yüzlülüğü, öğretmenliği ve akademisyen kimliğiyle örnek aldığım, bakış açısıyla ve bana kazandırdıklarıyla mimarlık hayatıma farklı bir açı kazandıran sevgili danışmanım Cemile Nakış KARAMAĞARALI' ya, tez konumu seçmemden tez çalışmalarına kadar her aşamada benimle olan, sabrını ve güler yüzünü benden hiçbir zaman esirgemeyerek bana cesaret veren, bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, insanlığı ve akademisyenliği ile örnek aldığım sevgili danışmanım Özlem SAĞIROĞLU DEMİRCİ' ye teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmalarım sürecinde arşivlerinden yararlanmamı sağlayan Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu müdürü ve çalışanlarına teşekkür ederim. Covid-19 kaynaklı pandemi dönemine denk gelen arazi çalışmamda bana köylerini, evlerini ve odalarını açan misafirperverliklerini esirgemeyen ve her soruma cevap veren köylülere müteşekkirim.

Hayatımın her anında olduğu gibi arazi çalışmaları sırasında da benimle birlikte olan, maddi ve manevi her alandaki zorlukları benimle birlikte göğüsleyen, benimle ölçü alıp benimle yapıları inceleyen annem Güleser YILMAZ, babam Zekeriya YILMAZ ve kız kardeşim Rabiya YILMAZ'a çok teşekkür ederim. Ayrıca tüm eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ilk öğretmenlerin abilerim Gökhan YILMAZ ve Fatih YILMAZ'a teşekkür ederim.

Son olarak bugünlere gelmemde üzerimde emeği olan tüm öğretmenlerime, her zaman yanımda olan yakınlarıma ve dostlarıma çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
RESİMLERİN LİSTESİ	x
1. GİRİŞ.....	1
2. KÖY ODASI KAVRAMI	5
3. SİVAS KÖY ODALARI	17
3.1. Yapı Nitelikleri	18
3.1.1. Tescilli yapılar.....	18
3.1.2. Tarihlendirme ve kitabeler	19
3.2. Yapı Düzeni	24
3.3. Plan Tipolojisi.....	28
3.3.1. Yardımcı mekanlar.....	30
3.3.2. Ana mekan.....	36
3.4. İç Mekan Öğeleri	52
3.4.1. Dikmeler	52
3.4.2. Ocaklar.....	57
3.4.3. Yüklük/ Dolap/ Niş/ Sergen/ Cağlık.....	60
3.4.4. Mihrabiye ve lambalıklar	66
3.4.5. Döşeme ve tavanlar.....	69
3.4.6. Bezemeler	76

	Sayfa
3.4.7. İç kapılar ve iç pencereler.....	91
3.5. Dış Mekan Öğeleri	95
3.5.1. Kapılar	95
3.5.2. Pencereler	96
3.5.3. Üst örtü	99
3.6. Yapım Tekniği ve Malzemesi.....	104
3.6.1. Temeller.....	104
3.6.2. Duvarlar	104
3.6.3. Döşemeler ve üst örtü	111
3.7. Değişme ve Bozulmalar	113
3.7.1. Değişmeler.....	113
3.7.2. Bozulmalar	119
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	129
KAYNAKLAR	135
EKLER.....	139
ÖZGEÇMİŞ	376

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Sivas İli Merkez İlçe Tescilli Köy Odaları Listesi	18
Çizelge 3.2. İnşa Tarihleri	23
Çizelge 3.3. Plan Tipolojisi.....	49
Çizelge 3.4. Bezemeler Tablosu.....	88
Çizelge 3.5. Tavan ve Çatı Tipi	101
Çizelge 3.6. Değişmeler	117

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Kükürt Köyü a, Orta Mah. Köy Odası'nın b, Demirciler Mah. Köy Odası'nın Planı	7
Resim 2.2. Çankırı a, Hacı Abdullah Efendi Evi b, Coşkaraların Evi	8
Resim 2.3. Gümüşkent Köy Odası a, Planı b, Genel Görünüşü c, İç Mekan	8
Resim 2.4. Gökyurt Köyü İsmigilin Odası a, Plân b, Görünüş	9
Resim 2.5. Gökyurt Köyü Zümbüllü Mescit Odası a, Plan b, Görünüş	9
Resim 2.6. Başköy Köyü Müslim Kayagilin Odası a, Plan b, Görünüş	10
Resim 2.7. Çayırılı Dursun Koçgilin Odası a, Plan b, İç Mekân c, KırLangıç Kubbe	11
Resim 2.8. Büyükincirli Köyü Şehrinin Ali'nin Odası a, Plan b, Görünüş	11
Resim 2.9. Mustafa Ağa'nın Odası a, Plan b, Genel Görünüş c, Kesit	12
Resim 2.10. Sivas-Mumsekili oda aksonometrik kesit	13
Resim 2.11. Sorgun Temrezli Köyü Abdullah Aydın Konağı (1832)	14
Resim 2.12. Serenli oda aksonometrik kesit	14
Resim 2.13. Kayseri Çakıroğlu Konağı	15
Resim 2.14. Konya Kadınhanı Kolukısa Kasabası Başakların Odası a, Plan b, İç Mekan	15
Resim 2.15. 1.Yaz odası 2, Kış Odası 3. Toyhane	16
Resim 2.16. Divrği Tuğut Köyü a, Yaz Odası b, Kış Odası Örnek	16
Resim 3.1. a, Apa Dedoğgilin Odası b, Ağıkaya Molla Hasan'ın Odası İnşa Tarihi	20
Resim 3.2. a, Akçamescit Lütfi Hoca'nın Odası b, Bedirli Türkmengilin Odası İnşa Tarihi.....	20
Resim 3.3. a, Çallı Hüseyin Beygilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Madalyon; b, c, Çallı Köse Ömergilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Pano	21
Resim 3.4. a, Gaziköy Köy Odası İnşa Tarihi Yazılı Kitabı; b, Gözmen Hacı Halillerin Odası İnşa Tarihi	21

Resim	Sayfa
Resim 3.5. Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası a, İnşa Tarihi; b, Bezeme Tarihi Yazılı Direk	22
Resim 3.6. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Oda; b, Akpınar Balak Mehmet'in Odası İnşa Tarihi Yazılı Pano	22
Resim 3.7. a, Apa Köyü Odası ve Kazım Çavuş'un Odası; b, Durdulu Osman Onbaşgilin Odası Uydu Görüntüsü.....	25
Resim 3.8. a, Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası; b, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası Uydu Görüntüsü	26
Resim 3.9. Eğribucak Kör Hasangilin Odası a, Uydu Görüntüsü b, Genel Görünüşü	26
Resim 3.10. Akçainiş Köyü Köy Odası a, Uydu Görüntüsü b, Komşu Yapı Kalıntısı	27
Resim 3.11. Beştepe Hacı Halillerin Odası a, Uydu Görüntüsü b, Arka Görünüş; c, Yan Görünüş	27
Resim 3.12. Haydarlı Mehmedoğgilin Odası a, Plan Kroki b, Aralık Bölümü c, d, Ana Girişi	27
Resim 3.13. a, Karagömlek Yusufkların Odası; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Plan Kroki.....	29
Resim 3.14. Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası Giriş Cephesi	31
Resim 3.15. a, Eskiköy Yusuf Yuvacı Odası Yıkılmış Aralık Bölümü; Kahyalı Ali Efendigin Odası b, Genel Görünüş c, Aralık Bölümü	31
Resim 3.16. a, Ağlıkaya Molla Hasan Odası b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası.....	32
Resim 3.17. a, Gözmen Velikağgilin Odası Aralık Bölümü Servis Alanı; b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Aralık Bölümü Dolaplar; c, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası Aralık Bölümü Tezek Yığını	33
Resim 3.18. Karapınar Küçük Hacı'nın Odası a, Plan Kroki; b, Aralık Bölümü.....	33
Resim 3.19. Aydoğmuş Köy Odası a, Genel Görünüş; b, Aralık Bölümü	34
Resim 3.20. a, Çallı Hüseyin Beygilin Odası b, Arpayazı Bayramgilin Odası Aralık Bölümü.....	34
Resim 3.21. Kaya Aligilin Latif'in Odası a, Plan Kroki b, Banyo	35

Resim	Sayfa
Resim 3.22. a, Aydoğmuş Köy Odası Atlık Bölümü b, Kuzuören Köy Odası Atlık Tavanı	35
Resim 3.23. a, Yanalak 2 Köy Odası Aşağıseki Bölümü b, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası Selamlık Direkleri	36
Resim 3.24. a, Yanalak 2 Köy Odası; b, c, Kızılova Ömer Ağa'nın Odası Mumseki Bölümü.....	37
Resim 3.25. a, Yanalak 2 Köy Odası b, Ağlıkaya Karabekirgilin Odası Kilimüstü Bölümü.....	37
Resim 3.26. a, Birden Fazla Ana Mekana Sahip - Günören Osman Ağa'nın Odası; b, Bölüntüsüz Mekandan Oluşan - Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası; c, Mumsekili - Yanalak 2 Köy Odası; d, Serenli - Durdulu Ömer Kaleli Odası	38
Resim 3.27. Mumsekili a, Yanalak 2 Köy Odası b, Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası Plan Kurgusu	39
Resim 3.28. a, Damılı Hatipgilin Odası Su Sebil Çıkıntısı ve Çağlık; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Aralığa Bakan Pencere	40
Resim 3.29. a, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası Mumseki ve Aşağıseki Kesişimi Yüklük; b, Şabanköy Nurigilin Odası Mumseki ve Aşağıseki Kesişimi ...	41
Resim 3.30. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki Doğu Duvarı; b, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Alçı Mihrabiye.....	41
Resim 3.31. a, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; b, Kahyalı Ali Efendigilin Odası Ocaklık	42
Resim 3.32. Gözmen Velikağgilin Odası Kilimüstü Duvarları	42
Resim 3.33. Aylı Bekirgilin Odası Korkuluklar	43
Resim 3.34. Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası a, Plan Kroki; b, Aşağısekiye Bakış	43
Resim 3.35. Durdulu Ömer Kaleli Köy Odası a, Plan Kurgusu; b, Aşağıseki	44
Resim 3.36. Beştepe Hacı Halillerin Odası a, Doğu Duvarı; b, Mihrabiye	44
Resim 3.37. Yanalak 4 Köy Odası Duvarları.....	45
Resim 3.38. Akçamescit Lütfi Hoca'nın Odası a, Batı Duvarı; b, Yüklük	46
Resim 3.39. a, Gömme Dolaplı - Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası b, Gömme Dolapsız - Damılı Topçugilin Odası Plan Kurgusu	46

Resim	Sayfa
Resim 3.40. Akçamescit Lütü Hoca'nın Odası a, Batı Duvarı; b, Yüklük	47
Resim 3.41. a, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Doğu Duvarına Bakış; b, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası.....	47
Resim 3.42. İki Odalı a, Eskiköy Kel Koca'nın Odası; b, Yavru Maariflerin Osman Efendi'nin Odası Plan Kurgusu	48
Resim 3.43. İki Odalı Günören Osman Ağa'nın Odası Plan Kurgusu	49
Resim 3.44. Çallı Hüseyin Beygilin Odası Aralık Bölümü	53
Resim 3.45. a, Karagömlek Yusuf'ların Odası; b, Karamahmet Hıragilin Odası Atlık Bölümü.....	53
Resim 3.46. a, Aylı Bekirgilin Odası Köşe Direk b, Veli Hoca'nın Köy Odası Selamlık Direkleri	54
Resim 3.47. Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Direkler	55
Resim 3.48. Şabanköy Nuriğilin Odası Dikmeler	55
Resim 3.49. a, Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Direk Süslemeleri; b, Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Selamlık Direği; c, Güney Avanoğlu'nun Odası İnşa Tarihi Yazılı Direk	56
Resim 3.50. a, Kızılova Ömer Ağa'nın Odası Kemer; b, Bedirli Türkmengilin Odası Kemer	56
Resim 3.51. a, Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası Düz Korkuluk; b, Apa Köyü Köy Odası	57
Resim 3.52. a, Herekli Veli Hoca'nın Odası Bardaklık; b, Yanalak 2 Köy Odası Kapatılmış Ocaklık	58
Resim 3.53. a, Aydoğmuş Köy Odası Kapatılmış Ocak; b, Damılı Topçugilin Odası Ocak	58
Resim 3.54. a, Gözmen Velikağgilin Odası Aralıkta Bulunan Kapatılmış Ocak; b, Kahyalı Ali Efendigilin Odası Aşağıseki Yer Alan Kapatılmış Ocak ...	59
Resim 3.55. a, Apa Köyü Köy Odası Kapatılmış Ocak; b, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası Ocak; c, Aylı Bedirgilin Odası Ocak; d, Haydarlı Avşargilin Abdulah'ın Odası Kapatılmış Ocak; e, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası Kapatılmış Ocak	60

Resim	Sayfa
Resim 3.56. a, Kızılova Abbasgilin Odası Aşağısekide Bulunan Yüklük; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Aşağıseki ve Mumsekide Bulunan Yüklükler	61
Resim 3.57. Çallı Cecikoğulları Odası a, Selamlık Direkleri; b, Yüklük	61
Resim 3.58. Ulukapı Bekir Özdemir'in Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Duvarı	62
Resim 3.59. Aydoğmuş Köy Odası Oda Giriş Duvarı	62
Resim 3.60. a, Karapınar Küçük Hacı'nın Odası Ocak Üstü Bardaklık Nişi; b, Bedirli Türkmengilin Odası Bardaklık Nişi	63
Resim 3.61. a, Yanalak 2 Köy Odası; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Kapatılmış Ocak Yerine Açılan Dolap Nişi	63
Resim 3.62. a, Tatlıcak Dedeelin Odası Aşağısekideki Niş; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Aşağısekideki Niş ve Raflar.....	63
Resim 3.63. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki; b, Durdulu Ömer Kaleli Odası Dolap Nişi; c, Kuzuören Köy Odası Dolap Nişi	64
Resim 3.64. a, b. Apa Dedoğgilin Odası Sergen	64
Resim 3.65. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Çağlık; b, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Çağlığa Dönüştürülmüş Yüklük	65
Resim 3.66. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Çağlık; b, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Çağlığa Dönüştürülmüş Yüklük	66
Resim 3.67. a, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; b, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; c, Haydarlı Fezikgilin Ali'nin Odası Mihrabiye.....	67
Resim 3.68. a, Kayadibi Kaya Aligilin Latif'in Odası; b, Söğütcük Hocagilin Odası Kalemişi Mihrabiye	67
Resim 3.69. a, Koyuncu Yazıcıoğulları Odası Alçı Lambalık; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Mihrabiye ve Alçı Lambalık	68
Resim 3.70. a, Aylı Bekirgilin Odası Ocak ve Lambalıklar; b, Apa Kazım Çavuş'un Odası Bardaklık ve Lambalık; c, Herekli Veli Hoca'nın Odası Bardaklık ve Lambalıklar; d, Bedirli Türkmengilin Odası Aşağısekide Lambalık; e, Durdulu Ömer Kaleli Odası Aşağısekide Lambalık; f, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası Mihrabiye ve Lambalık; e, Gözmen Şevketgilin Odası Mihrabiye ve Lambalık.....	68
Resim 3.71. a, Bedirli Türkmengilin Odası Lambalık; b, Herekli Veli Hoca'nın Odası Lambalık	69

Resim	Sayfa
Resim 3.72. a, Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası; b, Karagömlek Yusufkların Odası Atlık Bölümü.....	69
Resim 3.73. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Aşağıseki Döşemesi; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Kilimüstü Zemini	70
Resim 3.74. a, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası; b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Kilimüstü Tavanı	70
Resim 3.75. a, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası; b, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki Tavanı	71
Resim 3.76. Aylı Bekirgilin Odası a, Kilimüstü; b, Mumseki Tavanı	72
Resim 3.77. Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası a, Kilimüstü; b, Mumseki Tavanı	72
Resim 3.78. a, Gözmen Velikağgilin Odası Tavanlar; b, Damılı Topçugilin Odası Tavanı	72
Resim 3.79. Eskiapardı a, Eyüpgilin Odası; b, Ali Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı ...	73
Resim 3.80. a, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; b, Çallı Köse Ömergilin Odası Mumseki Tavanı	74
Resim 3.81. a, Çallı Köse Ömergilin Odası; b, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası Kilimüstü Tavanı	74
Resim 3.82. Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı	75
Resim 3.83. Çallı Köse Ömergilin Odası a, Kilimüstü Tavan Göbeği-1. Kompozisyon; b, Mumseki Tavan Göbeği- 2. Kompozisyon	75
Resim 3.84. a, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası Kilimüstü Tavanı-1 Tip Kompozisyon; b, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı- 2 Tip Kompozisyon; c, Aylı Bedirgilin Odası Mumseki Tavanı- 3 Tip Kompozisyon.....	76
Resim 3.85. a, Gaziköy Ömer Ağa'nın Odası Pencere Boşluğu; b, Haydarlı Fezikgilin Ali'nin Odası Tavan Köşegeni; c, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası .	77
Resim 3.86. a, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası Sergen; Haydarlı Fezikgilin Ali'nin Odası b, Kilimüstü Tavanı c, Dolap Kapağı	78
Resim 3.87. a, Bedirli Türkmengilin Odası Dikme Kemer; b, Aylı Bedirgilin Odası Kilimüstü Tavan Göbeği	78
Resim 3.88. Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası a, Selamlık Direği; b, Mumseki Tavanı; c, Karalı Hacı Kahyagilin Odası	79

Resim	Sayfa
Resim 3.89. Kızılova a, Ömer Ağa'nın Odası; b, Abbasgilin Odası Kemer	79
Resim 3.90. a, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Oda Tavanı; b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası; c, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası	79
Resim 3.91. a, Damılı Hatipgilin Odası Çarkıfelek Motifi; b, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Çarkıfelek Motifi; c, d, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası Yıldız Motifi	80
Resim 3.92. a, Apa Köyü Köy Odası Kiriş; b, Apa Dedoğgilin Odası Kiriş; c, Eskiköy Yusuf Yuvacı Odası; d, Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası.....	80
Resim 3.93. Yanalak 4 Köy Odası a, b, c, Tavan Kirişi d, Dikme	81
Resim 3.94. a, Apa Kazım Çavuş'un Odası Lambalık; b, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası Bardaklık; c, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Mihrabiye	82
Resim 3.95. a, Apa Köyü Köy Odası; b, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; c, Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası Ocak Süslemesi	82
Resim 3.96. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; b, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; c, Çaygören Kör Ahmetgilin Odası Mihrabiye	83
Resim 3.97. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Şabanköy Nurigilin Odası Tavan Eteği....	83
Resim 3.98. a, Gözmen Şevketgilin Odası; b, Kayadibi Kayagilin Latif'in Odası; c, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; d, Menşurlu Ahmet Şeker Odası Kalemişi Süsleme.....	85
Resim 3.99. a, Çallı Köse Ömergilin Odası Mumseki Tavanı; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Asıl Oda Giriş Kapısı; Eskiapardı Eyüpgilin Odası c, Mumseki Tavanı d, Duvar Panosu	85
Resim 3.100. a, b, Gözmen Velikağgilin Odası; c, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; d, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Duvar Panosu; e, Kayadibi Kayagilin Latif'in Odası Camii Tasviri	86
Resim 3.101. a, b, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Duvar Panosu; c, Kayadibi Ali Bey'in Odası	87
Resim 3.102. a, Gözmen Şevketgilin Odası; b, Yanalak 4 Köy Odası	87
Resim 3.103. a, Söğütçük Hocagilin Odası; b, Gözmen Şevketgilin Odası Mihrabiye	87
Resim 3.104. Durdulu Ömer Kaleli Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı	91
Resim 3.105. Ulukapı Bekir Özdemir Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı.....	91

Resim	Sayfa
Resim 3.106. Başşöğüt Ömer Ağa'nın Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı	92
Resim 3.107. Kavlak Köyü Köy Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı	92
Resim 3.108. a, b, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Atlık Kapısı; c, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Atlık Kapısı	93
Resim 3.109. a, Çallı Köse Ömergilin Odası; b, Olukman Köyü Köy Odası; c, Ulukapı Bekir Özdemir Odası Asıl Oda Giriş Kapısı.....	93
Resim 3.110. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Karapınar Küçük Hacı'nın Odası; c, Şabanköy Nurigilin Odası Asıl Oda Giriş Kapısı	94
Resim 3.111. a, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası; b, Herekli Veli Hoca'nın Odası; c, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası Asıl Oda Giriş Kapısı	94
Resim 3.112. a, b, Günören Ömer Ağa'nın Odası; c, d, Ulukapı Bekir Özdemir Odası İç Pencere	95
Resim 3.113. a, b, Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası; c, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası; d, e, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası; f, Kabasakal Köyü Köy Odası Giriş Kapısı.....	96
Resim 3.114. a, Bedirli Türkmengilin Odası; b, Eğribucak Halilgilin Odası Aralık Bölümü	97
Resim 3.115. a, b, Yaramış Şabangilin Odası; c, Haydarlı Fezikgilin Odası; d, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası; e, Damılı Topçugilin Odası.....	97
Resim 3.116. a, Bedirli Türkmengilin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası	98
Resim 3.117. Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası Ön Cephe.....	98
Resim 3.118. Damılı Hatipgilin Odası a, Plan Kroki; b, Ön Cephe	99
Resim 3.119. Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası a, Plan Kroki; b, Genel Görünüş ..	99
Resim 3.120. a, Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası; c, Çallı Sülükbaşığillerin Odası; d, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası ...	100
Resim 3.121. a, b, Yaramış Şabangilin Odası	100
Resim 3.122. a, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; b, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası	105
Resim 3.123. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası	105
Resim 3.124. Eskiapardı Eyüpgilin Odası a, İç Mekan; b, Genel Görünüş	106

Resim	Sayfa
Resim 3.125. Beştepe Hacı Halillerin Odası	106
Resim 3.126. a, b, c. Durdulu Osman Onbaşigilin Odası	107
Resim 3.127. a, Herekli Veli Hoca'nın Odası; b, Damılı Hatipgilin Odası; c, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası	107
Resim 3.128. a, Tepeönü Hacı Ömegilin Odası; b, Gözmen Velikağgilin Odası Aralık Bölümü	108
Resim 3.129. a, Karagömlek Yusufkların Odası; b, Karamehmet Hıragilin Odası Atlık Bölümü	109
Resim 3.130. a, Mumsekili Plan Tipi; b, Serenli Plan Tipi Asıl Oda Mekan Kurgusu	109
Resim 3.131. Şabanköy Nurigilin Odası	110
Resim 3.132. a, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası; b, Güney Avanoğlu'nun Odası; c, d, Şabanköy Nurigilin Odası	110
Resim 3.133. a, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; b, c, Zengi Kayalar Odası	111
Resim 3.134. a, Karagömlek Yusufkların Odası Atlık Bölümü; b, Ağılkaya Kara Bekirgilin Odası Aralık Bölümü; c, Kuzuören Köyü Köy Odası Aralık Bölümü	111
Resim 3.135. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Aşağıseki Döşemesi; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Kilimüstü Zemini	112
Resim 3.136. a, b. Karagömlek Yusufkların Odası	112
Resim 3.137. a, Çallı Sülükbaşigillerin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası ...	113
Resim 3.138. a, Hacı Alilerin Odası; b, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası; c, d. Şabanköy Nurigilin Odası	120
Resim 3.139. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; b, Yanalak 2 Köy Odası	121
Resim 3.140. a, Çaygören Kör Ahmetgilin Odası; b, Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası	121
Resim 3.141. a, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; b, Yanalak 1 Köy Odası	122
Resim 3.142. a, Kuzuören Köy Odası; b, Koyuncu Yazıcıoğulları Odası	122
Resim 3.143. a, Sorguncuk Ali Kağa'nın Odası; b, Apa Köy Odası; c, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası	123

Resim	Sayfa
Resim 3.144. a, Karayün Reşit Ağa'nın Odası Aralık Mutfak Nişi; b, Akpınar Balak Mehmet'in Odası Aralık Bölümü; c, Zengi Kayalar Odası Aşağısekide Mutfak Nişi; d, e, Akpınar Balak Mehmet'in Odası Banyoya Çevrilmiş Alan	124
Resim 3.145. a, Karalı Hacı Kahyagilin Odası; b, Karayün Reşit Ağa'nın Odası; c, d, Aydoğmuş Köy Odası	125
Resim 3.146. a, Gaziköy Köy Odası; b, Akçamescit Lütü Hoca'nın Odası; Bademkaya Abdürrezzak'ın Odası c, Orijinal; d, Asri Pencere	125
Resim 3.147. a, Başsöğüt Ömer Ağa'nın Odası; b, Gaziköy Ömer Kağa'nın Odası	126
Resim 3.148. a, Menşurlu Küçük Osman'ın Odası; b, Yanalak 2 Köy Odası	126
Resim 3.149. a, Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası; b, Çallı Köse Ömergilin Odası	127
Resim 3.150. a, Hıdırnalı Derebeylerin Odası; b, Aydoğmuş Köyü Köy Odası	127

1. GİRİŞ

Köy odaları, köye uğrayan, yolu düşen yolcuların köyden ayrılana kadar konaklayabilecekleri ve ihtiyaçlarını giderebilecekleri, genel olarak köy halkının özellikle akşam inziva vakitlerinde burada toplanarak münakaşada bulundukları, çeşitli oyunlar oynadıkları, cenaze ve düğün gibi toplu yapılan etkinliklerde kullanılan geleneksel Türk misafirperverliğinin sergilendiği köylere has mekânlardır.

İnsanların göçebelikten yerleşik düzene geçtiği evrede ilk yerleşim biçiminin köy olduğu düşünülürse bu yerleşim birimlerinde yardımlaşma, dayanışma gibi kavramların da ortaya çıkmış olması doğal bir olgudur (Abdurrezzak, 2011). Dolayısıyla bir araya gelen köylülerin, kültürel ve sosyal etkileşim ihtiyacını karşılamak amacıyla toplumsal bir hareket halinde köy odasını inşa ettiği görülmektedir. Köyün ileri gelenlerinin de oda yaptırdıkları görülür. Bu oda her ne kadar kişiye ait olsa da köyün ortak malıdır.

Köy odası gibi umumi yerlerin olmadığı zamanlarda samanlıktan bozma üzeri kapalı bir yer, bir ahırın köşesinde ayrılmış tahta kerevetler de bu vazifeyi görmektedir. Köy odalarını asıl gerekli kılan, sosyal bir varlık olan insanın bir arada bulunma ihtiyacından kaynaklanan, yardımlaşma ve dayanışmanın merkezi olmasıdır.

1924 yılında oluşturulan köy kanununa göre; “Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar, bağ, bahçe ve tarlaları ile bir köy teşkil ederler” (Köy Kanunu: Madde 2). Aynı kanunun 13. Maddesinde “Köy meydanının bir tarafında ihtiyar meclisinin toplanıp köyün işlerini görüşmeleri için bir köy odası yapmak” ve “Köy, yol üzerinde uğrak ve konuk ise köy odası yanında ocaklı ve ahırlı bir konuk odası yapmak” gibi köylünün yapmakla hükümlü olduğu görevler listelenmiştir. Köy odası yapmak mecburi işler arasına girerken, bu odaların bakımı yine köylünün sorumluluğundadır. Dolayısıyla köy odasının işlevleri arasında hem köylünün ortak kullanım alanı olması, hem de misafirlerin ağırlanabilmesi için toplumsal bir merkez olması mevcuttur.

Araştırmanın amacı

Türkiye’de başta göç olmak üzere teknolojik gelişmelerin de etkisiyle unutulmaya yüz tutan köy odaları, günümüzde ne yazık ki metruk yapılar halinde kaderlerini beklemektedir. Bugün Anadolu’da nadiren de olsa bu odalara denk gelinebiliyor olunması bu kültürün ne denli derin köklere sahip olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada Sivas ili Merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespiti yapılabilmiş olan 102 köy odasının çeşitli çizimler ve dijital kaynaklarla belgelendirilmesi, odaların tipolojik açıdan değerlendirilerek özgün ve nitelikli örneklerin detaylarının tespit edilmesi ve kökleşmiş bir kültürün temsilcisi olan bu odaların gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarımını sağlamak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın önemi

Yapılan Literatür çalışmaları sonucunda, Anadolu’da neredeyse her bölgede köy odası bulunduğu; bu odaların işlevlerinin ise temelinde aynı olduğu tespit edilmiştir. Sivas’ta yer alan odalarla ilgili araştırmalar incelendiğinde Mustafa Bulut’un 2017’de yayınlanan makalesinde Sivas İlbeyli köylerindeki 4 köy odasını incelediği görülmektedir (Bulut, 2017). Meral Orhan Özdeğer 2019’da yayınladığı yüksek lisans tezinde yine Sivas İlbeyli Köy Odaları üzerine bir belgeleme çalışması yapmıştır (Özdeğer, 2019). Ali Şahin Canozan ‘Sivas Köylerinde Misafir Odaları Üstüne Bir Sohbet’ isimli makalesinde kısaca odaların genel ve kültürel özelliklerinde bahsetmektedir (Canozan, 1992). Haşim Karpuz’un ‘İç Anadolu Köy Odaları’ isimli bildirisinde ise Sivas’taki odalara kısaca değinilmektedir (Karpuz, 2012). Sivas ve Anadolu genelinde köy odaları üzerine yapılan çalışmaların genel olarak Sanat Tarihi alanında yapıldığı, mimari anlamda bir belgelemenin sadece Mustafa Bulut tarafından 4 oda üzerinden yapıldığı görülmektedir (Bulut, 2017). Bu çalışmada amaçlandığı gibi Sivas ili Merkez ilçeye bağlı tüm köylerdeki tespit edilen köy odalarının mimari olarak belgelendirilmesi, koruma ve restorasyon önerileri hazırlanması üzerine bir çalışma daha önce yapılmamıştır.

Sınırlılıklar

Alan çalışması 2020 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında, 2021 yılı Ağustos ve Eylül aylarında ve 2022 yılı Ağustos ayında yapılmıştır. Alan çalışması sürecinin Covid-19

pandemi sürecine denk gelmesi; alanda az sayıda bilgi sahibi insana ulaşılmasına ve yapıların içine girilmesinde zorlukla karşılaşılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda Sivas ili Merkez ilçeye bağlı 154 köyde yapılan alan çalışmasında tespit edilen 102 köy odasının tespit ve belgelemesi yapılabilmektedir. Sivas İli Merkez ilçeye bağlı 154 adet köyden 69’unda köy odası tespiti yapılabilmektedir 85’inde geçmişte var olduğu bilinen odanın doğal ve insan kaynaklı nedenlerle yıkılmış olması veya köyde köy odası vasfına sahip bir odanın bulunmuyor olması gibi sebeplerle köy odası tespiti yapılamamıştır. Tespit yapılabilen köyler; Ağıkaya, Akçainiş, Akçamescit, Akpınar, Apa, Arpayazı, Aydoğmuş, Aylı, Bademkaya, Başsöğüt, Bedirli, Beştepe, Beypınarı, Bingöl, Bostancık, Çallı, Çaygören, Damılı, Damlacık, Durdulu, Eğribucak, Eskiapardı, Eskiboğazkesen, Eskiköy, Gaziköy, Gözeli, Gözmen, Güllük, Güney, Günören, Hacıali, Hanlı, Haydarlı, Herekli, Hıdırnalı, Himmetfakı, İnceağa, Kabasakal, Kahyalı, Karagömlek, Karalı, Karamehmet, Karapınar, Karayün, Kartalca, Kavlak, Kayadibi, Kızılova, Kolluca, Koyuncu, Kuzuören, Menşurlu, Olukman, Pınarca, Sarıdemir, Savcun, Sivritepe, Sorguncuk, Söğütcük, Şabanköy, Tahtakement, Tatlıcak, Tepeönü, Ulukapı, Yanalak, Yaramış, Yavu, Yeniboğazkesen ve Zengi’dir.

Araştırmanın yöntemi

Çalışmaya tez kapsamındaki 154 köyün muhtarlarından ve daha önce yapılan çalışmalardan edinilen bilgiler ile yapılan ön tespite bağlı olarak, köy odalarının ağırlıkta olduğu Sivas’ın batısında bulunan İlbeyli köyleri bölgesinden başlanmıştır. Köylerde yerinde tespit ve belgeleme yapılmış, yerli halk ile yapılan görüşmelerde köy içinde veya yakın çevrede bulunan geçmişte veya günümüzde köy odası olarak kullanımı bulunan yapılar hakkında bilgi alınmıştır. Yapıların imkan dahilinde içine girilerek krokisi çizilmiş, fotogrametrik ve geleneksel sistemde rölöve çalışması yapılmıştır. Yerinde belgelemesi yapılan yapıların akabinde dijital ortamda verileri sayısal hale getirilmiştir.

Çalışma kapsamında Sivas ili Merkez ilçeye bağlı 154 köy yerleşimi incelenmiş olup 102 köy odası tespiti yapılmıştır. Tespiti yapılan odaların isimleri; odanın tespit edildiği köyün ve odanın köylü ve oda sahipleri tarafından verilmiş adının birlikte kullanımı ile verilmiştir. Örneğin Haydarlı köyünde tespit edilen oda köy sakinleri tarafından Mehmedoğgilin Oda olarak belirtilmiş olup tez kapsamında “Haydarlı Mehmedoğgilin Odası” olarak adlandırılmıştır. Tespiti yapılmış olup odanın nasıl adlandırıldığına dair yeterli bilgilerin

alınamadığı odalarda oda bulunduğu köye ait köy odası olarak belirtilmiştir. Örneğin “Aydoğmuş Köyü Köy Odası”. Bir köyde birden fazla yeterli bilgi edinilemeyen köy odasının bulunduğu durumlarda odalar tespit edildikleri sıraya göre tespit edildiği köyün adıyla birlikte 1, 2, 3 ve 4 no’lu köy odası olarak adlandırılmıştır. Örneğin Yanalak köyünde tespit edilen 4 köy odası; Yanalak 1 Köy Odası, Yanalak 2 Köy Odası, Yanalak 3 Köy Odası, Yanalak 4 Köy Odası olarak bu duruma istinaden isimlendirilmiştir.

Tespit ve belgeleme çalışmalarının akabinde Sivas ili Merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespiti yapılan 102 köy odası karşılaştırma yöntemiyle ile genel özellikleri belirlenerek bir tipoloji çalışması yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında yapıların nitelikleri, plan, mekan ve cephe kurgusu, yapı malzeme ve teknikleri gibi genel özellikleri bakımından analizleri yapılmıştır.

2. KÖY ODASI KAVRAMI

Oda, evin veya herhangi bir yapının bir bölmesi olarak tanımlanabileceği gibi, evlerin dışında misafirlerin ağırlanması için eve ek olarak yapılmış küçük yapılar olarak da karşımıza çıkar. Köy odaları, köye uğrayan, yolu düşen yolcuların köyden ayrılana kadar konaklayabilecekleri ve ihtiyaçlarını giderebilecekleri, genel olarak köy halkının özellikle akşam inziva vakitlerinde burada toplanarak münakaşada bulundukları, çeşitli oyunlar oynadıkları, cenaze ve düğün gibi toplu yapılan etkinliklerde kullanılan yapılar olarak tanımlanabilir. Bu yapıları köy halkının birleşerek yap(tır)abileceği gibi, genellikle köyün ileri gelen kişileri tarafından kendi adlarına yaptırıldıkları da görülmektedir. Odada toplanan misafirler odayı yaptıran kişinin himayesindedirler. İhtiyaçları yine bu kişi tarafından karşılanır, karınları doyurulur.

Köy odalarının geleneksel Türk misafirperverliğinin sergilendiği köylere has mekanlar olduğunu belirten Abdurrezzak (2011) bu odaların şahsa ait olmasını iki nedene bağlamaktadır. İlk nedeni ihtiyaç duyulması halinde odanın her zaman kullanılabilir vaziyette olmasıdır. Diğer nedeni ise, köyde maddi olarak güçlü olan kişinin varlığını hissettirmek istemesi veya bu güçten dolayı kendini zorunlu hissetmesidir (Abdurrezzak, 2011).

Köy odası kavramı işlev ve mimari olarak incelendiğinde, Geleneksel Türk Evi kavramlarından biri olan ‘Başoda’ ya olan benzerliği fark edilmektedir. Başoda TDK’da ‘Geleneksel Türk evinde özellikle konukların ağırlandığı büyük ve özenli bir biçimde döşenmiş oda’ olarak tanımlanmıştır (İnternet 1.). Kuban (1982) ise ‘misafirlerin kabul edildiği, ailenin zenginlik ve statüsünün simgesi olan bir mekan’ olarak bahseder. Evin ikinci veya üçüncü katlarında rastlanan Başoda, güneye veya manzaraya hakim konumlandırılır. Başoda ev sahibinin bir güç göstergesi olarak tasarlanır. Mekan olarak plan şemasında ve genel kurguda baskındır ve evdeki en gösterişli odadır. Bu özellikleri ile de köy odaları ile benzerlik göstermektedir.

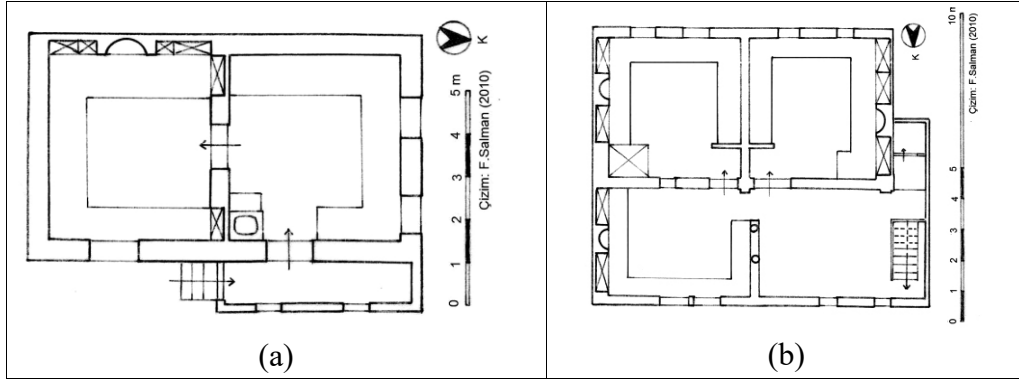
Türklerde Başoda geleneğinin İslamiyetin kabulü ile Türk yaşam tarzının daha kapalı ve mahremiyeti ön plana çıkaran yapılar yapılması ile başladığı düşünülmektedir. Mahremiyet duygusu Türk Evi’nin mekan oluşumunu etkilemiş ve bu şekilde haremlik-selamlık gibi evin

kadınlarına ve erkeklerine özel farklı mekanların oluşmasına neden olmuştur (Azezli, 2009). Karabulut (2019) ise Başoda geleneğinin Anadolu Türk Evi ile Mezopotamya ev tipinin bir etkileşimi olarak ortaya çıktığını düşünmektedir. Özellikle ataerkil toplumlarda güç ve hakimiyetin yaşam alanı içerisinde ifade ediliş biçimlerinden biri olan başoda Mezopotamya'da hakimiyet kurmuş uygarlıklardaki yerleşimlere dair kalıntılarda görülmektedir (Karabulut, 2019).

Sevindik (2013) köy odalarının tarihsel gelişimini otağa dayandırmaktadır. Belirli aralıklarla han otağında toplanan beyleri örnek göstererek bu sistematik toplanışları ve otağın bir kişiye ait olmasını köy odası ile benzerlikleri olarak düşünmektedir (Sevindik, 2013). Abdurrezzak 2011' de yaptığı çalışmada köy odalarının birlik, dayanışma ve yardımlaşma mekanları olma özelliğine dayanarak köy odalarını Orta Asya kültürünün Anadolu'ya yansması olarak görmektedir (Abdurrezzak, 2011).

Köy odalarına yönelik çalışmalar incelendiğinde, bu yapıların özellikle Orta Anadolu Bölgesi'nde yoğunlaştığı fakat her bölgede bulundukları tespit edilebilmektedir. Anadolu'nun batısından doğusuna kadar uzanan geniş ve farklı kültür altyapılarına sahip topraklarında köy odaları da bu farklılıktan etkilenmiştir. Farklı bölgelerde farklı adlarla anılıyor olmaları buna örnek olarak verilebilir. Abdurrezzak (2011) çalışmasında köy odasını karşılayan terimler olarak köy odası, muhtar odası, cami odası, misafir odası veya konak, oturma odası, muyanlık, yaran (sohbet) odası gibi adlara yer vermiştir. Kavram olarak ayrılışlar da amaçlarının aynı olduğunu belirterek her kavramın hangi bölge veya yörelerde kullanıldığı ve neden bu şekilde adlandırıldığına dair geniş bilgilere yer vermektedir.

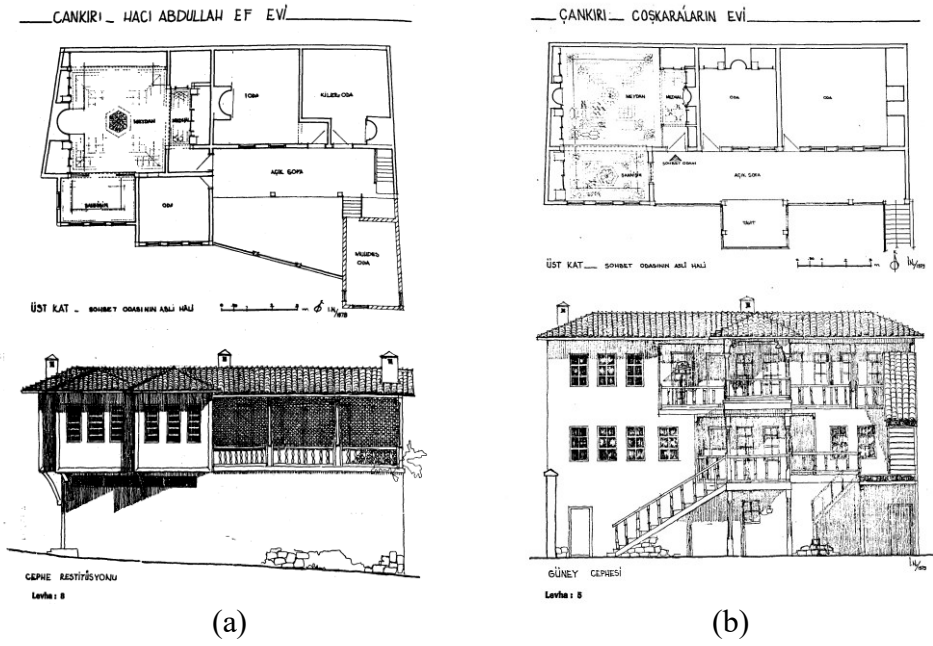
Köy odaları mimari olarak da farklılıklar göstermektedir. Bayhan ve Salman (2014) Çankırı Atkaracalar ilçesinde yaptığı çalışmalarında 2 köy odasından bahsetmektedir. Odalardan birisi tek katlı iken diğerinin iki katlı olması dikkat çekmektedir. İki katlı olan odanın zemin katında girişle birlikte bir de ahır bulunmaktadır. Her iki yapının da ana evden ayrı başlıca bir yapı olduğu görülmektedir. Bağımsız oda sayısının birden fazla olması da dikkat çeken başlıca özelliklerindendir (Bayhan ve Salman, 2014).

Resim 2.1. Kükürt Köyü a, Orta Mah. Köy Odası'nın b, Demirciler Mah. Köy Odası'nın Planı (Bayhan ve Salman, 2014)

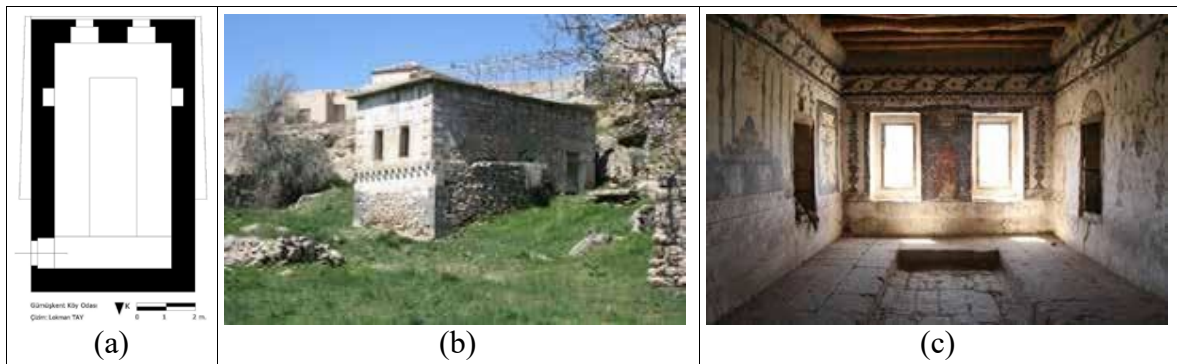
Numan (1981) Çankırı'da köy odasını karşılayan bir kavram olan Yaran Odaları üzerine çalışmalar yapmıştır. Yaran odaları, içlerinde misafir ağırlanıyor olması ve köy halkının birleşerek sohbet edebildiği kamusal mekanı içermeleri yönüyle köy odası ile aynı ilkevi paylaşmaktadır. Fakat Yaran odalarını köy odalarından ayıran özellikleri de saptanmıştır. (Numan, 1981). Abdurrezak (2011) bu farklılıkları 'Yaren olmanın ve yaren odasında yer almanın bazı şartları varken, köy odasında bulunmanın herhangi bir şartı yoktur... Yaren ve barana kültürü belli yaş aralıklarında insanların oluşturduğu bir kurum iken, köy odası her yaş grubunun kullandığı mekândır. Kavram olarak yaren ve barana asıl itibariyle, bir teşkilat yapısı özelliği gösterirken, köy odaları mekâna verilen isimdir.' diyerek ifade etmektedir. (Abdurrezak, 2011).

Numan'ın (1981) Çankırı'da Yaran odaları üzerine yaptığı çalışmada bu odaların evin bir bölümü olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir. Zemin veya üst kat köşelere planlanan bu odalar ev sahiplerinin mahremiyetine dikkat edilecek şekilde yerleştirilirler. Bu odalar mabeyin, meydan ve şahnişin olmak üzere üç bölümden oluşurlar. Mabeyin avlu ile meydan arası aralık (hol) görevi görmektedir. Bu bölüm meydana göre daha az avluya göre daha fazla bezemelidir. Meydan sohbetin icra edilip oyunların oynandığı esas kısımdır. Mabeyinden bir basamak yükseltilmiş olup tavanı ahşap kaplamalı ve göbeklidir. Yaklaşık 4x4 metre ölçülerinde olup kare planlıdır. Şahnişin kemerle meydandan ayrılan daha güçlü olduğuna inanılan kişilerin oturduğu sedirle çevrili alandır. Odanın genelinde ahşap oymalar dikkat çekmektedir (Numan, 1981).

Resim 2.2. Çankırı a, Hacı Abdullah Efendi Evi b, Coşkaraların Evi (Numan, 1981)

Tay (2018) Nevşehir ilinin Gülşehir ilçesine bağlı Gümüşkent köyündeki köy odası üzerine yaptığı çalışmada eğimli bir arazi üzerine tek katlı inşa edilen yapının tek bölümden oluştuğunu tespit etmiştir. Kısa kenarı güneye yönelik konumlandırılan yapının fiziki açıdan sade olmasına karşın iç mekanda duvar resimleri bağlamında süslemeleri mevcuttur. Bu kalemişi süslemeler bitkisel ve geometrik süslemeler, vazodan çıkan çiçekler, cami, tren ve gemi tasvirleri, güney duvarında iki pencere arasındaki mihrap tasviri şeklindedir (Tay, 2018).

Resim 2.3. Gümüşkent Köy Odası a, Planı b, Genel Görünüşü c, İç Mekan (Tay, 2018)

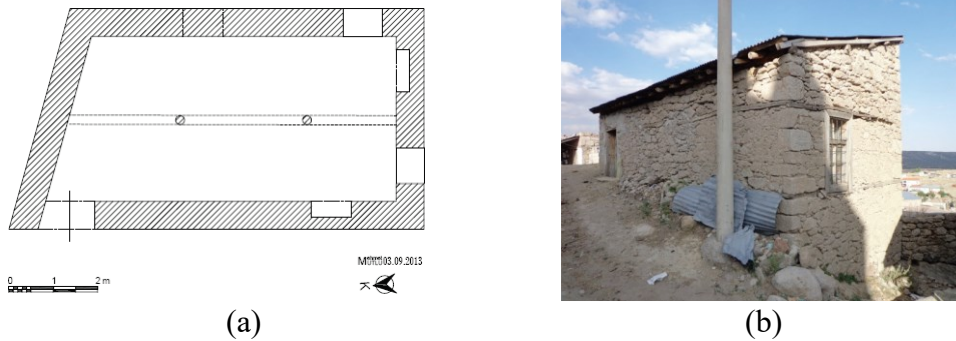
Bozkurt (2016) Konya ili Meram ilçesine bağlı Gökyurt köyünde yaptığı çalışmada altı köy odasını incelemiştir. İncelemesinde bu altı köy odasının genel özelliklerini genel

hatlarıyla dikdörtgen planlı olan, kat durumlarına göre tek ya da altta bir ahırdan oluşan iki katlı yapılar şeklinde tespit etmiştir. Yapılar eğimli ve kayalık parsellere oturmakta, odaların kapı, pervaz, dolap ve tavanlarında XIX. Yüzyıl özellikleri gösteren oyma tekniğinde geometrik, bitkisel ve yer yer nesnel motifler kullanılmıştır (Bozkurt, 2016).

Resim 2.4. Gökyurt Köyü İsmigilin Odası a, Plân b, Görünüş (Bozkurt, 2016)

Bozkurt'un (2016) çalışmasında mescit odası kavramı dikkat çekmektedir. Cami odası olarak da adlandırılan bu mekanlar köy odaları ile aynı işlevlere sahiptir. Köyde cami bulunmadığı veya kullanılamaz olduğu durumlarda bu odanın kullanılması, caminin yanında olması veya burada toplanan köy halkının namaz vakti girdiğinde bir cemaat oluşturarak namaza durmaları gibi nedenlerle cami veya mescit odası diye adlandırılmış olabileceğini Bozkurt (2016) ifade etmektedir. Birçok köy odasının kible duvarında bulunan alçı veya boya ile oluşturulmuş mihraplar da bu odaların işlevlerinin de cemaat ile ibadet edilebilecek bir mekan olabileceğini düşündürmektedir (Bozkurt, 2016).

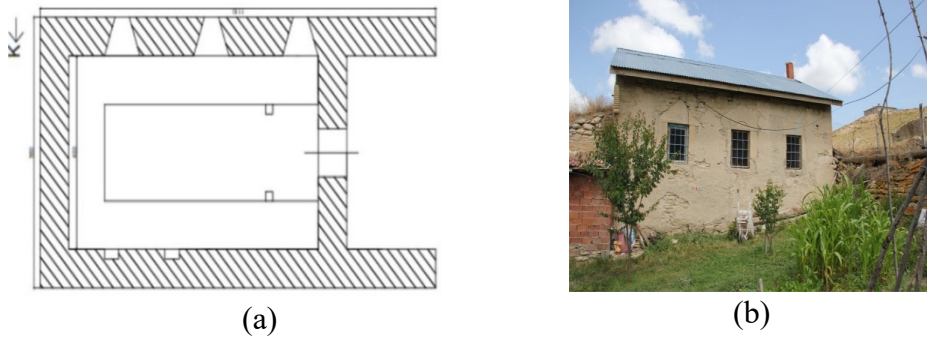

Resim 2.5. Gökyurt Köyü Zümbüllü Mescit Odası a, Plan b, Görünüş (Bozkurt, 2016)

Konya Gökyurt köyündeki köy odalarının Nevşehir Gümüşkent köyündeki köy odalarına plan, mekan kurgusu, malzeme kullanımı, süsleme gibi özelliklerden benzerliği dikkat

çekmektedir. Bu durumun başlıca nedeni iki şehrin coğrafi olarak yakın olması ile kültürel olarak etkileşim içinde olmaları verilebilir. Her iki köyde de incelenen odalarının genellikle dikdörtgen bir tek mekandan oluştuğu, odalara kısa kenara yakın bir yerden giriş verildiği, eğimli arazi şartları nedeniyle yüksek subasmanlı altta depolu veya ahırlı iki katlı yapılar oldukları görülmektedir. Bu odaların Çankırı’da incelenen iki farklı plan tipindeki köy odalarından farklı oldukları görülmektedir.

Erzincan Çayırılı İlçesi Başköy köyünde çalışmalar yapan Naldan (2020), bu köyde üç köy odası incelemiştir. Çalışmasında Başköy’deki köy odalarının dikdörtgen planlı ve tek katlı yapılar olduğunu, giriş kapısından mabeyin kısmına, buradan da odaya giriş yapıldığını tespit etmiş; yapılardaki süslemelerin çeşitli geometrik motifler ve kıvrık dallar olarak tavanda, dolap kapaklarında, kemer ve yastıklarda görüldüğünü belgelemiştir (Naldan, 2020).

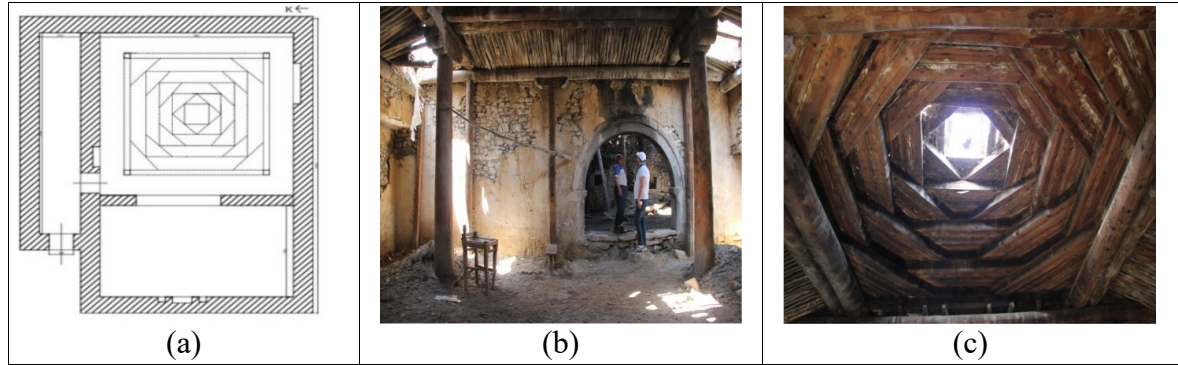

Resim 2.6. Başköy Köyü Müslim Kayagilin Odası a, Plan b, Görünüş (Naldan, 2020)

Erzincan Başköy’deki köy odaları tipolojik olarak Nevşehir Gümüşkent ve Konya Gökyurt’taki köy odalarına ve Çankırı’daki yaran odalarına benzemektedirler. Başköy’deki Müslüm Kayagilin odası dikdörtgen planlı mekan kurgusu ile Gümüşkent ve Gökyurt köy odalarıyla benzerlik gösterir. Fakat bu yapılarda Müslüm Kayagilin odasından farklı olarak mabeyin, odadan kesin olarak ayrılmamakta, oda bir bütün olarak algılanmaktadır. Ayrıca odaya kısa kenara yakın köşeden giriş verilmiştir.

Başköy’de bulunan bir diğer oda olan Dursun Koçgilin odası ise tipolojik olarak Çankırı Yaran odalarına benzerlik göstermektedir. Giriş kapısından mabeyne, buradan yaklaşık kare formdaki asıl odaya girilmektedir. Bu odaya açılan bir diğer mekan ise odanın kemerle ayrılan ve sedirli bir oturma bölümü olan şahnişin oluşturmaktadır. Asıl odanın tavanı, diğer

tavanlardan farklı olarak kırlangıç kubbe ile örtülmüştür. Dursun Koçgilin odası Yaran odalarından farklı olarak evin bir bölümü şeklinde değil asıl evden bağımsız olarak planlanmıştır.

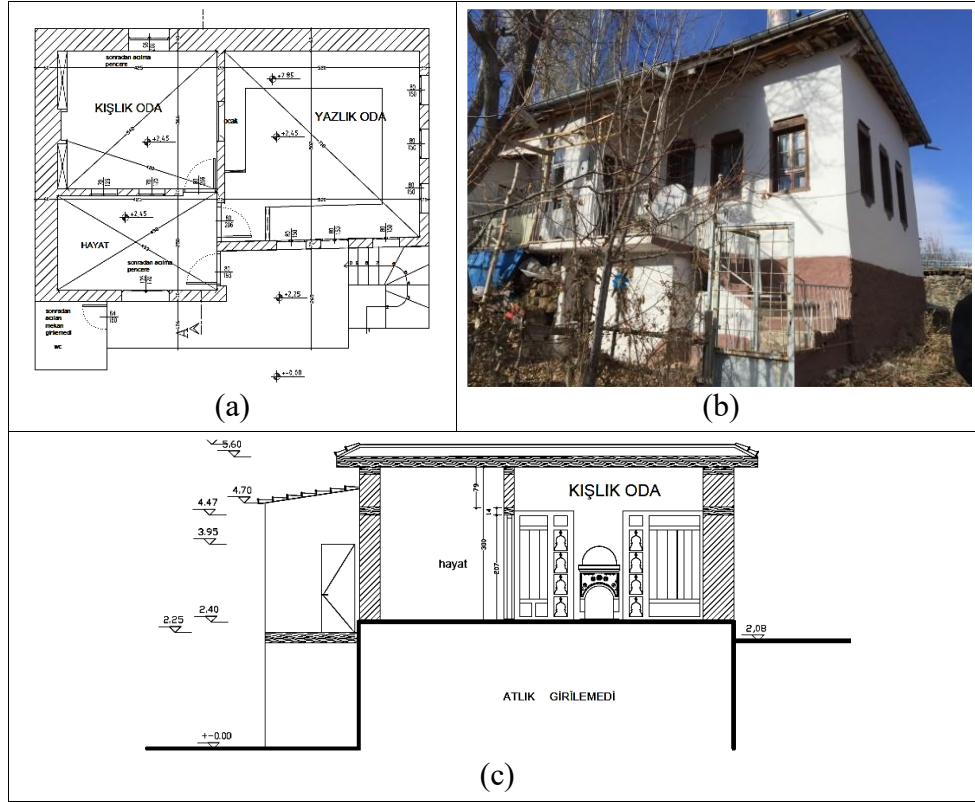

Resim 2.7. Çayırli Dursun Koçgilin Odası a, Plan b, İç Mekân c, Kırlangıç Kubbe (Naldan, 2020)

Ersoy 2017’de Yozgat’a bağlı Büyükincirli köyü, 2018’de ise yine Yozgat sınırları içinde Osmanpaşa Bucağı bölgesindeki köy odaları üzerine çalışmalar yapmıştır. Yaptığı çalışmalarda incelediği köy odalarından faydalanarak bir tipoloji çıkarmıştır. Yapıları plan özelliklerine göre 6 tipe ayırmaktadır. Bu 6 tipi asıl odaya bağlanan aralık ve atlık bölümlerinin şekil ve konumlarına göre oluşturmuştur. Yapıların genel özelliklerine bakıldığında tek veya iki katlı olarak planlanmışlardır. Giriş kapısından aralık (mabeyin) bölümüne girilir. Bu bölüm atlık ile birlikte olabileceği gibi ayrı da olabilir. Aralık bölümünden asıl odaya girilir. Asıl oda kare veya dikdörtgen planlı tek mekandan oluşmaktadır. Bazı köy odalarında yazlık oda-kışlık oda ayrımı olarak iki oda bulunmaktadır. Bu odalara aynı aralık bölümünden giriş verilmiştir (Ersoy, 2017, 2018).

Resim 2.8. Büyükincirli Köyü Şehrini Ali’nin Odası a, Plan b, Görünüş (Ersoy, 2017)

Resim 2.9. Mustafa Ağa'nın Odası a, Plan b, Genel Görünüş c, Kesit (Ersoy, 2018)

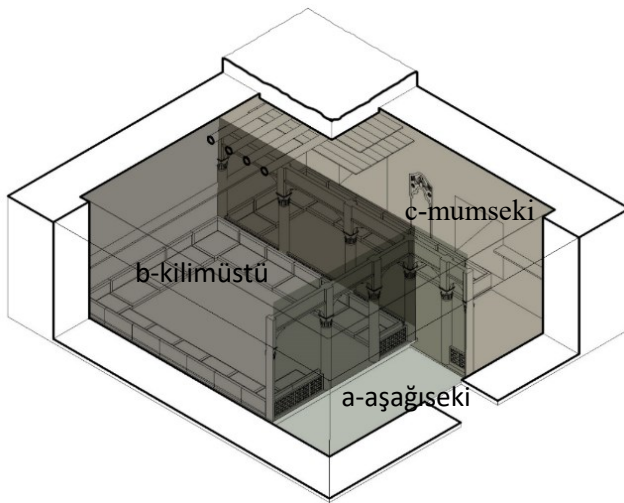
Ersoy'un (2017, 2018) yaptığı çalışmalar üzerinden Yozgat'ta bulunan köy odaları incelendiğinde Nevşehir, Konya ve Erzincan'daki örneklere olan benzerliğinden söz edilebilmektedir. Yapıların tek katlı olarak veya iki katlı olup, zemin katın at ahır veya depo olarak planlanmış oluşu, asıl odanın sedirli oturmalarıyla tek mekan oluşu benzerlik gösteren özelliklerdendir.

Abdurrezzak (2011) yayınladığı çalışmasında Dilaver Düzgün'ün (1999) çalışmasına atıfta bulunarak Erzurum yöresinde oda açma geleneğinden bahsetmektedir. İç Anadolu başta olmak üzere Anadolu'nun birçok bölgesinde rastlanan oda açma geleneğinde, toplanma köy odasında değil de herhangi birine ait evin bir odasında gerçekleştirilmektedir. Abdurrezzak bu gelenekte açılan odayı köy odasına benzetmektedir. Oturma odası olarak da adlandırılan bu odanın Çankırı Yaran odalarında olduğu gibi sadece toplanma amacıyla yapılmış olması zorunluluğunun olmaması, evin herhangi bir odasının bu amaç ile istisnai olarak kullanıyor olması ise Abdurrezzak'ın benzetmesini desteklemeyen niteliktedir. Aynı çalışmada Abdurrezzak Rize Çayeli ilçesi Beyazsu köyünde, Bolu Gerede ilçesi Ovacık köyünde de köy odası işleviyle kullanılan yapıların bulunduğu bahsetmektedir (Abdurrezzak, 2011).

Sivas'ta bulunan köy odalarının üzerine yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalara Canozan (1992), Sevindik (2013), Bulut (2017) ve Özdeğer'in (2019) yaptığı çalışmalar örnek olarak gösterilebilir.

Tez çalışmasına da konu olan Sivas ili Merkez ilçeye bağlı köyleri de içine alan köy odalarını mimari olarak inceleyen Bulut (2017) ve Özdeğer (2019) aslen Sivas ili İlbeyli bölgesinde yer alan köylerdeki köy odaları üzerine incelemelerde bulunmuşlardır. İlbeyli köylerinin 13. Asırda Orta Asya'dan yapılan göçler ile Anadolu'ya geldikleri düşünülen Elbeyli Türklerinin 18. Yüzyılda bu bölgede yerleşik hayata geçmeleri ile kuruldukları düşünülmektedir (Özdeğer, 2019). Günümüzde bu bölgede İlbeyli köyü olarak tanınan 42 köy bulunmaktadır.

Bulut (2017) ve Özdeğer (2019) yaptıkları çalışmalarda Sivas ili İlbeyli bölgesinde bulunan 42 köydeki köy odasını, plan organizasyonlarına bağlı olarak serenli ve mum sekili olarak 2 tipe ayırmışlardır. Mum sekili plan tipinde odalar kareye yakın planlı olup, ana mekanı oluşturan asıl oda, Bursa tipi kemerle birbirine bağlanan ahşap dikmelerle yerden yükseklikleri farklı olan üç bölüme ayrılmıştır. Hemen girişte yer alan bölüm aşağıseki/pabuçluk (Şekil 2.10. a); Odanın asıl/ana mekanı kilimüstü (Şekil 2.10. b), odanın güney duvarı boyunca uzanan ve aşağıseki ile kilimüstünden bir basamak yükseltilmiş olan bölüm ise mumseki (Şekil 2.10. c) ya da toyhane olarak adlandırılmaktadır. Odaların yaklaşık 3'te 1'i mum sekisi bölümüdür. Asıl kullanımı "nim seki" olan "mum seki" ifadesi yarım seki anlamındadır.

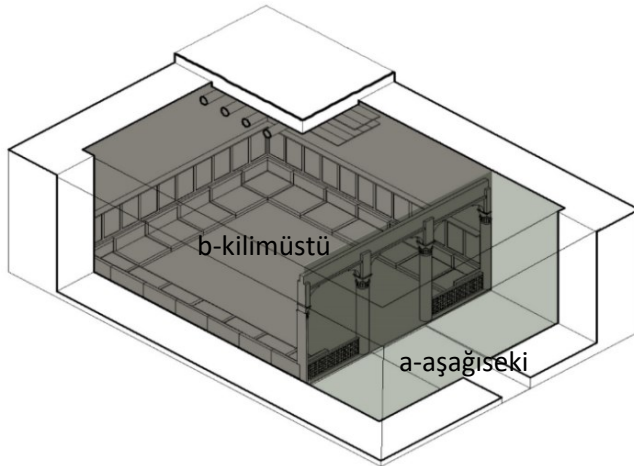
Resim 2.10. Sivas-Mumsekili oda aksonometrik kesit (Bulut,2017)

Özdeğer (2019), Acun'un (2005) yayınına atıfta bulunarak Yozgat Sorgun Temrezli Köyü Abdullah Aydın Konağı (1832) misafir odasında ve Şefaati Akcamı Köyü, Cıcıklı Köyü, Dedeli Köyü Konaklarındaki köy odalarında mumsekili plan tipinin görüldüğünü belirtmektedir. Ayrıca, Kayseri Sarıoğlan İlçesi Çiftlik Kasabasında bulunan 1870 tarihli “İmamların Büyük Oda” olarak bilinen köy odası ve Kayseri Melikgazi ilçesi Gürpınar Mahallesi'nde bulunan köy odasının mumsekili plan özelliği gösterdiğini söylemektedir. Elazığ Keban ilçesine bağlı Nimri köyünde ‘mimseki’ dedikleri alan; bir köy evinin en geniş odasının oymalı-süslü; direklerarası tahta parmaklıklarla ayrılmış ve yerden yüksekçe yapılan bölümüdür. Malatya Arapgir ilçesine bağlı Onar köyünde bu iki bölümlü odalara mumsekili oda, Peküsü’de (Çaybaşı) ise Mümsuffali oda adı verilmektedir (Özdeğer, 2019).

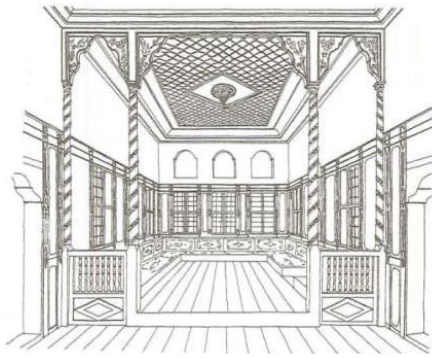
Resim 2.11. Sorgun Temrezli Köyü Abdullah Aydın Konağı (1832) (Özdeğer, 2019)

Serenli odalarda ise asıl oda bölümünde mumseki bölümü olmayıp, aşağıseki (Şekil 2.12. a) ve kilimüstü (Şekil 2.12.b) olmak üzere iki bölüm bulunmaktadır. Bu iki bölüm de Bursa tipi kemerlerle birbirine bağlanan ahşap direklerle ayrılmıştır (Özdeğer, 2019). Bu plan tipinde odalar dikdörtgen planlıdır (Bulut, 2017).

Resim 2.12. Serenli oda aksonometrik kesit (Bulut, 2017)

Serenli oda plan tipine benzer bir bölümlenme, Anadolu Türk evlerinde de görülmektedir. Daha çok varlıklı ailelerin evinde bulunan, yalnızca bezeme amaçlı değil mekan işlevsel olarak da seki altı ve seki üstü olmak üzere farklı bölümlere ayıran ve üst kısımda kemerlerle alt kısımda ise korkuluklarla bağlanan bölüme direklik adı verilmektedir (Kuban, 1995). Kuban'ın belirttiği Anadolu Türk evlerinde görülen seki altı bölümü serenli köy odası plan tipinde aşağıseki, seki üstü bölümü ise kilimüstü olarak adlandırılan bölümlere karşılık gelmektedir.

Resim 2.13. Kayseri Çakıroğlu Konağı (Kuban, 1995)

Konya Kadınhanı Kolukısa Kasabasında yer alan ve 19. Yüzyılın ortalarına tarihlendirilen Başakların odasında da serenli plan tipindeki gibi bir düzenleme görülmektedir. Serenli plan tipinde aşağıseki olarak adlandırılan bu bölüm Haşim Karpuz'un Konya köy odaları üzerine yazdığı makalesinde mabeyin olarak geçmektedir (Özdeğer, 2019).

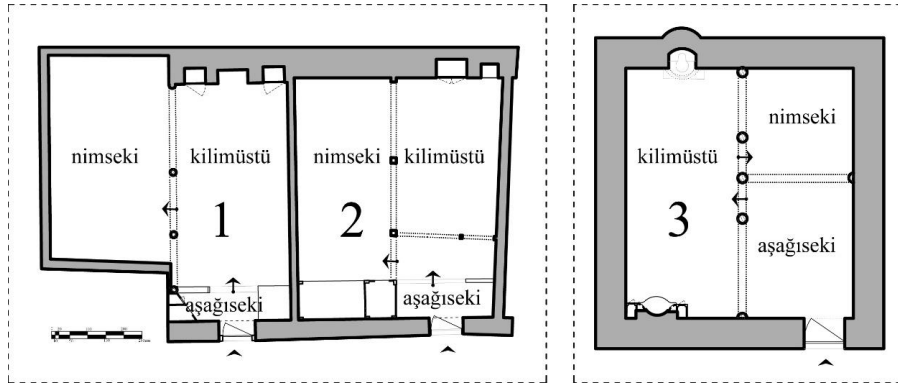

Resim 2.14. Konya Kadınhanı Kolukısa Kasabası Başakların odası a, plan b, iç mekan (Karpuz, 2000)

Sivas ili Divriği ilçesi konut mimarisi üzerine Çelimli'nin (2016), Divriği ilçesi Tuğut köyü kırsal mimarisi üzerine ise Çelen'in (2019) çalışmaları mevcuttur. Çelimli ve Çelen'in

çalışmalarında konut mimarisi içinde kış odası, yaz odası ve toyhane olarak belirttikleri mekanların, Bulut ve Özdeğer'in Sivas Merkez ilçeye bağlı İlbeyli köylerinde tespit ettikleri köy odaları ile tipolojik olarak benzerlikleri dikkat çekmektedir. Bu mekanların zaman geçirmek, yemek yemek ve uyumak gibi işlevlerinin yanı sıra; toplantı yapılan, küçük ölçekli nişan, söz ve kına gibi organizasyonların yapıldığı bir mekan olarak da kullanılıyor (Çelen, 2019; Çelimli, 2016) olması yine köy odaları ile benzer özelliklere sahip olduğuna kanıt niteliğindedir.

Çelimli (2016) ve Çelen'in (2019) çalışmalarında bahsettiği kış odası, yaz odası ve toyhane mekanları yapı içinde bir bölüm olarak planlanmasıyla Çankırı Yaran odaları ve Erzincan Başköy'deki Dursun Koçgilin Odası ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca mekanın üstte kemerlerle ve altta korkuluklarla birbirine bağlı dikmeler aracılığıyla, zemin ve tavanda yapılan kademelerle ayrılmış yarı geçirgen üç bölümden oluşuyor olması ile Sivas Merkez ilçe İlbeyli köylerindeki köy odalarıyla olan benzerliği ile dikkat çekmektedir.

Resim 2.15. 1.Yaz odası 2, Kış Odası 3. Toyhane (Çelen, 2019)

Resim 2.16. Divrği Tuğut Köyü a, Yaz Odası b, Kış Odası Örnek (Çelen, 2019)

3. SİVAS KÖY ODALARI

Çalışma kapsamındaki Sivas İli Merkez İlçeye Bağlı 154 köydeki 102 köy odasının yerinde tespiti, kroki çizimi ve dijital kaynaklarla belgelenmesi ve tespit edilen yapıların analiz ve tipoloji çalışmaları yapılmıştır. Alan çalışması 2020 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında, 2021 yılı Ağustos ve Eylül aylarında ve 2022 yılı Ağustos ayında yapılmıştır. Alan çalışması sürecinin Kovid-19 pandemi sürecine denk gelmesi, kış aylarında köy nüfusundaki ciddi oranda düşme ile yeterli bilginin sağlanmasında ve yerinde incelemenin yapılmasında eksikliklerin çıkması çalışma sürecinin uzamasına neden olmuştur.

Yapılan alan çalışmasında 154 köy tek tek ziyaret edilmiş, varsa daha önce alanda yapılmış çalışmalar ve yerli halkın beyanları ile odalar tespit edilmiştir. 154 köyde 102 köy odasının yerinde tespit ve belgeleme çalışması yapılmıştır.

Köy odalarının Sivas genelinde mevcudiyeti görülmektedir. Ziyaret edilen köylerin 69'unda köy odası tespiti yapılırken 85 köyde tespit yapılamamıştır. Tespit yapılamayan köylerin genelinde yerli halk tarafından eskiden köy odasının bulunduğu fakat günümüzde mevcut olmadığı belirtilmiştir. Emirhan köyü gibi birçok köy zor ulaşım şartları, köy nüfusunun ciddi derecede düşmüş olması, devlet eliyle yapılan hizmetlere zor erişim ve çığ, heyelan, toprak kayması gibi doğal afetler altında kalma riski gibi nedenlerle ana ulaşım arterlerine yakın ve daha güvenli yerlere göç etmiştir. Terk edilmiş köylerde eskiden mevcut olduğu belirtilen odalara erişilemediği için tespit çalışması yapılamamıştır. Yeni yerleşim bölgesinde yeni bir köy oluşumunun olduğu örnekler mevcuttur. Bu örneklerden Yeniapardı, Yenikervansaray, Yenikızılcakışla, Yukarıyıldızlı köylerinde inşa edilen köy odaları modern teknik ve yöntemlerle inşa edilmişlerdir. Bu nedenle bu köylerde tespit edilen odalar çalışma kapsam dışında bırakılmıştır.

Değerlendirme başlığı altında nitelikli ve özgün olup tespit edilen 102 odanın kendisi ve yakın çevresi bağlamında nitelik, düzen, plan tipolojisi, iç ve dış mekan öğeleri, yapım tekniği ve malzeme, değişme ve bozulmalar alt başlıkları içinde genel analizleri ve tipoloji çalışmalarına yer verilmiştir.

3.1. Yapı Nitelikleri

Tespiti yapılan 102 oda içerisinde farklı tarihlerde tescillenerek II. Grup Sivil Mimari korunması gerekli kültür varlığı niteliği kazanmış odalara rastlanmıştır.

Bu başlık altında odaların tescil durumlarına ve inşa tarihlerine göre tarihlendirilmelerine yer verilmiştir.

3.1.1. Tescilli yapılar

Sivas Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde yapılan araştırmalar sonucunda Sivas İli Merkez İlçeye bağlı 25 adet konuk odasının (köy odasının) tescilli olduğu tespit edilmiştir. Tescilli odaların tescil tarihi ve sayıları ile kurul dosya numaraları Çizelge 3.1. de gösterilmiştir. Beştepe Abbasoğlu Konuk Odası ve Harmancık Müdürler Odası'nın tescil fiş ve kararına, Kayadibi Murat Temel Konuk Odası ve Menşurlu Kenan Şeker Konuk Odası'nın tescil fişine merkez dosyada yer almasına rağmen ulaşılamamıştır. Ulaşılabilen 21 tescilli yapının tescil fiş ve kararı tez çalışmasının ekler bölümünde mevcuttur. (Bknz ek-1)

Çizelge 3.1. Sivas İli Merkez İlçe Tescilli Köy Odaları Listesi

KÖY	ODA	ADA	PARSEL	GRUP/ DERECE	GRUP	KURUL ADI	TESCİL TARİHİ VE SAYISI	DOSYA NO
AĞILKAYA	KONUK ODASI	—	1387	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	28.05.2014 /1488	58.00.327
AĞILKAYA*	KONUK ODASI	—	1411	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	29.09.2012 / 08	58.00.492
APA	KONUK ODASI	130	9	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	21.01.2015 /1904	58.00.574
AYLI	KONUK ODASI	162	7	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	KAYSERİ KTVKK	09.01.1997 / 2111	58.00.167
BEŞTEPE	ABBASOĞLU KONUK ODASI	—	1975	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KTVKBK	01.09.2006 / 140	58.00.286
BEŞTEPE*	AHMET KÖSE KONUK ODASI	131	15	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	29.01.2014 / 1288	58.00.535
ÇALLI	ZİYA AYDIN KONUK ODASI	153	15	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	16.06.2016 / 2886	58.00.629
DAMLACIK	HULUSİ DENİZ KONUK ODASI	—	1238	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KTVKBK	26.12.2008 / 1109	58.00.387
ESKİAPARDI	MEHMET GÜLER KONUK ODASI	—	—	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	KAYSERİ KTVKK	30.06.2005 / 233	58.00.262
GAZİKÖY	HACI BIYIKLI KONUK ODASI	167	8	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	22.07.2015 / 2263	58.00.575

Çizelge 3.1. (devam) Sivas İli Merkez İlçe Tescilli Köy Odaları Listesi

GÖZELİ	ŞEYH İBRAHİM TÖRNÜK KONUK ODASI	—	338	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	25.04.2014 / 1454	58.00.544
GÜNEY*	ABDULLAH ÜLKER	268	3	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	03.09.2015 / 2338	58.00.602
HANLI	HACI ŞEKER KONUK ODASI	285	2	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	02.04.2016 / 2779	58.00.610
HARMANCIK*	MÜDÜRLER ODASI	—	1017	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KTVKBK	01.09.2006 / 141	58.00.287
HAYDARLI	GAZİ YILDIRIM KONUK ODASI	141	9	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	27.02.2019 / 4999	58.00.714
HİMMETFAKİ	KONUK ODASI	103	3	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	08.11.2017 / 3903	58.00.679
KABASAKAL	KONUK ODASI	129	13	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	21.01.2015 / 1905	58.00.580
KAVLAK	YİĞİTLER KONUK ODASI	138	4	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	29.11.2019 / 5759	58.00.986
KAYADİBİ	MURAT TEMEL KONUK ODASI	147	3	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	23.02.2017 / 3410	58.00.626
KIZILÖZ*	VELİ GÜNEŞ KONUK ODASI	123	7	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	28.03.2018 / 4184	58.00.688
KOYUNCU	OSMAN YAZICI KONUK ODASI	149	7	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KTVKBK	24.03.2011 / 2253	58.00.436
MENŞURLU	KENAN ŞEKER KONUK ODASI	178	2	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	02.04.2016 / 2780	58.00.615
SÖĞÜTCÜK	KONUK ODASI	150	3	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	17.11.2011 / 94	58.00.468
TEPEÖNÜ	İSMET YILMAZ KONUK ODASI	120	77	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	16.06.2016 / 2888	58.00.620
YAVU	KONUK ODASI	—	963	II.GRUP	SİVİL MİMARİ	SİVAS KVKBK	17.09.2017 / 1683	58.00.564

Kaynak: Sivas Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivinde 05.02.2020 tarihli Araştırma

*Arazi çalışmaları sırasında bulunamamıştır.

3.1.2. Tarihlendirme ve kitabeler

Tespit edilen 102 odadan 39 tanesinin inşa tarihi bilinmezken 63 tanesinin inşa tarihi genellikle selamlık direklerinde olacak şekilde direkler üzerine, pano çerçevesi veya tavan eteğine oyulmuş rakamlardan, yapı içinde tespit edilen kitabelerden ve yapı sahiplerinin beyanları vasıtasıyla saptanmıştır. Apa Dedoğgilin Odası'nda odaya girişte sağ selamlık direğinin baş kısmında oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1272 (1855-56) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Ağilkaya Molla Hasan'ın Odası'nda ise inşa tarihinin kilimüstünde yer alan ocaklığın solunda yer alan dolap nişinin içinde bulunduğu panonun üst çerçevesine yine oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1285 (1868-1869) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.1. a, Apa Dedoğgilin Odası b, Ağıkaya Molla Hasan'ın Odası İnşa Tarihi

Akçamescit Lütü Hoca'nın Odası'nda inşa tarihi yüklüğün köşe dikmesine oyulmuş olup Hicri 1254 (1838-1839) tarihi görülmektedir. Bedirli Türkmengilin Odası'nda tavan eteğine oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1271 (1854-1855) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.2. a, Akçamescit Lütü Hoca'nın Odası b, Bedirli Türkmengilin Odası İnşa Tarihi

Çallı Hüseyin Beygilin Odası oda giriş kapısının üzerindeki kitabeye yazılmış Osmanlıca Hicri 1320 (1902-1903) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Kitabeye alçı malzeme ile duvardan kabartma yöntemiyle bitkisel motifler kullanılarak oluşturulan madalyon içinde inşa tarihinde oluşmaktadır. Çallı Köse Ömergilin Odası'nda ise selamlık direklerinin ortasında kiriş ile tavan birleşiminde ahşap üzerine boyama ile süslenmiş bir kitabe bulunur. Kitabede dört yapraklı yoncanın yaprağına boyama yöntemiyle yazılmış Osmanlıca Hicri 1311 (1893-1894) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Resim 3.3. a, Çallı Hüseyin Beygilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Madalyon; b, c, Çallı Köse Ömergilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Pano

Gaziköy Köy Odası'nda cephede kapatılmış iki pencere boşluğunun arasındaki duvarda bir taş üzerinde yer alan kitabeden 1958 yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır. Gözmen Hacı Halillerin Odası'nda 24 Aralık 1959 inşa tarihi oda giriş kapısının üzerine boyama tekniğiyle yazılmıştır.

Resim 3.4. a, Gaziköy Köy Odası İnşa Tarihi Yazılı Kitabe; b, Gözmen Hacı Halillerin Odası İnşa Tarihi

Bazı yapılarda birden fazla tarihin tespiti yapılmıştır. Bu tarihlerden biri inşa tarihi iken diğerleri odanın inşasının bitiminin ardından oda içinde yapılan bezeme veya tadilat çalışmasının tarihidir. Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası'nda odaya girişte sağ selamlık direğinin baş kısmında oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1310 (1892-1893) yılında inşa edildiği, sol selamlık direğinin baş kısmında oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1316 (1898-1899) yılında ise iç duvarlarda bulunan kalemişi bezemenin yapıldığı anlaşılmaktadır.

Resim 3.5. Ağilkaya Kara Bekirgilin Odası a, İnşa Tarihi b, Bezeme Tarihi Yazılı Direk

Kitabelerde inşa tarihinin yanı sıra ‘Allah’, ‘Maşallah’ gibi kelimelere de rastlanmaktadır. Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca’nın Oda kitabesi, Haydarlı Fezikgilin Ali’nin Oda kitabesi örnek gösterilebilir. Ayrıca kitabelerde odayı yaptıran kişi veya usta hakkında bilgiler de bulunabilmektedir. Zengi Veli Yiğit Odası’nda cephede köşe taşında ‘1972’ ve ‘Veli Yiğit’ kazınarak yazılmıştır. Odanın Veli Yiğit tarafından 1972 yılına inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Akpınar Balak Mehmet’in Odası’nda odaya girişte sağ selamlık direğine montelenmiş ahşap pano üzerinde ise ‘Usta Celal İbrahim Kılıç’, ‘Yardımcısı Adı Güzel’, ‘Yapılış T. 1.12.1959- Aralık’ yazıları okunmaktadır.

Resim 3.6. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca’nın Oda b, Akpınar Balak Mehmet’in Odası İnşa Tarihi Yazılı Pano

Odaların inşa tarihleri incelendiğinde 19 ve 20. Yüzyıllarda neredeyse 200 yıllık geniş bir zaman aralığı dikkat çekmektedir. Tespit edilen yapılar arasında en eski tarihli Güney Avanoğlu Odası’dır. Odanın direklerden birinin üzerinde oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1214 (1799-1800) yılında inşa edildiği anlaşılmaktadır. En erken tarihli ise yapı sahibi tarafından Miladi 1974 yılında inşa edildiği belirtilen Çallı İbrahim Çavuş’un Odası’dır.

İnşa tarihi bilinmeyen odaların genel özelliklerine bakıldığında inşa tarihi bilinen odalarla tipolojik olarak benzerlikleri bu odaların 19 ve 20. Yüzyıl içinde inşa edildiklerini düşündürmektedir. Ancak kesin aralığın tespit edilmesi eldeki verilerle mümkün değildir.

Çizelge 3.2. İnşa Tarihleri

KÖY	ODA	TARİH	KÖY	ODA	TARİH
AĞILKAYA	KARABEKİRGİLİN ODASI	H.1310 (M.1892-93)	HAYDARLI	HAYDARLI KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
AĞILKAYA	MOLLA HASAN'IN ODASI	H.1285 (M.1868-69)	HAYDARLI	GOĞCAGİLİN VELİ HOCA'NIN KÖY ODASI	H.1289 (M.1872-73)
AKÇAİNIŞ	KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	HEREKLİ	VELİ HOCA'NIN KÖY ODASI	M. 1938
AKÇAMESCİT	LÜTFİ HOCA'NIN ODASI	M.1954	HIDIRNALI	DEREBEYLERİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
AKPINAR	BALAK MEHMET'İN ODASI	M.1.12.1959	HİMMETFAKİ	ŞEREF HATİPOĞLU	BİLİNMIYOR
APA	KÖY ODASI	H.1294 (M.1877-78)	İNCEAĞA	APSALAGİLİN ODASI	BİLİNMIYOR
APA	KAZIM ÇAVUŞ'UN ODASI	BİLİNMIYOR	KABASAKAL	KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
APA	DEDOĞGİLİN ODASI	H.1272 (M.1855-56)	KAHYALI	ALİ EFENDİGİLİ KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
ARPAYAZI	BAYRAMGİLİN ODASI	H.1279 (M.1862-63)	KARA-GÖMLEK	YUSUFLARIN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
AYDOĞMUŞ	KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	KARALI	HACI KAHYAGİLİN KÖY ODASI	M. 1954
AYLI	BEKİRGİLİN ODASI	H.1285 (M.1868-69)	KARA-MEHMET	HIRAGİLİN KÖY ODASI	M. 1944
BADEMKAYA	ABDÜRREZZAK'IN ODASI	M.1930	KARAPINAR	KÜÇÜK HACI'NIN KÖY ODASI	M. 1880
BAŞSÖĞÜT	ÖMER AĞA'NIN ODASI	BİLİNMIYOR	KARAYÜN	REŞİT AĞA'NIN ODASI	H.1324 (M.1906-07)
BEDİRLİ	TÜRKMEGİLİN ODASI	H.1271 (M.1854-55)	KARTALCA	KÖNÖGGİLİN KADİRLERİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
BEŞTEPE	HACI HALİLLERİN KÖY ODASI	H.1320 (M.1902-03)	KAVLAK	KÖY ODASI	H.1210 (M.1795-96)
BEYPINARI	ŞÜKRÜ ÇAMDALI KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	KAVLAK	YİĞİTLER KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
BİNGÖL	HÜSEYİN DAYI'NIN KÖY ODASI	M.30.06.1938	KAYADİBİ	ALİ BEY'İN KÖY ODASI	M. 1955
BOSTANCIK	EYÜP AÇIKGÖZ KÖY ODASI	M.1966	KAYADİBİ	KAYA ALİGİLİN LATİF'İN KÖY ODASI	M. 1964
ÇALLI	HÜSEYİN BEYGİLİN KÖY ODASI	H.1320 (M.1902-03)	KIZILOVA	ÖMER AĞA'NIN KÖY ODASI	H.1238 (M.1822-23)
ÇALLI	SÜLÜKBAŞIGİLİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	KIZILOVA	ABBASGİLİN KÖY ODASI	H.129 (M.1880-81)
ÇALLI	KÖSE ÖMERGİLİN KÖY ODASI	H.1311 (M.1893-94)	KOLLUCA	KEL DURANGİLİN ODASI	BİLİNMIYOR
ÇALLI	İBRAHİM ÇAVUŞ'UN KÖY ODASI	M.1974	KOYUNCU	YAZICIOĞULLARI KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
ÇALLI	CECİKOĞULLARI KÖY ODASI	H.1327 (M.1909-10)	KUZUÖREN	KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
ÇAYGÖREN	KÖR AHMETGİLİN ODASI	H.1339 (M.1920-21)	MENŞURLU	KENAN ŞEKER KÖY ODASI	BİLİNMIYOR

Çizelge 3.2. (devam) İnşa Tarihleri

DAMILI	TOPÇUGİLİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	MENŞURLU	AHMET ŞEKER KÖY ODASI	M. 12 HAZİRAN 1932
DAMILI	HATİPGİLİN KÖY ODASI	H.1297 (M.1879-80)	MENŞURLU	KÜÇÜK OSMAN'IN KÖY ODASI	M. 1928
DAMLACIK	KARAOSMANGİLİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	OLUKMAN	KÜRT ALİGİLİN KÖY ODASI	M. 1951
DURDULU	HACI AHMET AĞCA KÖY ODASI	M. 1960	OLUKMAN	KÖY ODASI	M. 1952
DURDULU	OSMAN ONBAŞIGİLİN KÖY ODASI	M. 1952	PINARCA	KÖKGİLİN ÖMER'İN ODASI	BİLİNMIYOR
DURDULU	ÖMER KALELİ KÖY ODASI	M. 1959	PINARCA	HACI MEHMETGİLİN ODASI	M. 6.29.962
EĞRİBUCAK	HALİLGİLİN ODASI	BİLİNMIYOR	SARİDEMİR	KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
EĞRİBUCAK	KÖR HASANGİLİN ODASI	M. 1954	SAVCUN	SAVCUN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR
ESKİAPARDI	ALİ AĞA'NIN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	SİVRİTEPE	MEMİK AĞA'NIN ODASI	BİLİNMIYOR
ESKİAPARDI	EYÜPGİLİN KÖY ODASI	H.1310 (M.1892-93)	SORGUNCUK	ALİ KAĞAGİLİN KÖY ODASI	M. 1948
ESKİBOĞAZ- KESEN	EBEŞGİLİN KÖY ODASI	BİLİNMIYOR	SÖĞÜTCÜK	HOCAGİLİN KÖY ODASI	M. 1883
ESKİKÖY	KEL KOCA'NIN KÖY ODASI	M. 1915	ŞABANKÖY	NURİGİLİN ODASI	BİLİNMIYOR
ESKİKÖY	YUSUF YUVACI KÖY ODASI	H.1299 (M.1881-82)	TAHTA- KEMENT	MEHMET ÇAVUŞ'UN ODASI	BİLİNMIYOR
GAZİKÖY	ÖMERKAĞA'NIN KÖY ODASI	H.1324 (M.1906-07)	TATLİCAK	DEDEELİN KÖY ODASI	M. 1870
GAZİKÖY	KÖY ODASI	M. 1958	TATLİCAK	HÜSEYİN AĞA'NIN KÖY ODASI	H.1307 (M.1889-90)
GÖZELİ	ABDULLAH AĞA'NIN ODASI	BİLİNMIYOR	TEPEÖNÜ	HACI ÖMERGİLİN ODASI	H.1294 (M.1877-78)
GÖZMEN	HACI ALİLERİN KÖY ODASI	M. 24 ARALIK 1959	ULUKAPI	BEKİR ÖZDEMİR'İN ODASI	BİLİNMIYOR

3.2. Yapı Düzeni

Sivas il merkezi ve kırsal yerleşimlerinin başlangıcı hakkında kesin bir tarih bilinmemektedir. Sivas İli Merkez İlçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 köy odasının tarihçesi incelendiğinde yapıların 19. ve 20. yüzyıllara tarihlendikleri tespit edilmiştir. Bu tespitle Sivas ili kırsal köylerinin 19. yüzyıl ve öncesinde kurulmaya başladıklarını düşünülmektedir.

Anadolu'da kadastro çalışmalarının Osman Devleti döneminde 1912 yılında çıkarılan yasayla Konya'da başladığı bilinmektedir. Türkiye Cumhuriyeti bu çalışmaları kurumları ve çıkardığı yasalar vasıtasıyla devam ettirmiştir. 1950 yılına kadar sadece il ve ilçe belediye

sınırları içinde kalan kentsel alanlarda çalışmalara yürütülmüş olup kırsal alanlarda önemli kadastro çalışmaları yapılmamıştır (Yaşayan ve diğerleri, 2011).

Kadaastro çalışmalarının 20. yüzyıl başlarında başlayıp il ve ilçe merkezlerinde yoğunlaşmış olması ve Sivas İli Merkez İlçeye bağlı köylerin 19. yüzyıl ve öncesinde kurulmaya başlamış olması köylerin yerleşim prensiplerinde parsel ve yapı ilişkisinin etkili olmadığını göstermektedir. Köylerin yerleşmeye başladığı zamanlarda köylerde kadastro bulunmamaktadır. Köylerin kurulmasında yerleşim kararları doğal etkenler (arazi yapısı, su ögesi gibi), komşularla olan yakınlık, mahremiyet ve ailenin yaşantı biçimi unsurlarına göre oluşturulmuştur.

Bu durumlardan yola çıkılarak tespit edilen 102 köy odasının kadastro öncesi inşa edilmiş olması ve inşa edildiği dönemde belirli bir yerleşim-aidiyet düzeninin olmaması nedeniyle odaları bulunduğu parsel içinde konumlanış biçimlerinin karşılaştırılması belirli bir tipoloji vermemektedir. Kadastro çalışmalarında bazı odaların oturma alanları tek parsel olarak belirlenmiştir. Apa Köyü Köy Odası buna örnektir. Oda günümüzde Sivas Merkez Apa Köyü 130 ada 9 parsel üzerinde yer almaktadır. Diğer odaların ise oda sahibi ve ailesi tarafından kullanılan konut, yardımcı yapılar ve bahçeyle birlikte parsellendiği görülmektedir. Durdulu Osman Onbaşılığın Odası buna örnektir. Oda günümüzde Sivas Merkez Durdulu Köyü 175 ada 4 parselde yer almaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.7. a, Apa Köyü Odası ve Kazım Çavuş'un Odası b, Durdulu Osman Onbaşılığın Odası Uydu Görüntüsü (İnternet 2.)

Odanın köyün kamusal mekanı olmasıyla odalar genel olarak köy merkezlerine yakın konumdadırlar ve oda giriş kapılarının genellikle sokakların kavşak noktalarında oluşan küçük meydanlara doğru açıldığı tespit edilmiştir. Köylerdeki bir diğer kamusal mekan olan

camilere de yakındırlar. Akşam namazı için camide toplanan köylüler buradan köy odasına geçiş yaparlar.

(a)

(b)

Resim 3.8. a, Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası b, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası Uydu Görüntüsü (İnternet 2.)

Odalar parsel içinde konumlanmalarına göre sınıflandırılmasalar da yapı nizamında ayırık veya bitişik nizam olmalarına göre sınıflandırılabilir. Sivas'ın arazi ve iklim yapısı dikkate alındığında köylerde genellikle bitişik nizamlı yerleşimin tercih edildiği saptanmıştır. Odalarda da hizmet ve serviste aksama olmaması için genellikle odaların oda sahibine ait konuta bitişik olarak konumlandırıldığı görülmektedir. Eğribucak Kör Hasangilin Odası ve Gaziköy Ömerkağa'nın Odası buna örnektir.

(a)

(b)

Resim 3.9. Eğribucak Kör Hasangilin Odası a, Uydu Görüntüsü (İnternet 2.) b, Genel Görünüşü

Günümüzde komşu yapıları yıkıldığı için ayırık nizamda görünen odalar da mevcuttur. Odaların cephe duvarlarında ve zeminlerde bu yapılara ait kalıntılardan bu odaların orijinalinde bitişik nizam içinde olduğu saptanmıştır. Ağıkaya Molla Hasan'ın Odası ve Akçainiş Köyü Köy Odası buna örnektir.

(a)

(b)

Resim 3.10. Akçainış Köyü Köy Odası a, Uydu Görüntüsü (İnternet 2.) b, Komşu Yapı Kalıntısı

Orijinalinde ayrık nizam yerleşime sahip odalar da mevcuttur. Beştepe Hacı Halillerin Odası ve Durdulu Hacı Mehmet Ağca Odası ayrık nizam yerleşimli odalara örnektir.

(a)

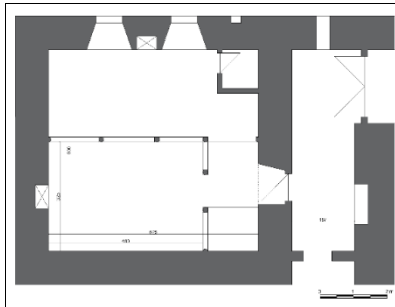
(b)

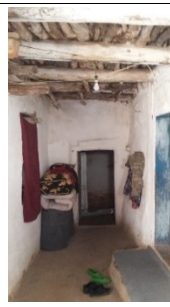
(c)

Resim 3.11. Beştepe Hacı Halillerin Odası a, Uydu Görüntüsü (İnternet 2.) b, Arka Görünüş c, Yan Görünüş

Konut ile bitişik nizamlı inşa edilen odalara hem dış mekandan hem de konut avlusundan aralık bölümüne açılan kapılarla giriş yapılabildiği örnekler bulunmaktadır. Haydarlı Mehmedoğgilin Odası bu odalara örnek olarak verilebilir.

(a)

(b)

(c)

(d)

Resim 3.12. Haydarlı Mehmedoğgilin Odası a, Plan Kroki b, Aralık Bölümü c, d, Ana Girişi

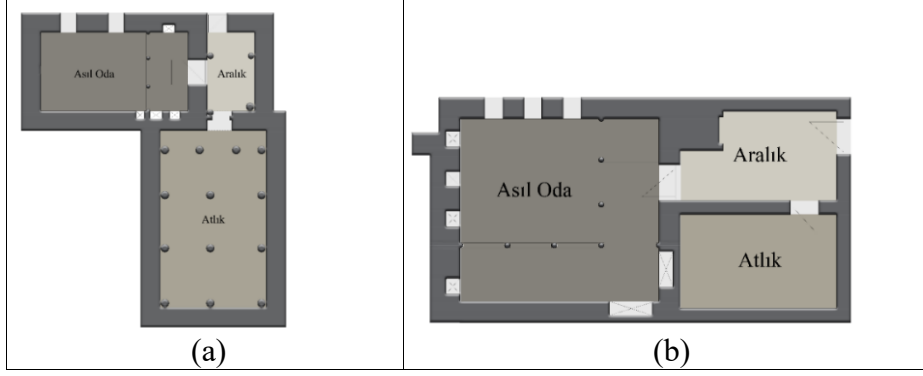
Odalar genellikle doğu-batı aksı boyunca yerleşmişlerdir. Yapı giriş kapılarının ve pencerelerin güney cepheye konumlandırıldıkları görülmektedir. Bilget (1992) Sivas'ın sert ikliminin etkisini kırmak için Sivas'ta inşa edilen evlerin güneye yönelik yapıldığını belirtmiştir.

Odaların kadastro yerleşimleri hakkında kesin bilgi elde edilememiş olsa dahi asıl oda bir duvarında mihrabiye'nin yer alıyor olması odaların Sivas'ın kible açısı olan kuzeyden 171 derece yani güneyden 9 derece doğuya doğru yöneldiğini göstermektedir. Fakat güneyden 9 derece doğuya doğru yönelme açısının küçük olması, odaların koordinat bilgileri ve odaların inşasında pusulanın kullanılıp kullanılmadığı hakkında kesin bilgiye sahip olunamadığı için bu yönelmenin kesinliği hakkında bir veri elde edilememiştir.

3.3. Plan Tipolojisi

Çalışma kapsamında incelenen 102 yapıdan 13'ünün içine kilitli olması ve oda sahiplerine ulaşamaması nedeniyle girilememiştir. Bu yapılardan 8'inin yani Damlacık Karaosmangilin Odası, Gözeli Abdullah Ağa'nın Odası, Hacıali Kenan Emmi'nin Odası, Haydarlı Köy odası, Himmetfakı Şeref Hatipoğlu Odası, Kabasakal Köy Odası, Yanalak 4 Köy Odası, Yavu Köy Oda'larının plan tipolojileri hakkında Özdeğer (2019) ve Bulut'un (2017) çalışmaları ve Sivas Kültür Varlıkları Koruma Kurulu arşivinden edinilen tescil fişleri aracılığıyla bilgi elde edilebilmiştir. Diğer 5 oda Beypınarı Şükrü Çamdalı Odası, Kolluca Kel Durangilin Odası, Menşurlu Kenan Şeker Odası, Sarıdemir Köy Odası, Yanalak 3 Köy Odası plan tipolojileri hakkında bilgi elde edilememiştir. Bu yüzden plan tipolojisi 97 yapı üzerinde ele alınmıştır.

Yapılar genel olarak asıl oda ve aralık bölümünden oluşmaktadır. Bazı yapılarda asıl oda ve aralık bölümüne ek olarak atlık/develik bulunduğu tespit edilmiştir (Resim 3.13.).

Resim 3.13. a, Karagömlek Yusuf'ların Odası; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Plan Kroki

Yapıya dış mekandan aralık bölümüne açılan tek kanatlı kapıdan girilir. Aralık bölümü genellikle dikdörtgen veya kare formudur. Asıl odaya göre boyut olarak daha küçük ve daha sadedir. Aralık bölümünün asıl işlevi asıl oda ve varsa atlığa açılan kapılarıyla bir geçiş mekanı olmasıdır. Bu işlevinin yanı sıra depolama ve hizmet için de kullanıldığı görülmektedir. Özellikle kış aylarında hava sıcaklık değerlerinin çok düşük seyrettiği Sivas'ta aralık bölümü soğuk olan dış mekan ile sıcak olan asıl oda arasında rüzgarlık görevi gördüğü söylenebilir.

Odaların inşa edildiği 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın başlarında ulaşımın yaya veya binek hayvanı vasıtasıyla yapıldığı bilinmektedir. Menziline ulaşmak üzere yola çıkan yolcu ihtiyaçlarını karşılamak için köye uğradığında köy odasında misafir edilir. Yolcunun binek hayvanı da atlık bölümüne alınır burada ihtiyaçları karşılanırdı.

Tarih boyunca önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Sivas'ta ticaret yapmak üzere yola koyulan kervan sahipleri de yolculukları sırasında köylere uğrarlar. Köylerde tüccar ve kafilesi köy odasında ağırlanır ihtiyaçları giderilir. Kervanındaki binek ve yük hayvanları da yine atlığa alınır burada konaklar. Tüccarlar kafilesinin konaklayabileceği yeterlilikte atlığı bulunan odaları bilir güzergahını bu köylere göre belirlerdi. Ticaret kervanlarının sıklıkla tercih ettiği güzergahlar üzerinde bulunan köylerde oda sayısının birden fazla olduğu ve odaların atlık bölümlerinin genellikle odaya has ve daha büyük olduğu tespit edilmiştir.

Yapıya köy odası vasfını veren asıl odadır. Asıl odaya aralık bölümünden birkaç basamak yüksekte yer alan tek kanatlı kapı ile giriş yapılmaktadır. Asıl odanın aralık ve atlığa göre

daha yüksek bir kotta yer alması yapıda asıl odanın hiyerarşik olarak daha üstün olduğunun de bir göstergesidir.

Asıl oda misafirlerin kabul edildiği mekandır. Düğün, cenaze, bayram gibi özel günlerde birlikte yenilir, içilir, üzüntü ve sevincin birlikte yaşanır. Günümüz teknolojisinin ve ulaşım imkanlarının olmadığı dönemlerde köy halkı odada bir araya gelerek oyun oynamak, halk hikayeleri ve destanlar anlatmak, türküler söylemek gibi çeşitli aktivitelerde bulunarak sosyalleşirlerdi. İmece yapılacak işler gibi köy halkının tamamını ilgilendiren konularda görüşmeler yapılır ve kararlar alınır. Köye yolu düşen gezici aşıklar, ustalar, tüccarlar, seyyahlar, postacılar gezdikleri, gördükleri yerler hakkında bilgiler anlatır, misaller verir, betimlemeler yaparlardı. Şehir merkezi veya nahiyeye giden köylü döndüğü zaman aldığı yeni havadisleri yine bu odada anlatır, ülkenin durumu gibi ciddi konularda fikir alışverişleri yapılırdı. Bu özellikleriyle köy odaları köy halkının eğitim ve kültür merkezi olmuştur.

Sivas'ta tespit edilen köy odalarında mekanlar, atlık/develik ve aralık bölümlerinden oluşan yardımcı mekanlar ve asıl odadan (odalardan) oluşan ana mekan olarak iki grupta ele alınmıştır. Yardımcı mekanlar ana mekan hizmet eden atlık/develik ile aralık bölümlerinden oluşmaktadır. Yapılara işlevini veren asıl odalar ise ana mekanı oluşturmaktadır. Ana mekan genellikle tek ana mekandan oluşmakta olup birden fazla ana mekana sahip odaların varlığı da tespit edilmiştir. Tek ana mekana sahip odalar kendi içinde mumsekili, serenli ve bölüntüsüz mekandan oluşan şeklinde 3 başlık altında değerlendirilmiştir.

3.3.1. Yardımcı mekanlar

Aralık

Odalarda genellikle görülen yardımcı mekanlardan aralık bölümü, odadan ayrı olarak asıl oda ile dış mekân arasında bir geçiş mekânı olan Rüzgârlık görevi görmektedir. Mabeyn olarak da adlandırılan bu mekanın Sivas ve Yozgat çevrelerinde yapılan araştırmalarda (Ersoy, 2018; Özdeğer, 2019) ve yerel halk tarafından aralık olarak adlandırıldığı tespit edilmiştir.

İncelenen 102 yapı içerisinde 5 odada aralık bölümünün var olup olmadığına dair yapı cephesinde ve yapının oturduğu zeminde yapılan incelemelerde odanın giriş cephesinde

odaya bitişik başka bir mekana dair bulgulara rastlanmamıştır. Bu odalar Çallı Sülükbaşigillerin Odası, Damlacık Karaosmangilin Odası, Herekli Veli Hoca'nın Odası, Söğütçük Hocagilin Odası, Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odasıdır. Bu odaların diğerlerinin aksine orijinalinde aralık bölümüne sahip olmadıkları düşünülmektedir. Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası'nın ayrıca üç cephesinin bitişik nizam kör cephe olup aydınlatmanın giriş cephesi üzerindeki giriş kapısına göre daha üst kotta bulunan iki adet mazgal pencere ile sağlanıyor olması odanın orijinalinde aralık bölümüne sahip olmadığına ispat niteliğindedir.

Resim 3.14. Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası Giriş Cephesi

7 odanın aralık bölümü tamamen yıkılmış durumdadır. Bu odalardaki aralık bölümlerinin varlığı yapı sahiplerinin beyanı ve yapının oturduğu zemindeki izlerinin saptanması ile tespit edilmiştir. Bu odalara örnek Beştepe Hacı Halillerin Odası, Eskiköy Yusuf Yuvacı Odası verilebilir. 11 odanın ise aralık bölümü kısmen yıkılmıştır. Genellikle tavanlarda çökmeler oluşmuş olup duvarlarda yer yer yıkılmalar mevcut olmasına rağmen aralık bölümü olarak adlandırılabilir bir alan net olarak görülmektedir. Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası, Menşurlu Ahmet Şeker Odası, Kahyalı Ali Efendigilin Odası bu odalardan bir kaçıdır.

(a)

(b)

(c)

Resim 3.15. a, Eskiköy Yusuf Yuvacı Odası Yıkılmış Aralık Bölümü; Kahyalı Ali Efendigilin Odası b, Genel Görünüş c, Aralık Bölümü

Aralık bölümü Ağılıkaya Molla Hasan Odası'nda görüldüğü gibi dışarıdan bir bütün olarak algılanabileceği gibi Bedirli Türkmengilin Odası'nda ve Çallı Hüseyin Beygilin Odası'nda görüldüğü gibi cephe hareketleri ile ayrı birim şeklinde tasarlandığı örnekler de mevcuttur.

Resim 3.16. a, Ağılıkaya Molla Hasan Odası b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası

Dışarıdan genellikle tek kanatlı ahşap kapı ile aralık bölümüne giriş yapılmaktadır. Giriş kapısının yapının bulunduğu konumdaki meydan veya sokağa bakar şekilde yönlendirildiği saptanmıştır. Aralık bölümleri dikdörtgen veya kare formu mekanlardır ve genellikle yapının bir cephesi boyunca devam ederler. Odaya göre oldukça sadedirler. Yapılan incelemelerde aralık bölümü zemininin orijinalinde sıkıştırılmış toprak olduğu yapılan tadilatlar ile genellikle beton sıva harç ile kaplandığı tespit edilmiştir. Duvarları, saman katkılı çamur sıvalıdır. Tavanı ahşap kirişlemelidir. Aralık bölümünde bazı yapılara ait dolap kapakları haricinde süsleme ögesine ulaşılamamıştır.

Aralık bölümü dış mekan ile oda arasında bir geçiş mekanıdır. Konut yapısıyla bitişik inşa edilen odalarda aralık bölümünün oda ile konut arası iletişimi sağladığı tespit edilmiştir. Bu odalarda Haydarlı Mehmedoğgilin Odası'nda net bir şekilde görüldüğü gibi aralık bölümüne hem dış mekana açılan bir kapıdan hem konut avlusuna açılan bir kapıdan giriş yapılabilmektedir.

Aralık bölümü geçiş mekanı olmasının yanı sıra günümüzde de olduğu gibi bir hizmet alanı olarak da kullanılmaktadırlar. Gözmen Velikağgilin Köy Odası'nda (Resim 3.17) aralık

bölümünde yerden bir miktar yükseltilmiş bir alan ve bu alanda bir ocak yeri bulunmaktadır. Odada yapılacak servis için yiyecek ve içeceklerin bu alanda hazırlandığı düşünülmektedir. Eskiapardı Eyüpgilin Odası, Kavlak Köy Odası, Kızılova Ömer Ağa'nın Odası'nda görüldüğü gibi servis mekanı olarak aralık bölümüne açılan başka bir alanın da kullanıldığı saptanmıştır. Aralık bölümünün bir diğer işlevi birçok yapıda yer alan dolap ve nişlerden de anlaşılacağı üzere bir depolama mekanı olarak kullanılmasıdır. Maariflerin Osman Efendi'nin Odası (Resim 3.17) aralık bölümünde odanın ısınması için kullanılan tezek yığını halen mevcuttur.

(a)

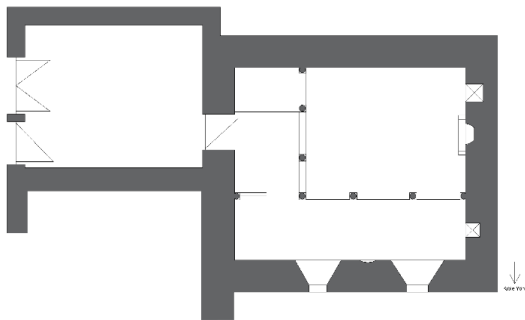
(b)

(c)

Resim 3.17. a, Gözmen Velikağgilin Odası Aralık Bölümü Servis Alanı b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Aralık Bölümü Dolaplar c, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası Aralık Bölümü Tezek Yığını

Yoldan gelerek odada misafir edilen misafirlerin binek ve yük hayvanlarının konaklaması için atlık bölümünün olmadığı odalarda aralık bölümünün geniş tutularak aralığın bir bölümünde alan oluşturulduğu saptanmıştır. Karapınar Küçük Hacı'nın Odası, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası aralık bölümleri bu kullanıma örnek verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.18. Karapınar Küçük Hacı'nın Odası a, Plan Kroki; b, Aralık Bölümü

Odalara nazaran daha sade ve daha basit tekniklerle yapılmış aralık bölümleri yapı sahipleri tarafından müdahalesi en kolay mekânlar olmuşlardır. 10 odanın aralık bölümünün zamanla çevrede aldığı hasarlarla veya insan eliyle aldığı hasarlarla tamamen yıkıldığı ve yeniden inşa edildiği tespit edilmiştir. Aydoğmuş Köy Odası, Çallı Köse Ömergilin Odası, Damılı Hatipgilin Odası, Kızılova Abbasgilin Odası aralık bölümleri yeniden yapılmış aralık bölümlerine örnektir.

(a)

(b)

Resim 3.19. Aydoğmuş Köy Odası a, Genel Görünüş; b, Aralık Bölümü

Birçok aralık bölümünde ise küçük çaplı tadilatlar yapılmıştır. Bu tadilatlar sırasında yapılan işlemlerden en dikkat çeken aralık bölümüne ıslak hacim (tuvalet-banyo) eklenmesidir. Arpayazı Bayramgilin Odası, Bademkaya Abdürrezzak Odası, Çallı Hüseyin Beygilin Odası, Çallı Cecikoğulları Odası, Zengi Veli Yiğit'in Odası aralık bölümleri incelendiğinde ıslak hacim-tuvaletin sonradan eklendiği görülmektedir.

(a)

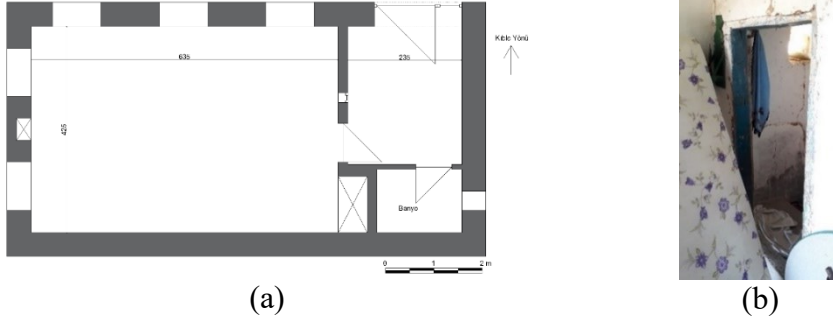

(b)

Resim 3.20. a, Çallı Hüseyin Beygilin Odası b, Arpayazı Bayramgilin Odası Aralık Bölümü

İnşası çoğunluğuna göre günümüze daha erken tarihlenen Kayadibi köyünde tespit edilen iki odanın (Ali Bey'in Odası, Kaya Aligilin Latif'in Odası) ise aralık bölümünde bulunan ıslak hacim mekânlarının özgün olduğu saptanmıştır. Genel bulgudan farklı olarak bu

odaların aralık bölümlerinde yer alan ıslak hacimler sonradan eklenmemiş oda ile birlikte inşa edilmiştir.

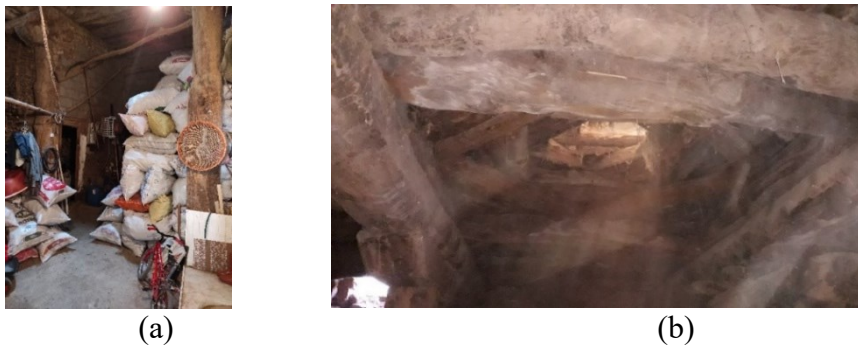

Resim 3.21. Kaya Aligilin Latif'in Odası a, Plan Kroki b, Banyo

Atlık/Develik

Tespit edilen 102 yapı üzerinde yapılan incelemelerde bazı yapılarda yoldan gelen misafirlerin binek ve yük hayvanlarının barınması için atlık/develik olarak adlandırılan yardımcı mekânın olduğu tespit edilmiştir. Atlığın odaya has olabileceği gibi oda sahiplerinin genel olarak kullandığı ahır da atlık olarak kullanılabilir. Çallı Hüseyin Beygilin Odası'nda atlık odaya aitken, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası'nda yapı sahibine ait ahırın oda misafirleri için de kullanıldığı belirtilmiştir.

Atlık bölümü genellikle dikdörtgen formlu mekânlardır. Mekânın büyüklüğüne göre atlık içinde dikmelere yer verilmiş olup dikmeler oldukça sade tutulmuştur. Yapılan incelemelerde atlık bölümü zemininin orijinalinde sıkıştırılmış toprak olduğu tespit edilmiştir. Tavanı ahşap kirişlemelidir. Bazı yapılarda atlık tavanında kırlangıç tavan örtü sistemi görülmektedir.

Resim 3.22. a, Aydoğmuş Köy Odası Atlık Bölümü b, Kuzuören Köy Odası Atlık Tavanı

3.3.2. Ana mekan

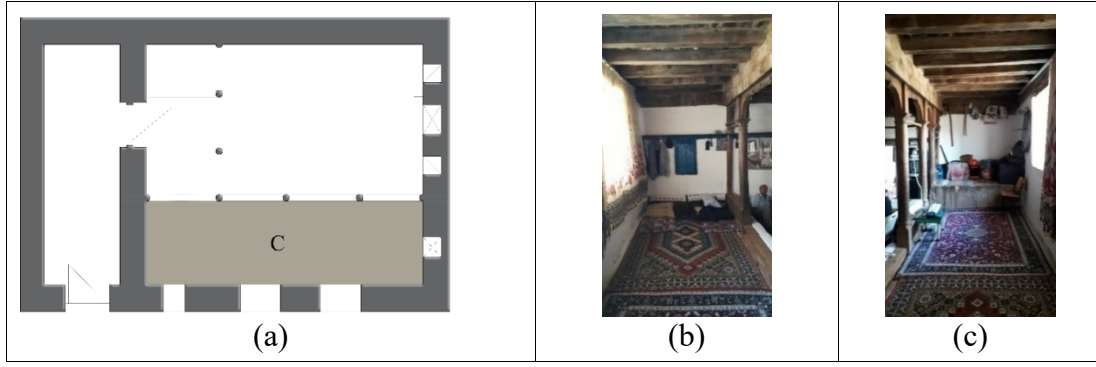
Abdurrezzak 2011’de yaptığı çalışmada köy odalarının birlik, dayanışma ve yardımlaşma mekanları olma özelliğine dayanarak köy odalarını Orta Asya kültürünün Anadolu’ya yansması olarak görmektedir (Abdurrezzak, 2011). Literatür çalışmasında Anadolu genelinde köy odaları ve köy odası niteliğinde mekanlara rastlandığı tespit edilmiştir. Anadolu genelinde tespit ve incelemeleri yapılan odalar incelendiğinde bu çalışma kapsamında tespit ve incelemesi yapılan odalarla asıl oda plan kurgusunda farklılıklar saptanmıştır.

Sivas’ta tespit ve incelemeleri yapılan köy odalarının asıl oda kurgusunun Anadolu genelinde tespit ve incelemeleri yapılan diğer odalara göre daha özgün tipolojik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu özelliklerden en belirgin olanı asıl oda içinde kullanım ve hiyerarşi gibi etmenlerle mekan içinde yarı geçirgen bölümlerin kurgulanmış olmasıdır. Aşağıdaki, mumseki, kilimüstü olarak adlandırılan asıl oda içinde birbiriyle bağlantılı genellikle aralıklı ahşap dikmelerle görsel olarak birbirinden ayrılmış bölümler bulunmaktadır.

Resim 3.23. a, Yanalak 2 Köy Odası Aşağıdaki Bölümü b, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası Selamlık Direkleri

Aşağıdaki asıl oda giriş kapısından selamlık direklerine kadar olan genellikle yüklüğün de bu bölümde bulunduğu bir servis ve geçiş mekanıdır. Bu bölümden kilimüstüne ve mumsekişine geçiş yapılır. Dikdörtgen planlıdır ve zemini genellikle taş kaplamalıdır. Oda giriş kapısının hemen karşısında sağlı sollu yer alan iki direk ‘selamlık direkleri’ olarak adlandırılır. Odaya giren kişi aşağıdaki bölümünde selamlık direkleri önüne gelir ve içeridekilere selam verip bu bölümde ayakkabısını çıkararak kilimüstüne çıkar.

Resim 3.24. a, Yanalak 2 Köy Odası; b, c, Kızılova Ömer Ağa'nın Odası Mumseki Bölümü

Mumseki, yarım seki anlamındaki nim sekiden gelmektedir. Halk arasında mumseki olarak adlandırılmış olup genellikle odanın güney cephesi boyunca uzanan dikdörtgen planlı bölümdür. Aşağısekiden bir kot yüksekte olup zemini ahşap kaplamalıdır ve kaplama üzeri kilim serilmektedir. Bulut (2017) ve Özdeğer'in (2019) de çalışmalarında bahsettikleri gibi mumseki bölümü namaz kılmak ve gençlerin oturması için ayrılmış mekanlardır. Bazı köylerde köyle ilgili müzakerelerin yapılacağı zaman bu bölüme köyün ileri yaşlı kadınlarının oturduğu belirtilmiştir.

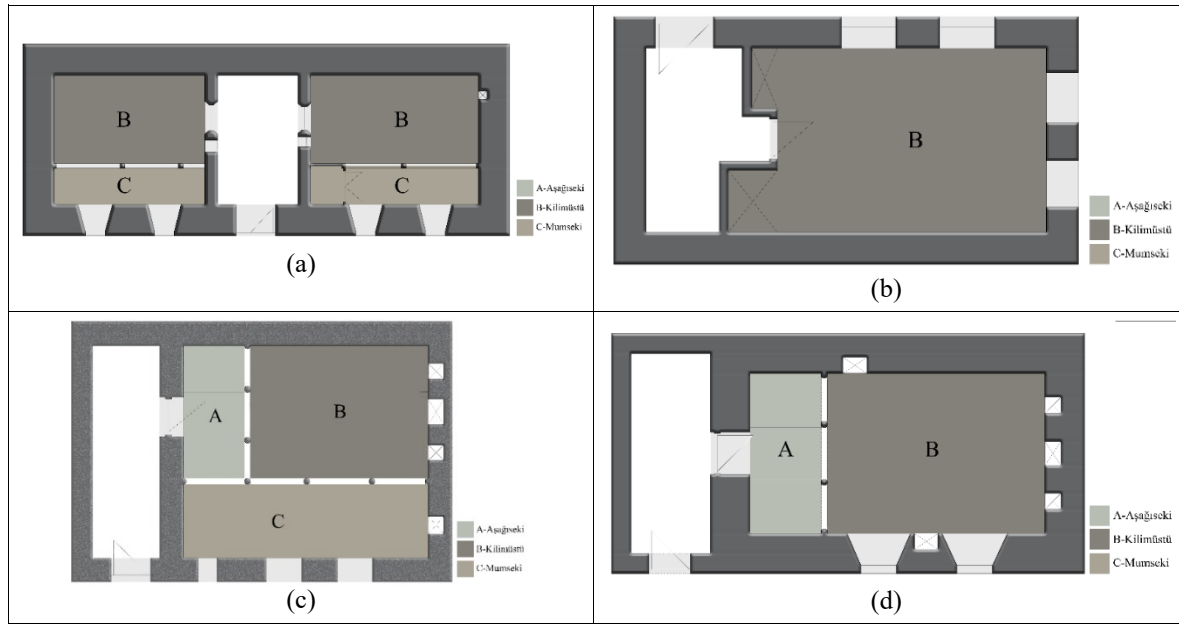
Resim 3.25. a, Yanalak 2 Köy Odası b, Ağıkaya Karabekirgilin Odası Kilimüstü Bölümü

Kilimüstü, odanın ana kullanım alanı olup hiyerarşik olarak en üstün bölümdür. Köyün ileri gelenleri ve misafirler buraya oturur. Zemini ahşap kaplamalıdır ve kaplama üzeri kilim serilmektedir. En gösterişli kilimler ve sedir minderleri burada yer alır.

Sivas'ta bulunan köy odalarına işlevini veren asıl odalar yapılarda ana mekanı oluşturmaktadır. Ana mekan genellikle tek ana mekandan oluşmakta olup birden fazla ana mekana sahip odaların varlığı da gözlemlenmiştir. Tek ana mekana sahip odalarda ana

mekanı oluşturan bir adet asıl oda bulunurken birden fazla sayıda ana mekana sahip odalarda tek yapı bünyesinde ana mekanı oluşturan birden fazla asıl oda bulunduğu tespit edilmiştir. Tek ana mekana sahip odaların kendi içinde farklı görsel ve işlevsel bölüntülerinin olup olmamasına göre bölüntüsüz tek mekân içeren, mumsekili ve serenli olmak üzere 3 ayrı tip oluşturduğu tespit edilmiştir. Aşağıseki ve kilimüstünden oluşan odalar serenli; aşağıseki ve kilimüstünün yanı sıra mumsekisi de olan odalar mumsekili; sadece kilimüstü mekanından oluşmakta olup bölüntüsü olmayan odalar bölüntüsüz tek mekân içeren olarak değerlendirilmiştir.

Plan tipolojisi başlığı altında incelenen 97 yapının, 3'ü birden fazla ana mekana sahipken, geri kalan 94 köy odası; 21'i bölüntüsüz mekandan oluşan, 57'si mumsekili, 16'sı serenli olacak şekilde tek ana mekandan oluşmaktadır.

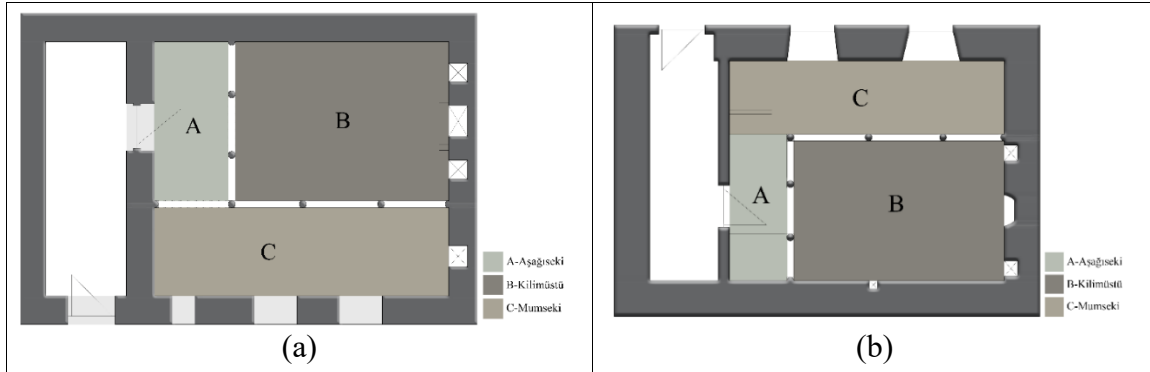
Resim 3.26. a, Birden Fazla Ana Mekana Sahip - Günören Osman Ağa'nın Odası;
b, Bölüntüsüz Mekandan Oluşan - Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası;
c, Mumsekili - Yanalak 2 Köy Odası; d, Serenli - Durdulu Ömer Kaleli Odası

Tek Ana Mekana Sahip Oda

Mumsekili Oda

Mumsekili köy odası plan tipinde asıl oda aşağıseki, mumseki ve kilimüstü olarak 3 bölümden oluşmaktadır. Oda giriş kapısından direklerle kadar olan dikdörtgen mekan

aşağıseki (Resim 3.23. A) olarak adlandırılmaktadır. Aşağısekinin genellikle güney ucunda aşağısekiden bir kot yüksekte yer alan aslı yarım seki anlamındaki nim seki olup halk arasında mumseki (Resim 3.24. C) olarak adlandırılan dikdörtgen bir mekan bulunur. L şeklinde yerleşen aşağıseki ve mumsekinin arasında kalan kısım kilimüstü (Resim 3.25. B) olarak adlandırılmaktadır.

Resim 3.27. Mumsekili a, Yanalak 2 Köy Odası b, Ağılıkaya Molla Hasan'ın Odası Plan Kurgusu

Oda “L” şeklinde yerleştirilmiş 7 adet veya “T” şeklinde yerleştirilmiş 8 adet ahşap direk ile bölümlenmekte olup aşağıseki ile kilimüstünü ayıran 4 direk bulunur. Oda giriş kapısının hemen karşısında sağlı sollu yer alan iki direk ‘selamlık direkleri’ olarak adlandırılır (Bulut, 2017). Selamlık direklerinin sağında ve solunda birer direk bulunur. Mumsekinin hangi yönde olacağına göre bu iki direkten biri köşe direk görevi görmektedir. Diğer direk genellikle duvara yarı gömülü durumdadır.

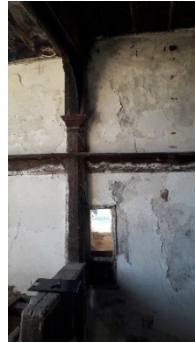
Kilimüstü ile mumsekiyi ayıran 4 direk mevcuttur. Aşağıseki, mumseki ve kilimüstünü kesiştiği noktadaki direk köşe direktir. Biri duvara yarı gömülüdür. Diğer ikisi bu iki direk arasına yerleştirilmiştir. Direklerin “L” veya “T” şeklinde yerleşmelerinde etkili olan 8. direk giriş duvarı üzerinde aşağıseki ile mumsekinin kesiştiği yerde bulunmaktadır. Bu direğin duvar içine tamamen gömülü olup dışarıdan algılanmadığı örneklerde oda içinde direk yerleşimlerinin “L” şeklinde olduğu görülmektedir. Direklerin “T” şeklinde yerleştiği odalarda mumseki ile aşağıseki ayrımı daha net olduğu görülebilmektedir.

Klasik mumsekili köy odası plan tipine bakıldığında asıl oda girişinin batı duvarı üzerinden olduğu görülmektedir. Odanın batı yönünde aşağıseki bulunur. Oda giriş kapısı selamlık direklerinin tam ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Girişin solunda (odanın

kuzeybatısında) girince soldaki selamlık direğine bitişik yüklük bulunur. Yüklük yerden 70-80 cm yüksekte yer almaktadır. Alt kısmı odanın ısınması için yakılacak odunun istiflenmesi için kullanılmıştır. Üst kısmı ise genellikle odada konaklayacak misafirin yatacağı döşegin, yorganın ve yastıkların istiflenmesi için kullanırken daha küçük boyutlu nesnelerin konulması için de kullanılmaktadır. Bazı odalarda kapının sağında mumsekiyi ayıran duvara bitişik direk ile kapı arasında Aylı Bekirgilin Köy Odası'nda görülebileceği gibi bir niş bulunmaktadır. Bazı odalarda su sebilinin bu alana konulduğu ve sebinin altında alçıdan küçük bir çağlık oyuğu bulunabildiği gözlemlenmiştir. Ayrıca bu alanda dikdörtgen veya kare formlu küçük bir pencerenin olduğu örnekler mevcuttur. Pencere aralık bölümüne bakmaktadır. Bu küçük pencere altında alçı lambalık bulunan örnekler de mevcuttur. Aşağıdaki zemini taş kaplamalıdır ve bu alan yoğun olarak servis ve geçiş amaçlı kullanılmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.28. a, Damılı Hatipgilin Odası Su Sebil Çıkıntısı ve Çağlık; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Aralığa Bakan Pencere

Güney duvarı boyunca mumseki uzanır. Bulut (2017) ve Özdeğer'in (2019) de çalışmalarında bahsettikleri gibi mumseki bölümü namaz kılmak ve gençlerin oturması için ayrılmış mekanlardır. Bazı köylerde köyle ilgili müzakerelerin yapılacağı zaman bu bölüme köyün ileri yaşlı kadınlarının oturduğu belirtilmiştir. Mumseki 4 veya 5 direk ve zeminde kot farkı ile aşağıdaki ve kilimüstünden ayrılmaktadır. Pencere bu duvar üzerinde yerleştirilmiş böylece güneş ışığından en üst derecede faydalanmak amaçlanmıştır. Genellikle 2 adet mazgal pencere bulunur. Mumseki zemini ahşap kaplamalıdır ve kaplama üzeri kilim ile örtülmektedir. Tavanı ahşap kirişlemeli veya ahşap kiriş altı kaplamalıdır.

L şeklinde birleşen aşağıdaki ile mumsekinin kesişim bölgesi genellikle mumseki üzerindedir. Bu alanda yüklük bulunur. Bazı odalarda ise çağlık olduğu görülmektedir.

Şabanköy Nurigilin Odası'nda da görülebileceği gibi bazı yapılarda bu kesişim alanı aşağıseki üzerindedir.

Mumseki doğu duvarında genellikle dolap nişi bulunur. Mumseki güney duvarı boyunca uzanarak kibleye dik yerleştirilmiştir. Bu konumlandırma köy odasına mescit işlevi kazandırmaktadır. Pencereilerin ortasında kible yönünü belli eden genellikle alçı mihrabiye yer alır. Mumseki bölümü incelendiğinde ortalama 2 metre genişliğiyle art arda iki saf oluşturabilecek genişlikte planlandığı düşünülmektedir.

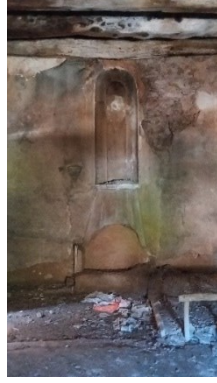
Resim 3.30. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki Doğu Duvarı; b, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Alçı Mihrabiye

Odanın kuzeybatısında L şeklini tamamlayan iki kenarı duvar, iki kenarı direklerle çevrili dikdörtgen formlu kilimüstü bulunur. Kilimüstüne selamlık direklerinin arasından aşağısekiden bir basamakla çıkılmaktadır. Selamlık direklerinin tam karşısında odanın doğu duvarı kilimüstü ortasında alçı yaşmaklı ocaklık bulunur. Ocak yaşmağı bezemelerle tavana kadar ulaşabildiği gibi bazı odalarda yaşmak daha alçakta tutulmuş ve üzerine niş

eklenmiştir. Bazı odalarda ocaktan kilimüstüne doğru uzanan ateş sekisi ve her iki yanında taştan koltuk bulunmaktadır. Ocağın her iki yanında birer dolap nişi bulunur.

(a)

(b)

Resim 3.31. a, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; b, Kahyalı Ali Efendigilin Odası Ocaklık

Kilimüstü duvarları genellikle panolara bölünmüştür. Panoların üzerinde sergen denilen raf bulunur. Bu raflar çeşitli eşyaların konulması için kullanılmaktadır. Pano ahşapları sadedir. Bazı odalarda panoların içine boyama yöntemiyle kalemişi süslemeler yapılmıştır. Kilimüstü kuzey duvarında genellikle duvara bitişik direğe yakın bir dolap nişi bulunmaktadır. Kilimüstü zemini ahşap kaplamalıdır ve kaplama üzeri kilim ile örtülmektedir. Tavanı ahşap kirişlemeli veya ahşap kiriş altı kaplamalıdır.

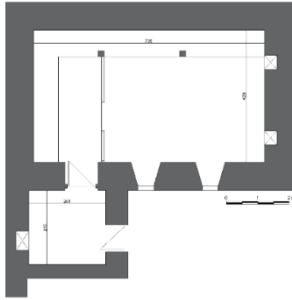
Resim 3.32. Gözmen Velikağgilin Odası Kilimüstü Duvarları

Kilimüstü ile mumsekisini ayıran dört direk bulunmaktadır. Direkler arası korkuluklar bulunur. Dört direk üç boşluk oluşturur. Bu boşluklardan ortada olan diğerlerine göre daha geniştir ve bu bölümdeki korkuluk diğerlerine göre daha alçaktır veya hiç bulunmamaktadır. Bu bölümden atlayarak kilimüstünden mumsekiye geçiş yapılabilir.

Resim 3.33. Aylı Bekirgilin Odası Korkuluklar

Yapılar üzerinde yapılan inceleme sonucunda mumsekili köy odası plan tipine benzer fakat selamlık direklerinin orijinalinde bulunmadığı plana sahip odalar tespit edilmiştir. Bu odalar benzer olan diğer özellikleri incelendiğinde mumsekili köy odası plan tipinden türemiş oldukları düşünülmektedir. Bu yüzden bu yapılar mumsekili köy odası plan tipi başlığı altında incelenmiştir. Bu odalar Bademkaya Abdürrezzak'ın Odası, Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası, Kahyalı Ömer Efendigilin Odası, Olukman Kürt Aligilin Odası, Pınarca Kökgilin Ömer'in Odası, Zengi Veli Yiğit'in Odasıdır.

(a)

(b)

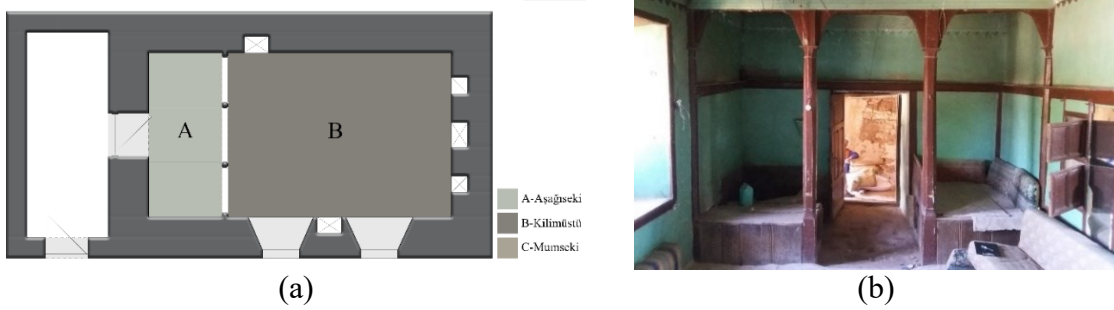
Resim 3.34. Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası a, Plan Kroki; b, Aşağısekiye Bakış

Serenli Oda

Serenli köy odası plan tipinde asıl oda aşağıseki (Resim 3.23. A) ve kilimüstü (Resim 3.25. B) olarak iki bölümden oluşmaktadır. Mumsekili köy odası plan tipinden ayrılan en belirgin özelliği mumseki bölümünün var olmamasıdır. Oda giriş kapısından selamlık direklerine kadar olan dikdörtgen mekan aşağıseki olarak adlandırılmaktadır. Aşağıseki içerisinde oda giriş kapısının sağında ve solunda yüklük bulunur.

Aşağıseki ile kilimüstünü ayıran dört direk bulunur. Oda giriş kapısının hemen karşısında sağlı sollu yer alan iki direk 'selamlık direkleri' olarak adlandırılır. Diğer iki direk selamlık

direklerinin sağında ve solunda duvara yarı gömülü durumdadır. Kilimüstü genellikle dikdörtgen formudur ve doğu- batı doğrultusunda uzanmaktadır.

Resim 3.35. Durdulu Ömer Kaleli Köy Odası a, Plan Kurgusu; b, Aşağıseki

Klasik serenli köy odası plan tipine bakıldığında asıl oda girişinin batı duvarı üzerinden olduğu görülmektedir. Odanın batı yönünde aşağıseki bulunur. Oda giriş kapısı selamlık direklerinin tam ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Girişin solunda (odanın kuzeybatısında) ve sağında (odanın güneybatısında) selamlık direklerine bitişik yüklükler bulunur. Aşağıseki bölümünün kapıdan girildikten sonra ayakkabıların çıkarıldığı servis ve geçiş amaçlı kullanılan zemini taş kaplı küçük bir alan ve her iki yanında yüklüklerden oluştuğu söylenebilmektedir.

Kilimüstüne selamlık direklerinin arasından aşağısekiden bir basamakla çıkılmaktadır. Selamlık direklerinin tam karşısında odanın doğu duvarı kilimüstü ortasında alçı yaşmaklı ocaklık bulunur. Ocağın her iki yanında birer dolap nişine yer verilmiştir. Oda pencereleri güney cephesi üzerindedir ve genellikle 2 adet bulunur. Pencerelerin arasında kible yönünü gösteren genellikle alçı mihrabiye bulunan odalar mevcuttur.

Resim 3.36. Beştepe Hacı Halillerin Odası a, Doğu Duvarı; b, Mihrabiye

Kilimüstü duvarları genellikle panolara bölünmüştür. Panoların üzerinde sergen denilen raf bulunur. Bu raflar çeşitli eşyaların konulması için kullanılmaktadır. Pano ahşapları sadedir. Bazı odalarda panoların içine boyama yöntemiyle kalemişi süslemeler yapılmıştır. Kilimüstü kuzey duvarında genellikle duvara bitişik direğe yakın bir dolap nişi bulunmaktadır. Kilimüstü zemini ahşap kaplamalıdır ve kaplama üzeri kilim ile örtülmektedir. Tavanı ahşap kirişlemeli veya ahşap kiriş altı kaplamalıdır.

Resim 3.37. Yanalak 4 Köy Odası Duvarları

Yapılar üzerinde yapılan inceleme sonucunda serenli köy odası plan tipine benzer fakat selamlık direklerinin orijinalinde bulunmadığı plana sahip odalar tespit edilmiştir. Bu odalar benzer olan diğer özellikleri incelendiğinde serenli köy odası plan tipinden türemiş oldukları düşünülmektedir. Bu yüzden bu yapılar serenli köy odası plan tipi başlığı altında incelenmiştir. Bu odalar Akçamescit Lütfi Hoca'nın Odası, Gözmen Hacı Alilerin Odası, Yanalak 4 Köy Odasıdır.

Selamlık direklerinin olmadığı bu serenli köy odası plan tipinde odanın yine aşağıseki ve kilimüstü olarak 2 bölümden oluştuğu görülmektedir. Aşağısekide giriş kapısının her iki yanında yüklük bulunur. Klasik mumsekili köy odası plan tipinden ayrılan özelliği selamlık direkleri yerine yüklüklerin köşelerinde yüklük korkuluğundan daha yüksek dikmeler bulunmasıdır. Odaların tespit edildiği köylerin konumları ve o zamanki iletişim koşulları dikkate alındığında bu plan tipinin bilinçli olarak oluşturulmadığı zamanla ortaya çıktığı düşünülmektedir.

(a)

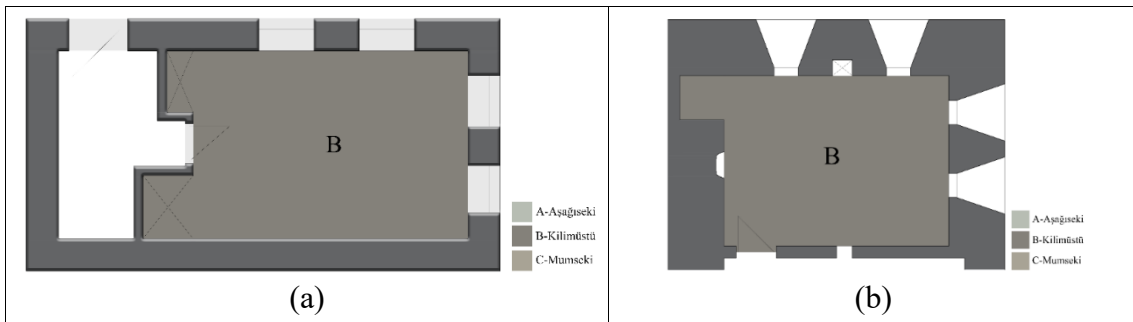
(b)

Resim 3.38. Akçamescit Lütfi Hoca'nın Odası a, Batı Duvarı; b, Yüklük

Bölüntüsüz Mekandan Oluşan Oda

Bölüntüsüz mekandan oluşan köy odası plan tipinde oda giriş kapısından içeri girildiğinde hiçbir bölücü olmadan tek mekân olarak algılanmaktadır. Bölüntüsüz mekandan oluşan köy odası plan tipindeki odaların inşa tarihlerine bakıldığında 20. yüzyıla tarihlendirildikleri saptanmıştır. 1940'larla ısınma amaçlı olarak ocaklıklar yerine sobalar kullanılmaya başlanmıştır (Bozkurt, 2016). 20. Yüzyılın başlarına tarihlenen bölüntüsüz mekandan oluşan köy odası plan tipindeki odalarda ocaklıklara rastlanırken 20. Yüzyılın ortalarından itibaren inşa edilen tarihlenen odalarda ocaklığın olmadığı görülmektedir. Bu odalarda ısınma amaçlı soba kullanılmıştır.

Bu plan tipi başlığı altında iki ayrı plan tipi tespit edilmiştir. Asıl oda giriş kapısının sağ ve solunda gömme dolapların olduğu plan tipi gömme dolaplı, asıl odanın yekpare bir mekandan oluştuğu plan tipi gömme dolapsız bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipi olarak belirtilecektir.

Resim 3.39. a, Gömme Dolaplı - Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası; b, Gömme Dolapsız - Damılı Topçugilin Odası Plan Kurgusu

Gömme dolaplı bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipinde oda giriş kapısının her iki yanında dolap nişleri görülmektedir. Bu nişler genellikle aralık bölümüne doğru çıkıntı yapmakta olup asıl oda tarafından kullanılmaktadırlar. Aşağısakinin olmadığı bu plan tipinde depolama bu dolaplar aracılığıyla sağlanmaktadır. Gömme dolapsız bölüntüsüz mekanda oluşan oda plan tipinde depolama ihtiyacı oda giriş duvarı dışındaki duvarlarda açılan nispeten daha küçük dolap nişleri ile karşılanmıştır. Oda giriş kapısının solunda duvara monteli yüksekçe dolap ile bu ihtiyacın karşılandığı örnekler de mevcuttur.

(a)

(b)

Resim 3.40. a, Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası Giriş Kapısı ve Dolap Nişleri;
b, Aydoğmuş Köy Odası Giriş Kapısı, Dolap ve Mihrabiye

Asıl oda kare veya dikdörtgen formludur. Bu oda tipinde genellikle oda giriş kapısının karşısındaki duvarda ve solunda kalan duvarda ikişer adet olacak şekilde toplam 4 adet pencereye rastlanmaktadır. Odaların doğu-batı doğrultulu uzandıkları görülür. Mumsekili ve Serenli plan tipinden farklı olarak bu oda tipinde pencere boşluklarının yer aldığı girişin solunda kalan duvarın güney duvarı olduğu saptaması kesin olarak söylenememektedir. Aydoğmuş Köy Odası'nda girişin solundaki pencere boşluklu duvar güney duvarı iken Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası'nda girişin sağında kalan dolu duvar güney duvarıdır. Bazı odalarda güney duvarı üzerinde genellikle alçıdan yapılmış mihrabiye bulunmaktadır.

(a)

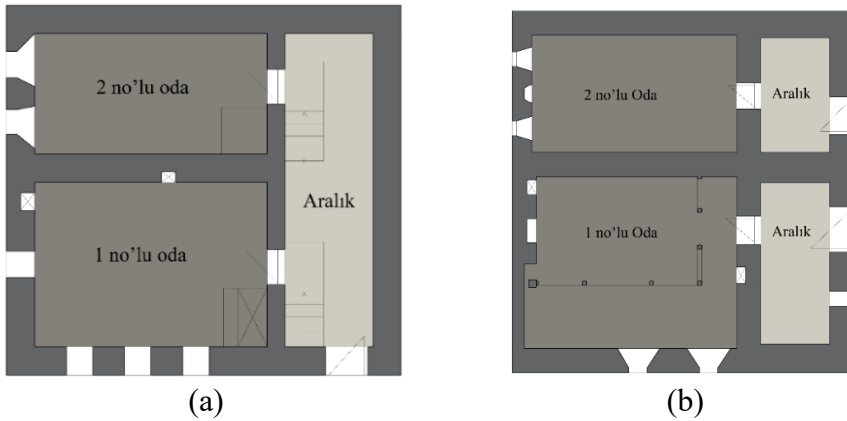
(b)

Resim 3.41. a, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Doğu Duvarına Bakış; b, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası

Bazı odalarda duvarlar panolara bölünmüştür. Sergen (raf) ise odaların çoğunda görülmektedir. Oda zemini ahşap kaplamalıdır ve üzeri kilim ile örtülmektedir. Tavanı ahşap kirişlemeli veya ahşap kiriş altı kaplamalıdır.

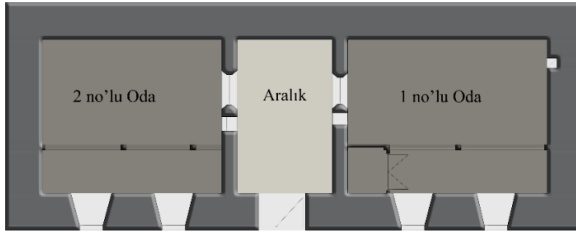
Birden Fazla Ana Mekana Sahip Oda

Birden fazla ana mekana sahip köy odası plan tipinde 3 yapı bulunmaktadır. Bunlar Eskiköy Kel Koca'nın Odası, Günören Osman Ağa'nın Odası, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odasıdır. Bu odaların genel özelliği yapının köy odası olarak kullanılan iki adet odayı bir arada bulunduruyor olmasıdır. Bu odalardan birinin diğerine göre daha büyük ve daha süslü olduğu tespit edilmiştir. Büyük odada erkekler veya köyün büyükleri toplanırken, küçük odada kadınlar veya köyün genç erkekleri toplanmaktadır. Eskiköy Kel Koca'nın Odası'nda büyük odanın büyük kardeş, küçük odanın küçük kardeş tarafından kullanıldığı belirtilmiştir.

Resim 3.42. İki Odalı a, Eskiköy Kel Koca'nın Odası; b, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası Plan Kurgusu

Eskiköy Kel Koca'nın Odası ve Günören Osman Ağa'nın Odası yapılarında iki oda tek aralık bölümüne bakmakta iken Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası'nda her iki odanın kendi aralık bölümleri bulunmaktadır. İki farklı aralık bölümü ve farklı odaların bulunması büyük odanın köyün erkekleri, küçük odanın köyün kadınları tarafından kullanılıyor oluşu haremlilik-selamlık ayrımı yapılmış olduğunu düşündürmektedir.

Resim 3.43. İki Odalı Günören Osman Ağa'nın Odası Plan Kurgusu

İki oda köy odası plan tipinde odalar kendi içinde incelendiğinde; Eskiköy Kel Koca'nın Odası'ndaki odaların ikisinin de bölüntüsüz mekandan oluşan köy odası plan tipinde, Günören Osman Ağa'nın Odası'ndaki odaların ikisinin de mumsekili köy odası plan tipinde, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası'ndaki odaların birinin mumsekili köy odası plan tipinde diğerinin bölüntüsüz mekandan oluşan köy odası plan tipinde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 3.3. Plan Tipolojisi

KÖY	ODA	ANA MEKAN				YARDIMCI MEKANLAR	
		Birden Fazla Ana Mekana Sahip	Tek Ana Mekana Sahip			Aralık	Atlık Develik Ahır
			Bölüntüsüz Mekandan Oluşan	Mumsekili	Serenli		
Ağılkaya	Karabekirgilin Odası			+		+	
Ağılkaya	Molla Hasan'ın Odası			+		+	Kısmen Yıkılmış
Akçainiş	Akçainiş Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Akçamescit	Lütfi Hoca'nın Odası		+			+	
Akpınar	Balak Mehmet'in Odası			+		+	
Apa	Apa Köy Odası			+		+	
Apa	Kazım Çavuş'un Odası			+		+	
Apa	Dedoğgilin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Arpayazı	Bayramgilin Odası			+		+	
Aydoğmuş	Aydoğmuş Köy Odası		+			Yeniden Yapılmış	
Aylı	Bekirgilin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Bademkaya	Abdürrezzak'ın Odası			+		+	+
Başsöğüt	Ömer Ağa'nın Odası			+		+	+
Bedirli	Türkmengilin Köy Odası			+		+	
Beştepe	Hacı Halillerin Köy Odası				+	Tamamen Yıkılmış	

Çizelge 3.3. (devam) Plan Tipolojisi

Beypınarı	Şükrü Çamdalı	?					
Bingöl	Hüseyin Dayı'nın Köy Odası			+		+	
Bostancık	Eyüp Açıkgöz Köy Odası		+			+	
Çallı	Hüseyin Beygilin Köy Odası			+		+	+
Çallı	Sülükbaşigillerin Köy Odası			+			
Çallı	Köse Ömergilin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	Tamamen Yıkılmış
Çallı	İbrahim Çavuş'un Köy Odası				+	+	
Çallı	Cecikoğulları Köy Odası				+	+	
Çaygören	Kör Ahmetgilin Odası				+	+	
Damılı	Topçugilin Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Damılı	Hatipgilin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Damlacık	Karaosmangilin Köy Odası			+			
Durdulu	Hacı Ahmet Ağca Köy Odası			+		+	
Durdulu	Osman Onbaşigilin Köy Odası		+			Tamamen Yıkılmış	
Durdulu	Ömer Kaleli Köy Odası				+	+	
Eğribucak	Halilgilin Odası				+	+	
Eğribucak	Kör Hasangilin Odası		+			+	
Eskiapardı	Ali Ağa'nın Köy Odası			+		Kısmen Yıkılmış	
Eskiapardı	Eyüpgilin Köy Odası			+		+	
Eskiboğaz-Kesen	Ebeşgilin Köy Odası				+	+	+
Eskiköy	Kel Koca'nın Köy Odası	+				+	
Eskiköy	Yusuf Yuvacı Köy Odası			+		Tamamen Yıkılmış	
Gaziköy	Ömerkağa'nın Köy Odası			+		+	
Gaziköy	Gaziköy Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Gözeli	Abdullah Ağa'nın Odası			+		+	
Gözmen	Hacı Alilerin Köy Odası				+	+	
Gözmen	Şevketgilin Köy Odası				+	+	
Gözmen	Velikağgilin Köy Odası			+		+	+
Güllük	Hacı Mehmet Altıntaş Köy Odası		+			+	
Güney	Avanoğlu'nun Köy Odası			+		+	
Günören	Osman Ağa'nın Odası	+				+	
Hacıali	Kenan Emmi'nin Köy Odası			+		+	
Hanlı	Hacı Ağa'nın Köy Odası			+		Tamamen Yıkılmış	

Çizelge 3.3. (devam) Plan Tipolojisi

Haydarlı	Mehmedoğgilin Köy Odası			+		+	+
Haydarlı	Fezığilin Ali'nin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Haydarlı	Avşargilin Abdullah'ın Köy Odası				+	Kısmen Yıkılmış	+
Haydarlı	Haydarlı Köy Odası			+		+	+
Haydarlı	Goğcagilin Veli Hoca'nın Köy Odası			+		+	
Herekli	Veli Hoca'nın Köy Odası			+			
Hıdımalı	Derebeylerin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	+
Himmetfakı	Şeref Hatipoğlu		+			+	
İnceağa	Apsalagilin Odası		+			+	
Kabasakal	Kabasakal Köy Odası			+		+	
Kahyalı	Ali Efendigilin Köy Odası			+		Kısmen Yıkılmış	
Karagömlek	Yusufların Köy Odası				+	+	+
Karalı	Hacı Kahyagilin Köy Odası				+	+	
Karamehmet	Hıragilin Köy Odası			+		+	+
Karapınar	Küçük Hacı'nın Köy Odası			+		+	
Karayün	Reşit Ağa'nın Odası			+		+	
Kartalca	Könöğgilin Kadirlerin Köy Odası			+		Tamamen Yıkılmış	
Kavlak	Kavlak Köy Odası				+	Kısmen Yıkılmış	
Kavlak	Yiğitler Köy Odası			+		+	+
Kayadibi	Ali Bey'in Köy Odası		+			+	
Kayadibi	Kaya Aligilin Latif'in Köy Odası		+			+	
Kızılova	Ömer Ağa'nın Köy Odası			+		+	
Kızılova	Abbasgilin Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Kolluca	Kel Durangilin Odası	?					
Koyuncu	Yazıcıoğulları Köy Odası		+			Tamamen Yıkılmış	
Kuzuören	Kuzuören Köy Odası			+		+	+
Menşurlu	Kenan Şeker Köy Odası	?					
Menşurlu	Ahmet Şeker Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Menşurlu	Küçük Osman'ın Köy Odası			+		Yeniden Yapılmış	
Olukman	Kürt Aligilin Köy Odası			+		+	
Olukman	Olukman Köy Odası			+		+	+
Pınarca	Kökgilin Ömer'in Odası			+		+	+
Pınarca	Hacı Mehmetgilin Odası		+			+	

Çizelge 3.3. (devam) Plan Tipolojisi

Sarıdemir	Sarıdemir Köy Odası	?					
Savcun	Savcun Köy Odası		+			Yeniden Yapılmış	
Sivritepe	Memik Ağa'nın Odası			+		Tamamen Yıkılmış	
Sorguncuk	Ali Kağagilin Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Söğütçük	Hocagilin Köy Odası			+			
Şabanköy	Nurigilin Odası			+		+	
Tahtakement	Mehmet Çavuş'un Odası				+		
Tatlıcak	Dedeelin Köy Odası			+		+	
Tatlıcak	Hüseyin Ağa'nın Köy Odası			+		+	
Tepeönü	Hacı Ömergilin Odası			+		+	
Ulukapı	Bekir Özdemir'in Odası		+			+	
Yanalak	Yanalak 1 Köy Odası		+			Kısmen Yıkılmış	
Yanalak	Yanalak 2 Köy Odası			+		Kısmen Yıkılmış	
Yanalak	Yanalak 3 Köy Odası	?					
Yanalak	Yanalak 4 Köy Odası				+	+	+
Yaramış	Şabangilin Köy Odası		+			+	
Yavu	Maariflerin Osman Efendi'nin Odası	+				+	
Yavu	Yavu Köy Odası			+		+	+
Yeniboğaz-Kesen	Muhtar Hasan'ın Odası		+			+	
Zengi	Kayalar Köy Odası			+		+	+
Zengi	Veli Yiğit'in Köy Odası			+		+	

3.4. İç Mekan Öğeleri

3.4.1. Dikmeler

Dikmeler tespit edilen köy odalarının genelinde görülen yapı elemanlarıdır. Genellikle tek katlı ve yığma yapıım sistemiyle inşa edilen köy odalarında mekanın genişletilmesinde ve tavanın yükünün paylaşılarak aktarılmasında görev yapmışlardır. Aralık, atlık ve asıl oda içerisinde dikmeler görülebilmektedir.

Aralık bölümünde dikmeler genellikle duvarlara yakın veya bitişik olarak konumlandırılmışlardır. Bu bölümdeki dikmelerin taşıyıcı işleviyle yapım sistemine yardımcı olarak yerleştirildikleri düşünülmektedir. Dikmelere basan kirişler tavan kirişlerinden gelen yükü dikmelere aktarır böylece beden duvarlarındaki yük hafifletilmiş olur. Dikme ile kiriş arasında başlık kullanılan örnekler de mevcuttur. Dikmeler genellikle yuvarlak kesitlidir ve oldukça sadedirler.

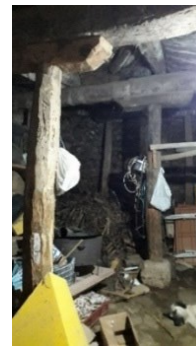

Resim 3.44. Çallı Hüseyin Beygilin Odası Aralık Bölümü

Atlık bölümünde dikmeler iç mekânı büyültürken tavan yükünü karşılayabilmek için genel olarak kullanılmışlardır. Yapı duvarlarına yakın ve mekân ortasına konumlanan dikmeler üzerindeki başlığa oturan kirişler ile tavan yükü beden duvarlarına ve dikmelere aktarılmaktadır. Dikmeler genellikle yuvarlak kesitlidir. Oldukça sadedirler.

(a)

(b)

Resim 3.45. a, Karagömlek Yusuf'ların Odası; b, Karamahmet Hıragilin Odası Atlık Bölümü

Asıl oda plan tiplerine baktığımızda mumsekili ve serenli plan tipinin oluşturulmasında dikmelerden faydalandığı görülmektedir. Dikmeler yardımıyla mekân içinde yarı geçirgen bölümlere gidilmiştir. Mumsekili, serenli plan tipinde dikmeler taşıyıcı sisteme yardımcı eleman olmalarının yanı sıra mekân kurgusunun ana elemanlarından olmuşlardır.

Mumsekili plan tipinde asıl oda “L” şeklinde yerleştirilmiş 7 veya “T” şeklinde yerleştirilmiş 8 dikme aracılığıyla aşağıseki, mumseki ve kilimüstü olarak bölümlenmektedir. Oda giriş kapısının hemen karşısında sağlı sollu yer alan direkler özel olarak adlandırılmış olup ‘selamlık direkleri’ olarak adlandırılmaktadırlar. Bu direklerin isminin odaya giren kişinin aşağısekide selamlık direkleri önüne gelip burada içeridekilere selam vererek kilimüstüne geçiyor olmasından geldiği düşünülmektedir. Aşağıseki, mumseki ve kilimüstünün kesiştiği noktadaki dikme ‘köşe direk’ olarak adlandırılmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.46. a, Aylı Bekirgilin Odası Köşe Direk b, Veli Hoca'nın Köy Odası Selamlık Direkleri

Aşağıseki ve kilimüstünü birbirinden ayıran dört dikme bulunur. Bunların ortadaki ikisi selamlık direkleri, mumseki yönündeki köşe direktir. Diğer köşe direğin ters istikametinde genellikle duvara yarı gömülü vaziyettedir. Mumseki ile kilimüstünü ayıran 4 dikme bulunmaktadır. Bu dikmelerden biri köşe direktir. Biri duvara yarı gömülü vaziyette olup diğer ikisi bu iki dikme arasında yer almaktadır.

Mumsekili plan tipinde “L” veya “T” şeklinde yerleşimi belirleyen 8. dikme mumseki ile aşağısekinin kesiştiği oda giriş duvarı üzerinde bulunur. Bu dikmenin tamamen duvar içinde kalıp iç mekandan algılanmadığı yapılarda dikme sayısı 7 tanedir ve “L” şeklinde yerleşmektedir. Dikmenin oda giriş duvarına yarı gömülü ve iç mekandan algılanabilir olduğu odalarda dikme sayısı 8 adet olup dikmeler oda içine “T” şeklinde yerleşmektedir.

Serenli plan tipinde aşağıseki ve kilimüstünü birbirinden ayıran 4 dikme bulunmaktadır. Bu dikmelerden oda giriş kapısının hemen karşısında yer alan iki direk ‘selamlık direkleri’ olarak adlandırılmaktadır. Diğer iki direk selamlık direklerinin sağında ve solunda duvara yarı gömülü vaziyettedir.

Resim 3.47. Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Direkler

Mumsekili ve serenli plan tipinde dikmeler mekan kurgusunun ana elemanlarıdır. Genellikle kare kaide üzerine yuvarlak kesitli olup üstleri bilezikle sonlanmış kavisli üçgenlerle kare başlığa geçmektedir (Özdeğer, 2019). Dikmelerin orta yuvarlak kesitlerinin çapları 15 ile 20 cm arası değişmektedir. Kare veya kareye yakın kesitli dikmelere sahip örnekler de mevcuttur. Şabanköy Nurigilin Odası örnek olarak verilebilir.

Resim 3.48. Şabanköy Nurigilin Odası Dikmeler

Asıl odada yer alan dikmeler aralık ve atlıkta bulunan dikmelere göre daha süslüdürler. Bazı dikmelerin üzerinde oyma ve kabartma yöntemiyle çarkıfelek ve yıldız motifleri ve inşa tarihleri dikkat çekmektedir. İnşa tarihleri genellikle selamlık direkleri üzerine oyulmuşlardır. Güney Avanoğlu Odası'nda ise inşa tarihinin kilimüstü ile mumsekiyi ayıran direklerden birinin üzerine oyulduğu görülmektedir.

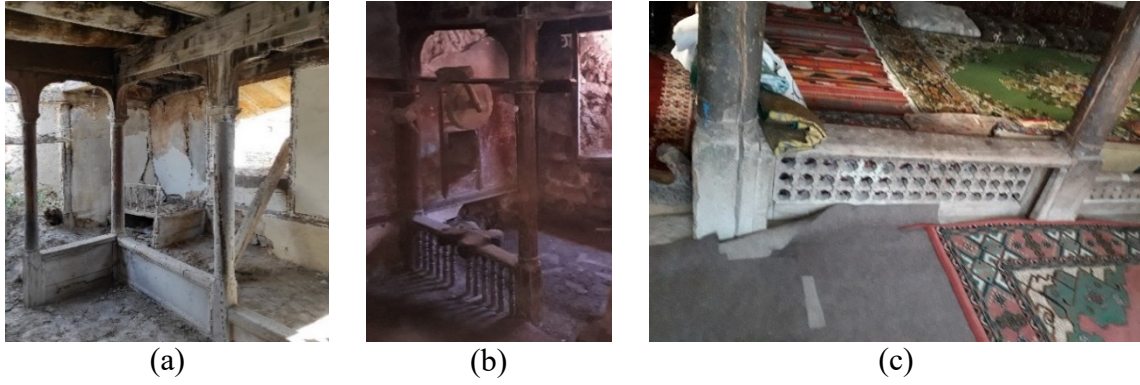
Resim 3.49. a, Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Direk Süslemeleri; b, Ağılıkaya Kara Bekirgilin Odası İnşa Tarihi Yazılı Selamlık Direği; c, Güney Avanoğlu'nun Odası İnşa Tarihi Yazılı Direk

Dikmeler üstte Bursa tipi kemerle birbirlerine bağlıdır. Kemerlerin iç ve orta kısımlarında bitkisel ve geometrik formda süslemeler görülmektedir. Kemer karınlarında madalyonlar, bitkisel ve geometrik formlar, çarkıfelek, yıldız, yapraklı çiçek motifleri görülmektedir. Yivli veya düz yuvarlak formludurlar.

Resim 3.50. a, Kızılova Ömer Ağa'nın Odası Kemer; b, Bedirli Türkmengilin Odası Kemer

Dikmeler altta ahşap korkuluklar ile birbirine bağlanmaktadır. Korkuluklar düz ahşap, yuvarlak çubuklu veya kafesli şekilde yapılmışlardır. Korkuluklarda oyma ve geçme yöntemleri kullanılmıştır. Aşağısekiden kilimüstüne geçilen selamlık direklerinin arasında korkuluk bulunmamaktadır. Mumseki ile kilimüstünü birbirinden ayıran 4 direğin arasında 3 korkuluk yer almakta olup mumseki ile kilimüstü arası sirkülasyona kısıtlı da olsa sağlayabilmek için orta iki direk arasında yer alan korkuluk diğer ikisine göre daha alçak yapılmıştır. Ayrıca direkler arası mesafeye bakıldığında ortada yer alan iki direğin arasındaki mesafenin diğer direklerle aralarındaki mesafeye göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu yerleşim ve korkuluk düzeni mumseki ile kilimüstünü birbirinden ayırırken aynı zamanda tamamen ayrılmadan bağlı kalmalarını da sağlamaktadır.

Resim 3.51. a, Ağılıkaya Molla Hasan'ın Odası Düz Korkuluk; b, Apa Köyü Köy Odası Yuvarlak Çubuklu Korkuluk; c, Bedirli Türkmengilin Odası Kafes Korkuluk

3.4.2. Ocaklar

Ocaklar odanın doğal ilgi odaklarıdır (Uluengin ve diğerleri, 2001). Ocağın yanması ile bacadan çıkan duman köy halkı için köye bir yabancı geldiğinin veya köy odasında toplanma zamanının geldiğinin bir işareti olarak kabul edilmektedir (Abdurrezzak, 2011).

Tespit edilen köy odalarının genelinde görülmektedir. Odanın ısınmasında, servis edilecek çay, kahve vs.nin hazırlanmasında kullanılmışlardır. Karpuz (2000) Konya Köy Odaları üzerine yaptığı çalışmada 1940'lerden sonra ısınma amaçlı soba kullanılmaya başlandığını ocakların kapatılıp baca deliklerinin açıldığını belirtmektedir. Sivas Merkez İlçeye bağlı köylerde tespit edilen yapılar incelendiğinde orijinalinde ocaklığın bulunmadığı yapıların inşa tarihlerinin 1940 yılı ile yakın tarihlere denk geldikleri tespit edilmiş. Soba kullanımı yaygınlaşırken geleneksel ısınma elemanı olan ocağın bir anda terk edilmediği de tespit edilmiştir. Aynı veya farklı köylerde birbirine yakın zamanlarda inşa edilen köy odalarının bazılarında ocaklık bulunmazken bazılarında ocaklığın inşa edildiği görülmektedir. İnşa tarihi bilinen köy odaları içinde orijinalinde ocaklığın olmadığı saptanabilmiş en erken inşa tarihine sahip oda 1938'de inşa edilmiş Herekli Veli Hoca'nın Odasıdır. Bu odada ocaklık yerine bardaklık olarak adlandırılan bir niş bulunmaktadır. Bardaklığın altından ocak nişinin olması gereken yerde pano ahşabının kesintisiz devam ediyor olması odada orijinalinde ocaklığın bulunmadığına kanıt niteliğindedir. Ocaklık kullanımının tamamen bırakılmadığına örnek olarak 1941'de inşa edilmiş Yanalak 2 Köy Odası verilebilir. Bu odada ocaklığın kapatılarak ocak yaşmağının tamamen yıkıldığı ocak yerine niş ve soba deliği açıldığı görülmektedir. Ocak koltuklarının ve duvardan dışarı taşan ateş sekisinin mevcudiyeti ocağın orijinalinde var olduğuna kanıt niteliğindedir.

(a)

(b)

Resim 3.52. a, Herekli Veli Hoca'nın Odası Bardaklık; b, Yanalak 2 Köy Odası Kapatılmış Ocaklık

İnşa tarihleri genellikle 20. yüzyıla tarihlenen bölüntüsüz mekandan oluşan köy odaları ve birden fazla ana mekana sahip odalarına göre mumsekili ve serenli plan tipinde ocak daha yaygın olarak görülmektedir. Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipine sahip odalardan Akçainiş Köy Odası, Aydoğmuş Köy Odası ve Damılı Topçugilin Odası'nda ocak tespiti yapılırken geri kalan 18 odada ocağa rastlanmamıştır. Damılı Topçugilin Odası'nda diğer iki odadan farklı olarak girişin karışışındaki duvarda yer almadığı girişe yakın bulunduğu saptanmıştır. Ocak oturma alanını bölecek şekilde değil bakacak şekilde konumlandırılmıştır. Bu durum ocakta hazırlanarak sunulan çay veya kahvenin daha rahat hazırlanıp sunulmasını sağlarken ortamdaki sohbetin bölünmesini de engellemektedir.

(a)

(b)

Resim 3.53. a, Aydoğmuş Köy Odası Kapatılmış Ocak; b, Damılı Topçugilin Odası Ocak

Ocaklar çoğunlukla asıl oda içerisinde kilimüstünde konumlandırılmışlardır. Gözmen Velikağgilin Odası'nda ise ocaklığında aralık bölümünde servis için kullanılan seki üzerinde yer aldığı görülmektedir. Diğer odalarda aralık bölümünde ocaklığa rastlanmamıştır. Kahyalı Ali Efendigilin Odası'nda ise ocak servis işlevindeki aşağıseki içerisinde yer almaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.54. a, Gözmen Velikağgilin Odası Aralıkta Bulunan Kapatılmış Ocak;
b, Kahyalı Ali Efendigilin Odası Aşağıseki Yer Alan Kapatılmış Ocak

İncelenen ocakların alçı yaşmak, ateş sekisi (ateşlik) ve ocak koltuğu olarak 3 bölümden oluştuğu saptanmıştır. Ateş sekisi veya ateşlik ateşin yandığı yerdir ve duvara doğru yarım daire şeklinde girinti yapar. Ateş sekisi duvardan çıkıntı yapıyorsa bu çıkıntının her iki yanında yanlara kıvılcım sıçramasını engelleyen koltuk taşları yer almaktadır. Ocak yaşmakları duvardan genellikle yarım koni şeklinde çıkıntı yapmalarıyla davlumbaz olarak adlandırılmaktadırlar. Alçı malzemeden yapılmışlardır. Yaşmak yapılırken yaşmağın formuna göre yerleştirilen ahşap kalıplar üzerine alçı dökülür ve kuruması beklenir. Kuruduktan sonra kalıp çıkarılır ve malakari tekniğiyle şekillendirilir (Çelen, 2019). Yaşmak eteği genellikle yivli olup yan kısımları kıvrım dallar ve yapraklar gibi bitkisel motiflerle süslenmiştir. Ocak süslemeleri ateşlik üstü yivli yaşmak ile başlayıp ‘S’ ve ‘C’ kıvrımları, kıvrım dallar, yaprak ve akantus motifleri tavan eteklerinde palmet motifi ile bitmektedir. Bazı odalarda ocağın her iki yanına yerleştirilmiş ocak süslemesi ile kompozisyon oluşturan madalyonlar ve lambalıklar bulunur. Yaşmağın alçı bezemenin devam ettirilmesi ile tavan eteğine kadar devam ettiği örnekler mevcuttur. Bu odalara Apa Köy Odası, Eskiapardı Ali Ağa’nın Odası ve Aylı Bedirgilin Odası örnek verilebilir. Bazı odalarda ise yaşmak alçak tutularak yaşmak üzerinde bardaklık olarak adlandırılan bir niş bulunmaktadır. Bu odalara örnek olarak Damılı Topçugilin Odası, Haydarlı Avşargilin Abdulah’ın Odası, Kahyalı Ali Efendigilin Odası, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası verilebilir.

Resim 3.55. a, Apa Köyü Köy Odası Kapatılmış Ocak; b, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası Ocak; c, Aylı Bedirginin Odası Ocak; d, Haydarlı Avşargilin Abdulah'ın Odası Kapatılmış Ocak; e, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası Kapatılmış Ocak

3.4.3. Yüklük/ Dolap/ Niş/ Sergen/ Cağlık

Türklerin yerleşik yaşama geçmesi ile göçebe yaşamdaki yükün yerleşim mimaride dolaba dönüşmüştür. İlk evrede dolapları birbirinden ayırt etmek zor iken yerleşik yaşama alışılması ile dolaplar biçimlenmeye farklı adlarla anılmaya başlamışlardır. Kullanışlarına ve işlevlerine göre farklı isimler almışlardır; yüklük, testilik, lambalık, çiçeklik, tembel deliği gibi (Mintaş, 1994).

Yüklük yatak, yorgan ve yastık gibi uyuma ve yatma eylemlerinde karşılayan, bu eşyaların eyle bittikten sonra üst üste konularak dizildiği dolaptır. Anadolu'da evdeki fazla eşyaların konulduğu dolaplara yüklük denirken, Türkler 'de üzerine eşya konulan masa, raf, dolap gibi şeylere de yüklük denilmektedir (Mintaş, 1994; Ögel, 1978).

Sivas Merkez İlçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 köy odası incelendiğinde oda içerisinde yüklük, dolap nişi ve sergenlerin genellikle kullanıldığı görülmektedir. Diğer iç mekan elemanlarında olduğu gibi yüklük, dolap, niş, sergen elemanlarının kullanımında da odaların plan tipolojilerine göre bulundukları yer, işlev ve biçim farklılıkları bulunmaktadır. Mumsekili ve serenli plan tiplerinde aşağıdaki üzerinde ve özellikle oda giriş kapısının solunda yüklük bulunur. Serenli plan tipinde mumsekili plan tipinden farklı olarak aşağıdaki üzerinde oda giriş kapısının her iki yanında yüklük bulunduğu görülmektedir. Mumsekili plan tipinde ise aşağıdaki üzerindeki yükluğe ek olarak mumseki üzerinde de bir yükluğun bulunduğu örnekler mevcuttur. Arazi çalışmaları sürecinde yerden genellikle 70 cm

yüksekte yer alıp altında odun ve çeşitli eşyaların depolandığı üstünde etrafı korkulukla çevrili genellikle yatma gereçlerinin dizildiği bu yapı elemanlarının yüklük olarak adlandırıldığı tespit edilmiştir. Mumsekili ve serenli plan tipinde duvar içine girinti yapan kapaksız veya kapaklı nişler dolap nişi olarak adlandırılmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.56. a, Kızılova Abbasgilin Odası Aşağısekide Bulunan Yüklük; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Aşağıseki ve Mumsekide Bulunan Yüklükler

(a)

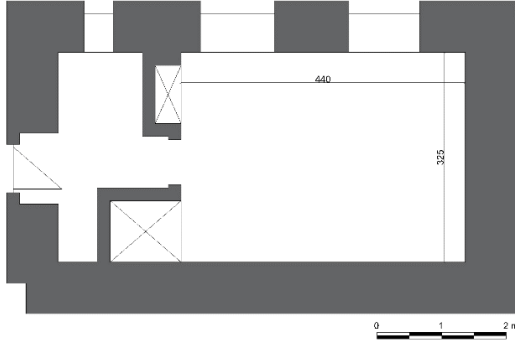

(b)

Resim 3.57. Çallı Cecikoğulları Odası a, Selamlık Direkleri; b, Yüklük

Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipinde oda içinde bölümlenme bulunmamaktadır. Sadece kilimüstü mekanından oluşan aşağıseki ve mumseki bölümlerinin olmadığı bu plan tipinde depolamanın bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipinde görülen iki alt tipte farklılaştığı görülmüştür. Gömme dolaplı alt tipinde depolamanın oda giriş duvarında giriş kapısının sağ ve solundan aralık bölümüne çıkıntı yapan dolap nişleri ile sağlandığı saptanmıştır. Bu dolaplardan birinin daha geniş olduğu bu dolabın yatma gereçlerinin üst üste dizilerek doldurulması için kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu odalara Ulukapı Bekir Özdemir'in Odası ve Bostancık Eyüp Açıkgöz Odası örnek olarak verilebilir. Gömme dolapsız alt tipinde ise depolama oda giriş kapısının soluna duvara sabit olarak yerleştirilmiş

yüksekliği yaklaşık 2 metre olan dolaplar aracılığıyla sağlanmıştır. Oda giriş duvarı dışında kalan duvarlarda da kapaksız veya kapaklı dolap nişleri bulunmaktadır. Bu tip odalara örnek olarak Aydoğmuş Köy Odası verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.58. Ulukapı Bekir Özdemir'in Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Duvarı

Resim 3.59. Aydoğmuş Köy Odası Oda Giriş Duvarı

Odalarda ocakların üst kısımlarında bardaklık olarak adlandırılan bir nişin olduğu örnekler mevcuttur. Damılı Topçugilin Odası, Kahyalı Ali Efendigilin Odası ve Karapınar Küçük Hacı'nın Odası örnek olarak verilebilir. Bedirli Türkmengilin Odası, Gözmen Velikağgilin Odası ve Herekli Veli Hoca'nın Odası gibi ocağın olmadığı odalarda ilgi odağı olan ocak yerine bardaklık nişi eklenerek odağın oluşturulduğu görülmektedir. Ocakların kapatılması ile ocağın yerine dolap veya niş yapılmıştır. Beştepe Hacı Halillerin Odası ve Yanalak 2 Köy Odası'nda nişe çevrilmiş; Çallı Hüseyin Beygilin Odası, Haydarlı Avşargilin Abdullah'ın Odası ve Hıdırnalı Derebeylerin Odası'nda dolaba çevrilmiş örneklerle rastlanmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.60. a, Karapınar Küçük Hacı'nın Odası Ocak Üstü Bardaklık Nişi; b, Bedirli Türkmengilin Odası Bardaklık Nişi

(a)

(b)

Resim 3.61. a, Yanalak 2 Köy Odası; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Kapatılmış Ocak Yerine Açılan Dolap Nişi

Mumsekili ve serenli plan tipine sahip odalarda aşağıdaki bölümünde servis için kullanılan çeşitli eşyaların konulduğu kapaksız veya kapaklı nişlere de rastlanmaktadır. Tatlıcak Dedeelin Odası, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası örnek verilebilir. Çallı Hüseyin Beygilin Odası'nda bu nişlerin yanı sıra açık rafların da kullanıldığı görülmüştür.

(a)

(b)

Resim 3.62. a, Tatlıcak Dedeelin Odası Aşağıdaki Niş; b, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Aşağıdaki Niş ve Raflar

Oda içinde nişler genellikle kilimüstünde ocağın her iki yanında ve aşağıseki ile kilimüstünü ayıran duvara yarı gömülü vaziyetteki dikmeye yakın yerleştirilmişlerdir. Mumseki bölümün bulunan yapılarda ocak ile aynı cephede mumseki üzerinde yer alırlar. Bazı odalarda ise pencereler arasında dolap nişinin bulunduğu örnekler mevcuttur. Bu odalara örnek olarak Durdulu Ömer Kaleli Odası ve Kuzuören Köy Odası örnek verilebilir.

(a)

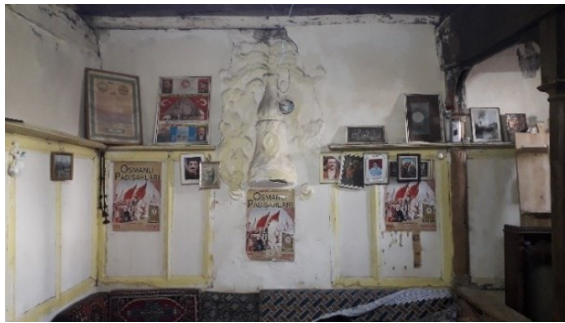
(b)

(c)

Resim 3.63. a, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki; b, Durdulu Ömer Kaleli Odası Dolap Nişi; c, Kuzuören Köy Odası Dolap Nişi

Oda yatay kurgusunda üç kademe belirtilmiştir, ilki döşeme, ikinci döşemeden sergene (rafa) kadar olan yüklüklerin ve dolapların yer aldığı kademe, üçüncüsü ise sergen (raf) ile tavan arasında kalan kısımdır. İlk iki kademede yüklük ve dolap kapakları yer almaktadır. Sergenler ulaşılabilen üst sınırı belirlerler üzerlerine kap kaçak ve meyve dizilir (Kuban, 1995). Tespit edilen odalarda tipoloji özellikleri fark etmeksizin çoğunlukla yer aldıkları görülmektedir. Genellikle kilimüstünde bulunmakta olup oda duvarlarını çepeçevre dolaşan örnekleri de mevcuttur.

(a)

(b)

Resim 3.64. a, b. Apa Dedoğilin Odası Sergen

Günlük kullanımın bir parçası olan odalar zamanın etkisiyle değişen ihtiyaçlar veya işlev istekleri ile değişime maruz kalmışlardır. Zamanla su öğesinin banyo yapma veya kap kaçak yıkama gibi nedenlerle oda içine alınması ile yüklüğün çağlığa dönüştürüldüğü görülmüştür. Çağlık kenarları bir miktar yükseltilmiş ve gideri olan sekidir. Mumsekili odalarda genellikle yapının giriş cephesine yakın yerde mumseki ile aralık bölümü arasında kalan duvara bitişik mumseki üzerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası örnek verilebilir. Serenli plan tipinde ise yine yapı giriş cephesine yakın aşağıseki bölümünde oda giriş kapsının sağında yer alan yüklüğün çağlığa çevrildiği örnekler mevcuttur. Bu odalara Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası örnek verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.65. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Çağlık; b, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Çağlığa Dönüştürülmüş Yüklük

Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipindeki yapıların inşa tarihlerinin daha geçe tarihlendirilmesi ile bazı odalarda odanın orijinalinde su ögesi için bölümlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipindeki Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası'nda oda giriş kapısının sağına küçük bir çağlık konumlandırıldığı, Yaramış Şabangilin Odası'nda oda giriş kapısının solunda kalan dolabın içinde gusülhanenin bulunduğu ve Damılı Topçugilin Odası'nda ocağın bulunduğu duvara girinti yapmış gusülhanenin olduğu tespiti yapılmıştır.

Resim 3.66. a, Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası Çağlık; Yaramış Şabangilin Odası b, Gusülhane c, Gusulhane İçi; d, Damılı Topçugilin Odası Gusülhane

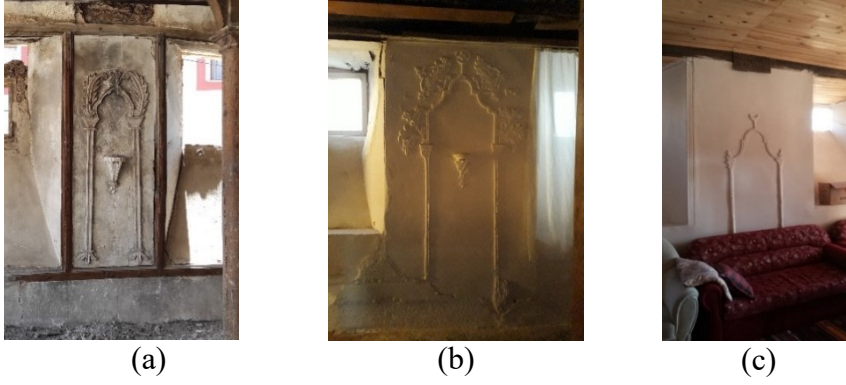
3.4.4. Mihrabiye ve lambalıklar

Mimari süslemelerde alçı malzemenin yoğun şekilde kullanılmasının nedeni kolay işlenebilir, kolay erişilebilir, ucuz ve uygun olmasıdır. Tespit edilen 102 köy odasında ocaklarda, tavan eteklerinde, lambalıklarda, mihrabiyede ve duvar sıvasında alçı malzemenin kullanıldığı tespit edilmiştir.

Mimari süslemede alçı kullanımı önemli bir süs unsurudur. Anadolu Selçuklu Mimarisinde çoğunlukla saray ve köşk yapılarında görülürken Anadolu Selçuklularından sonra 14. Ve 15. Yüzyıllarda yani Beylikler ve Erken Osmanlı Dönemlerinde alçı malzemenin sivil mimaride de mihraplarda ve ocaklarda kullanıldığı görülmektedir (Öney, 1988).

Sonraları Anadolu'da Batılılaşma Dönemi olarak adlandırılan Lale Devri yani 18. Yüzyıldan itibaren alçı malzeme dini ve sivil mimaride yoğun şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Süslemelerde gerçekçi bitkisel süsler, S ve C kıvrımları, tabiattan stilize, ışık gölgeli çiçekler, yapraklar ve meyveler görülmeye başlanmıştır (Akın ve Hanoğlu, 2013).

Odalarda alçı malzeme kalıplama yöntemi ile kalıp oluşturulması ardından alçıya istenilen desenin oyularak (yontularak) işlenmesi ile şekillendirilmişlerdir. Mihrabiyelerde genel olarak alçı malzemenin kullanıldığı görülmüştür. Mescit işlevi de bulunan odaların kible doğrultusunda konumlandırılmaları ile kibleye dik bulunan duvarın üzerinde kible yönünü belli eder mihrabiyelerin yerleştirildiği saptanmıştır. Mihrabiyeler bu duvar üzerinde genellikle iki mazgal pencere arasında yer almaktadır.

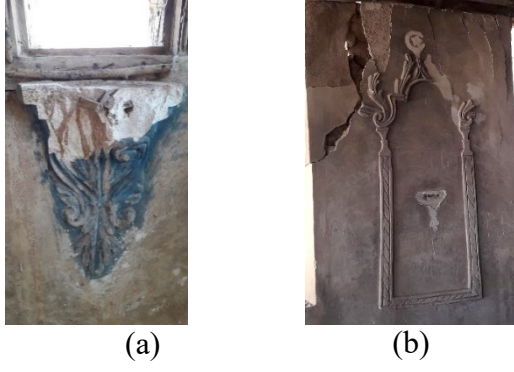
Resim 3.67. a, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; b, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; c, Haydarlı Fezığilin Ali'nin Odası Mihrabiye

Odalarda alçı mihrabiyelerin yanı sıra boyama yöntemiyle yapılmış kalemişi mihrabiyeler de tespit edilmiştir. Kayadibi Kaya Aligilin Latif'in Odası, Menşurlu Ahmet Şeker Odası, gibi yapılardaki mihrabiyeler örnek olarak verilebilir. Kalemişi mihrabiyelerde genellikle boyama yöntemiyle cami tasvirlerinin yapıldığı görülmüştür. Gözmen Şevketgilin Odası ve Söğütçük Hocagilin Odası'ndaki kalemişi mihrabiyede geç dönem Osmanlı camilerinde sıkça görülen perde ve ortasında kandil motifleri dikkat çekmektedir (Bulut,2017).

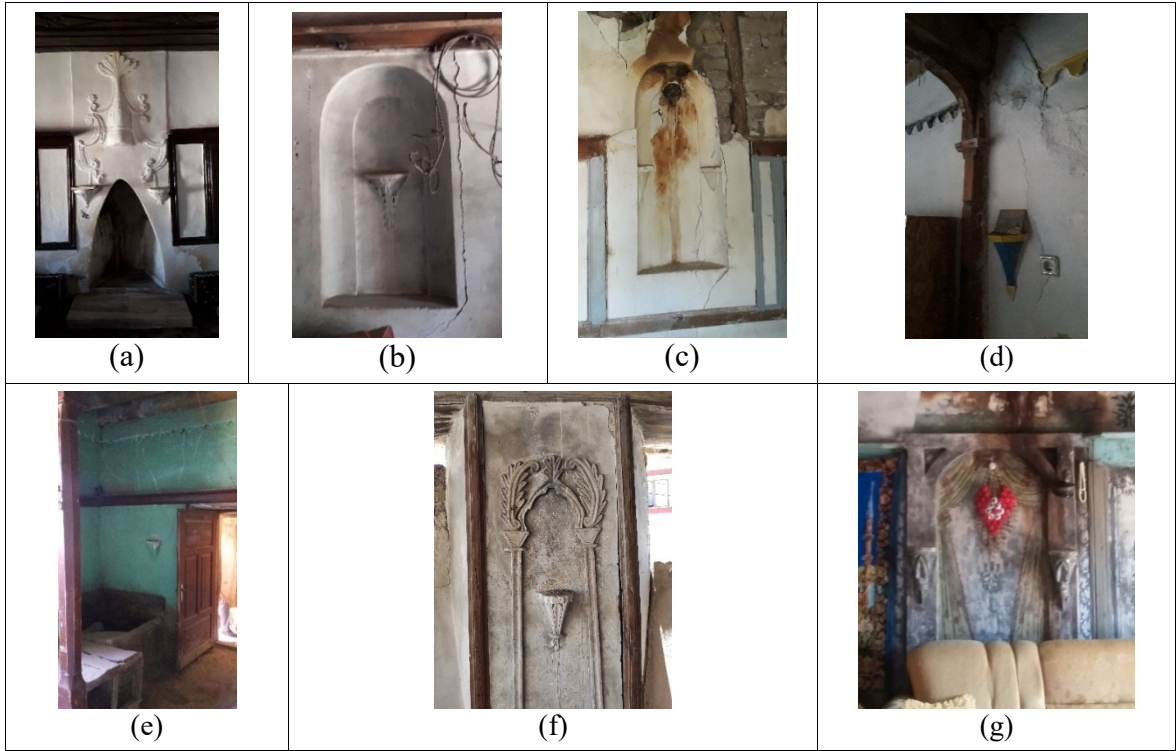
Resim 3.68. a, Kayadibi Kaya Aligilin Latif'in Odası; b, Söğütçük Hocagilin Odası Kalemişi Mihrabiye

Lambalıklarda duvara sabitlenen genellikle kare kesitli ahşap çubuklara kalıplanan alçı kuruduktan sonra kalıp çıkarılıp yerinde oyularak şekillendirilmişlerdir. Koyuncu Yazıcıoğulları Odası'nda kırılmış lambalıkta ve Beştepe Hacı Halillerin Odası'nda duvardan tamamen kopmuş lambalıkta ahşap çubuklar ve izleri görülmektedir.

Resim 3.69. a, Koyuncu Yazıcıoğulları Odası Alçı Lambalık; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Mihrabiye ve Alçı Lambalık

Lambalıkların ocağın her iki yanında, bardaklığın içinde veya yine her iki yanında, mihrabiye'nin ortasında veya yine her iki yanında, oda giriş kapısının sağında aralık bölümü ile ortak duvar üzerinde konumlandırıldıkları tespit edilmiştir.

Resim 3.70. a, Aylı Bekirgilin Odası Ocak ve Lambalıklar; b, Apa Kazım Çavuş'un Odası Bardaklık ve Lambalık; c, Herekli Veli Hoca'nın Odası Bardaklık ve Lambalıklar; d, Bedirli Türkmengilin Odası Aşağısekide Lambalık; e, Durdulu Ömer Kaleli Odası Aşağısekide Lambalık; f, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası Mihrabiye ve Lambalık; g, Gözmen Şevketgilin Odası Mihrabiye ve Lambalık

Mihrabiye'nin bulunmadığı odalarda yine kible duvarı pencere boşlukları arasındaki duvara konumlandırılmış lambalık ile kible yönünün tasvir edildiği yapılar da mevcuttur. Bu odalara

Bedirli Türkmengilin Odası, Herekli Veli Hoca'nın Odası, Tatlıcak Dedeelin Odası örnek verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.71. a, Bedirli Türkmengilin Odası Lambalık; b, Herekli Veli Hoca'nın Odası Lambalık

3.4.5. Döşeme ve tavanlar

Döşeme ve tavanlar yardımcı mekan döşemeleri olarak aynı olsalar dahi asıl oda içinde plan tiplerine ve plan tiplerinin kendi içinde bölümlenmelerine göre değişiklik göstermektedir. Mumsekili plan tipinde döşeme ve tavan aşağıseki, mumseki ve kilimüstü olarak 3 bölümden oluşurken serenli plan tipinde aşağıseki ve kilimüstü olarak iki bölümden oluşmaktadır. Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipinde döşeme ve tavanda da bölümlenmenin olmadığı görülmektedir.

Aralık ve atlık bölümleri zeminleri genellikle sıkıştırılmış topraktır. Aralık bölümü tabanının zamanla yapılan tadilatlarla beton harç ile kaplandığı tespit edilmiştir. Tavanlar kaplamasız ahşap kirişlemelidir.

(a)

(b)

Resim 3.72. a, Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası; b, Karagömlek Yusufkların Odası Atlık Bölümü

Asıl oda üzerinden bakıldığında aşağıseki tabanını orijinalinde taş kaplamalı olduğu sonradan yapılan tadilatlar ile zeminin beton harç ile kaplandığı tespit edilmiştir. Mumseki ve kilimüstü bölümleri düz ahşap kaplamalı olup kaplama üzerine kilim serilidir. Geleneksel Türk Evi'ndeki Oda'da olduğu gibi oda döşemesinin görüntüsel önemi yoktur. Döşeme, tahtaların kirişlere çakılması ile oluşturulmuş ve yalıtım kaplama üzerine serilen halı ve kilimler aracılığıyla sağlanmıştır (Kuban, 1995).

(a)

(b)

Resim 3.73. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Aşağıseki Döşemesi; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Kilimüstü Zemini

Tavanlar süslemeleri ve kompozisyonları ile asıl oda mekan kurgusunda bir diğer odak noktası olmuşlardır. Kaplamalı ve kaplamasız olarak iki türü bulunmaktadır. Kaplamasız tavanlar sıklıkla görülmekte olup üst örtüyü oluşturan ahşap kirişlerin kapatılmadığı mekan içinde görülebildiği tavanlardır. Ahşap kirişlemeli veya mertekli tavan olarak da adlandırılabilir. Bu tavan tipine kilimüstü tavanları üzerinden Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası, Şabanköy Nurigilin Odası örnek verilebilir. Asıl oda mekan kurgusunda ana kullanım alanı olan kilimüstü tavanının kaplamasız olduğu odalarda aşağıseki ve mumsekinin de genellikle kaplamasız olarak bırakıldığı tespit edilmiştir.

(a)

(b)

Resim 3.74. a, Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası; b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası Kilimüstü Tavanı

Asıl oda üst örtü elemanı olan ahşap kirişlerin kilimüstü ve aşağıseki birlikte bir dikdörtgen oluşturacak şekilde genellikle yuvarlak kesitli kirişler olduğu, mumseki tavanındaki ahşap kirişlerin ise kilimüstündekilerden daha küçük ve genellikle kareye yakın formda oldukları tespit edilmiştir. Mumseki tavanında yer alan kare formlu ahşap kirişlerin kenarlardan bir miktar sonra pahlandıkları ve bazı yapılarda bu kirişler üzerine oyma ve yapıştırma yöntemleriyle madalyonların yerleştirildiği görülmüştür. Hanlı Hacı Ağa'nın Odası ve Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası mumseki tavanları örnek olarak verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.75. a, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası; b, Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası Mumseki Tavanı

Kaplamalı tavanlar üst örtüyü oluşturan ahşap kirişlerin altının çeşitli desen ve formda ahşap malzeme ile kaplandığı mekan içinde kirişlerin değil kaplamanın görüldüğü tavanlardır. Kaplamalı tavanlar da kendi içinde duvar-tavan geçişine göre düz(oturtma) ve tekne(çökertme), süsleme kompozisyonuna göre ise düz ve işlemeli olarak ayrılmaktadır (Çelen, 2019).

Duvar-tavan geçişine göre düz (oturtma) tavanlarda duvar ile tavan arası geçişlerde herhangi bir kademelenme olmazken tekne (çökertme)tavanlarda duvar yüzeyinin üst kısmından başlayıp tavan içine doğru iç bükey geçiş ile geçişin yumuşatıldığı tavanlardır. Genellikle kilimüstünde ve mumsekide yapılan bu uygulama ile mekan yüksekliği 15-20 cm yükseltilmiş olur (Çelen, 2019). Düz tavanlara Aylı Bekirgilin Odası'nda kilimüstü ve mumseki tavanı örnek verilebilir. Çökertme tavanlara ise Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası'nda kilimüstü ve mumseki tavanı örnek verilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.76. Aylı Bekirgilin Odası a, Kilimüstü; b, Mumseki Tavanı

(a)

(b)

Resim 3.77. Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası a, Kilimüstü; b, Mumseki Tavanı

Süsleme kompozisyonuna göre düz çıtalı tavanlar ahşap kirişlerin altına düz 12-15 cm genişliğindeki ahşap plakaların uzunlamasına yerleştirilip, ek yerlerine 1,5-2 cm genişlikte ahşap çıtaların çakılması ile yapılmışlardır (Çelen, 2019). Düz çıtalı tavan olarak da adlandırılırlar. Bu tavanlara örnek olarak Gözmen Velikağgilin Odası'nın aşağıseki, mumseki ve kilimüstü tavanı, Damılı Topçugilin Odası'nın tavanı örnek olarak gösterilebilir.

(a)

(b)

Resim 3.78. a, Gözmen Velikağgilin Odası Tavanlar; b, Damılı Topçugilin Odası Tavanı

İşlemeli tavanlar ise süsleme olarak oldukça zengin olup ince işçiliğe sahiptirler. İşlemeli tavanlarda uygulanan bezeme planına göre çarkıfelekli, göbekli, köşeli; bezeme türlerine

göre ise yıldızlı, baklava dilimli, sabunkalılı gibi isimler almaktadır (Çelen, 2019). Tespit edilen odalarda kilimüstü ve mumseki tavanında düz çıta ve baklava dilimli çıtalı ve ortası göbekli işlemeli tavanların yoğunlukta olduğu görülmüştür. Aşağıseki tavanı ise kilimüstü ve mumsekiye göre oldukça sadedir. Aşağıseki tavanı ya kaplamasız ahşap kirişlemeli olarak bırakılmış ya da düz çıtalı tavan şeklindedirler. İşleme aşağıseki tavanında yok denecek kadar az görülmektedir.

Tespit edilen işlemeli tavana sahip odaların tavanları incelendiğinde kilimüstü tavanının kenarları iç içe kademeli üç veya dört sıra ahşaplarla çerçeve oluşturulduğu ve bu çerçevenin ortasına yuvarlak bir göbek yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bu çerçeve ve göbek Aylı Bedirgilin Odası ve Eskiapardı Eyüpgilin Odası'nda olduğu gibi tüm tavanı kaplayabileceği gibi, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası ve Haydarlı Fezicgilin Ali'nin Odası'nda olduğu gibi tavanın sadece bir bölümünü de kaplayabilmektedir.

(a)

(b)

Resim 3.79. Eskiapardı a, Eyüpgilin Odası; b, Ali Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı

Mumseki bölümü dikdörtgen formlu bir alan olup tavanı genellikle üçe bölünerek planlanmıştır. Bu üç parçanın kendi içinde farklı kombinasyonlarının denendiği görülmektedir. Eskiapardı Eyüpgilin Odası mumseki tavanında orta parçaya köşebentli çerçeve içine yuvarlak bir göbek ve çerçevenin her iki yanına içi kafes görünümlü dikdörtgen çerçevelerin yerleştirildiği görülmektedir. Çallı Köse Ömergilin Odası mumseki tavanında ise üç parçanın her birinin köşebentli bir çerçeve ile çevrili olduğu ve ortalarında yuvarlak birer göbek olduğu görülmektedir. Aylı Bedirgilin Odası mumseki tavanında orta parça üzerinde ışınal bir göbek bulunmakta olup yanlardaki parçalar ahşap düz çıtalar ile oluşturulmuş kare desenlidir.

(a)

(b)

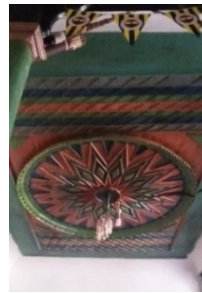
Resim 3.80. a, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; b, Çallı Köse Ömergilin Odası Mumseki Tavanı

Çerçeveyi oluşturan ahşaplar Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası kilimüstü tavanındaki gibi düz çıta şeklinde olabileceği gibi, Eskiapardı Eyüpgilin Odası'ndaki gibi oyma ve geçme tekniğiyle yapılmış geometrik form desenli veya Aylı Bekirgilin Odası'nda görülebileceği gibi düz ve kabartma, yapıştırma yöntemiyle verilmiş desenli olabilmektedir.

Çerçeve kare veya dikdörtgen formludur. Çerçevenin kare olduğu tavanlarda göbek genellikle kareyi tam dolduracak şekilde planlanmış olup köşelerde köşebentler yer alır. Çallı Köse Ömergilin Odası kilimüstü tavanı örnek olarak verilebilir. Dikdörtgen çerçeveli tavanlarda ise göbek dikdörtgenin kısa kenarı ile orantılı olup uzun kenarda göbeğin her iki yanında kalan boşlukların genellikle baklava dilim, zigzag, S ve C kıvrımlı veya düz çıtalarla desen oluşturularak doldurulduğu tespit edilmiştir. Köşelerde köşebentler bulunabilir. Aylı Bekirgilin Odası ve Haydarlı Mehmedoğgilin Odası kilimüstü tavanları örnek olarak verilebilir.

(a)

(b)

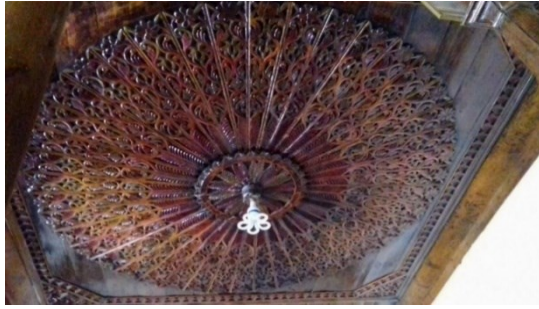
Resim 3.81. a, Çallı Köse Ömergilin Odası; b, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası Kilimüstü Tavanı

Ağılkaya Kara Bekirgilin Odası kilimüstü ve mumseki tavanında, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası kilimüstü tavanında çerçeve içindeki göbeğin nispeten daha küçük tutularak çerçevenin düz veya S ve C kıvrımlı çıtalar kafes oluşturularak kaplandığı görülmektedir.

Resim 3.82. Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı

İşlemeli ve göbekli tavan kaplamalı odalarda tavan kompozisyonlarında bezeme türlerine göre çeşitlilikler görülmektedir. Tavanlarda iki tip bitkisel motifli kompozisyon görülür. 1. tip kompozisyon genellikle bitkisel bezemeli merkezden çıkan ve ışınal olarak dağılan levhalar içinde yine bitkisel bezemelerden oluşmaktadır. 2. tip kompozisyon merkezdeki küçük göbeğin etrafı yaprak sıraları ile çevrilidir (Özdeğer, 2019).

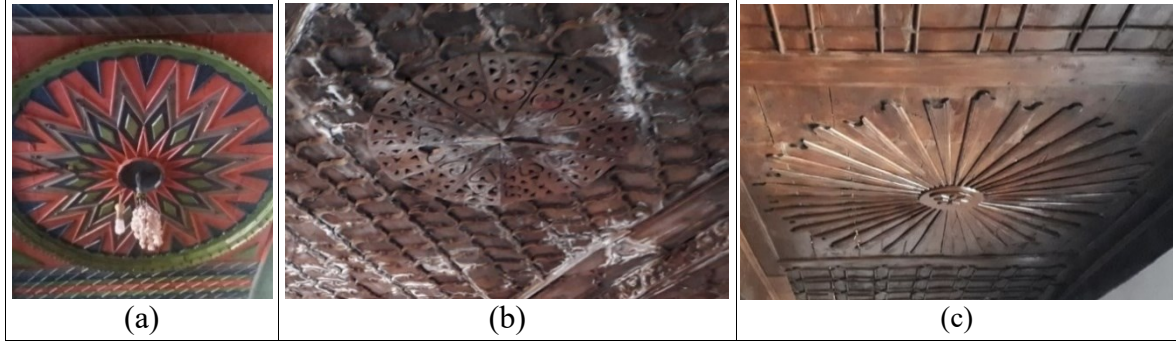
(a)

(b)

Resim 3.83. Çallı Köse Ömergilin Odası a, Kilimüstü Tavan Göbeği – 1. Kompozisyon; b, Mumseki Tavan Göbeği – 2. kompozisyon

Geometrik bezemeli tavan göbeklerinde ise üç tip kompozisyon görülür. 1. tip kompozisyonda merkezde yuvarlak içinde çarkıfelek motifinin etrafını çevreleyen yıldız kompozisyonudur. 2. tip çitalarla oluşturulan çerçeve ortasında geometrik motiflerden oluşan yuvarlak göbeğin bulunduğu kompozisyonudur. 3. tip kompozisyon ise merkezdeki yuvarlak içinde geometrik motifi çevreleyen ışınal olarak dışa açılan ve uç kısımları dönüşümlü olarak içe ve dışa kavisli bir şekilde sonlanan çitalardan oluşan kompozisyonudur (Özdeğer, 2019).

Resim 3.84. a, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası Kilimüstü Tavanı- 1 Tip Kompozisyon;
b, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Kilimüstü Tavanı- 2 Tip Kompozisyon;
c, Aylı Bedirgilin Odası Mumseki Tavanı- 3 Tip Kompozisyon

3.4.6. Bezemeler

Kırsal mimarinin bir parçası olan köy evleri, köy halkının sosyal ve tarihi kültürünün, ekonomik ve doğal çevre koşullarının etkisiyle oluşmuş yapılardır. İşlev odaklı tasarlanan köy evlerinde bezeme unsurları azdır ve oldukça sadedirler. Köy evlerinden farklı olarak köyün kamusal mekanı olan köy odaları, kültüründeki misafire verilen önem ve oda sahibinin gücünü ve otoritesini temsil ediyor olması ile evlere göre daha bezemeli ve gösterişli olarak inşa edilmişlerdir. Tespiti yapılan 102 köy odasının da bulundukları köylerdeki evlere oranla daha bezemeli ve gösterişli oldukları görülmüştür.

Aralık ve atlık bölümleri de işlev odaklı mekanlar olmaları ile oldukça sadedirler. Buna karşı yapıya köy odası vasfını sağlayan asıl oda oldukça süslemelidir. Odanın bezeme kurgusunda içerdiği semboller ile motifler bir bezeme unsuru olmasının yanında derin anlamlar yüklü simgelerdir. Orta Asya'daki Türk kültürünün Anadolu'daki yansımalarından biri olduğu düşünülen köy odalarındaki bezemelerin de bu kültürün birer simgesi olduğu düşünülmektedir. Bu simgeler ve anlamları hakkında mimari varlıklar da dahil olmak üzere çeşitli somut kültür varlıkları üzerine yapılmış farklı alanlarda çalışmalar mevcuttur.

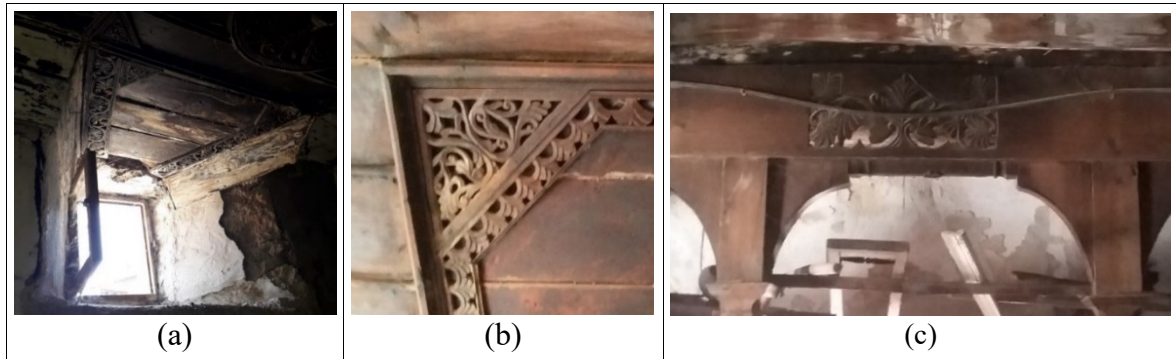
Süslemelerin motiflerin farklı malzeme, tür ve tekniklerle yapıldığı tespit edilmiştir. Asıl oda içerisinde süslemeler alçı, taş, boya ve çoğunlukla ahşap malzemeden yapılmışlardır. Tavan eteklerinde, ocak yaşmaklarında, bardaklık, lambalık, mihrabiye gibi bezeme elemanlarında alçının; ocak koltuklarında ve döşemelerde ise taşın kullanıldığı; duvar panolarının içlerinde, tavan eteği ile sergen arasında, dolap kapakları ve kapıların

üzerlerinde ise boyanın kullanıldığı görülmüştür. Tavanlarda, duvar panolarında, dikmelerde ve dikmeleri altta birbirine bağlayan korkuluklarda, dikmeleri üstte birbirine bağlayan kemerlerde, yüklüklerde, dolap kapaklarında ve kapılarda ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Süslemeler türlerine göre bitkisel, geometrik, mimari, yıldız ve nesneli olarak 5 başlıkta incelenebilir (Özdeğer, 2019). Bitkisel motifler daha yoğun kullanıldığı tespit edilmiştir. Ahşap, alçı ve boyama yöntemiyle yapılan süslemelerde bitkisel motifler çoğunlukta olup dikkat çekmektedir. Bitkisel motiflerden sonra yoğun olarak geometrik motiflerin kullanıldığı görülmektedir.

Ahşap Motifler

Bezemelerde hem daha kolay şekillendirilebilir hem de daha kolay tedarik edilebilir, ucuz ve uygun bir malzeme olmasıyla ahşap malzemenin çoğunlukta kullanıldığı tespit edilmiştir. Ahşap süslemelerde oyma, kabartma, geçme ve boyama yöntemleri kullanılarak çeşitli motifler oluşturulmuştur.

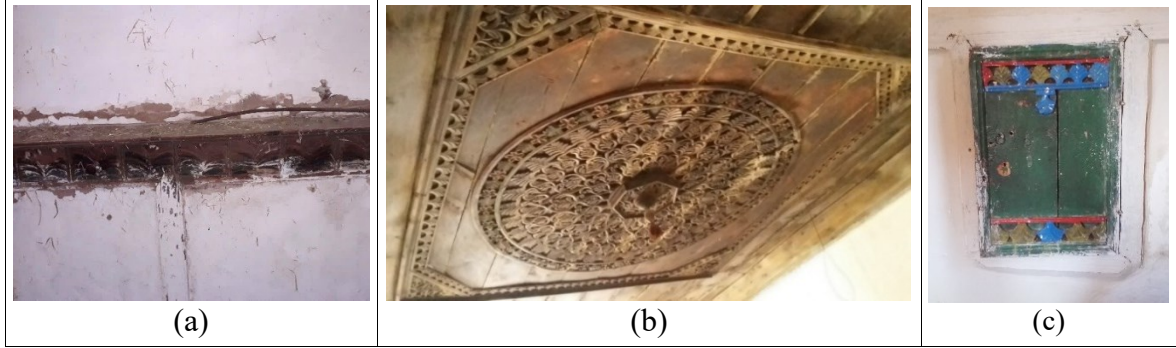
Ahşap üzerine yapılan bitkisel motifler oda genelinde görülmektedir. Kıvrım dallar ve yapraklardan oluşan kompozisyonlar yoğun olarak kullanılan bitkisel motiflerdendir. Çoğunlukla tavanlarda kullanılmış olup farklı bir yerde kullanım olarak Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası'nda selamlık direklerine basan kiriş üzerinde ahşap oyma tekniğiyle yapılmış bir kompozisyon görülmektedir.

Resim 3.85. a, Gaziköy Ömer Ağa'nın Odası Pencere Boşluğu; b, Haydarlı Fezikgilin Ali'nin Odası Tavan Köşegeni; c, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası

Yaprak motiflerinin tek sıra ritmik tekrarlanması ile oluşturulmuş kompozisyonun kullanıldığı örnekler mevcuttur. Bu kompozisyona örnek olarak Gaziköy Ömerkağa'nın

Odası'nda sergen altındaki, Haydarlı Fezikgilin Ali'nin Odası kilimüstü tavanı çerçevesindeki ve dolap kapaklarındaki yaprak ritimleri verilebilir.

Kemerlerde ve tavanlarda kullanılan ahşap üzerine yapılan bitkisel motiflerden biri de taç yapraklardır. Bedirli Türkmengilin Odası'nda dikmeler arası kemerlerde karşılıklı, Apa Dedoğgilin Odası'nda mumseki tavan göbeğinin ve Aylı Bedirgilin Odası ve Haydarlı Mehmedoğgilin Odası'nda kilimüstü tavan göbeğinin çevresinde kullanılmıştır.

Resim 3.87. a, Bedirli Türkmengilin Odası Dikme Kemer; b, Aylı Bedirgilin Odası Kilimüstü Tavan Göbeği

Yapraklardan sonra en sık tekrarlanan bitkisel motif çiçek motifleridir. Çiçek motifleri ahşap üzerine oyma yöntemiyle yapılmış beş, altı, yedi ve sekiz yapraklı veya kabartma yöntemiyle yapılmış motiflerdir (Özdeğer, 2019). Ahşap üzerine yapılan bu motiflere genellikle tavanlarda, kemerlerde ve selamlık direkleri üzerinde rastlanmıştır.

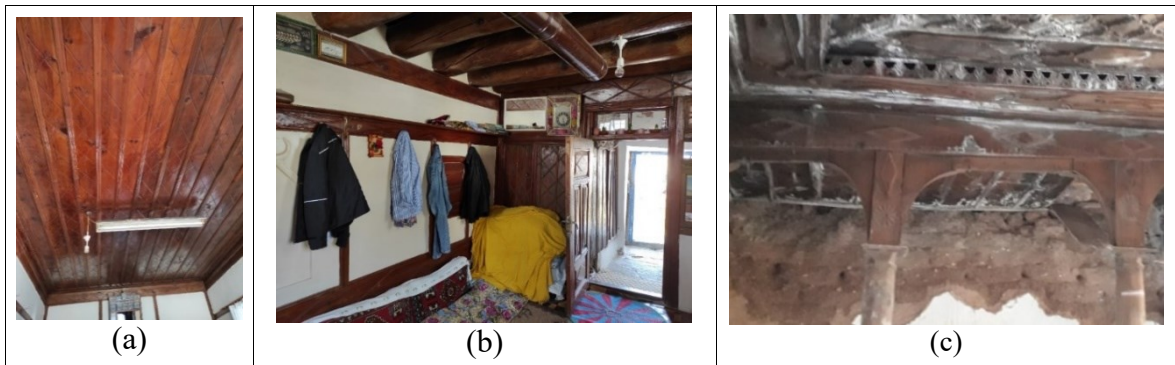

Resim 3.88. Haydarlı Goğcagilin Veli Hoca'nın Odası a, Selamlık Direği; b, Mumseki Tavanı; c, Karalı Hacı Kahyagilin Odası

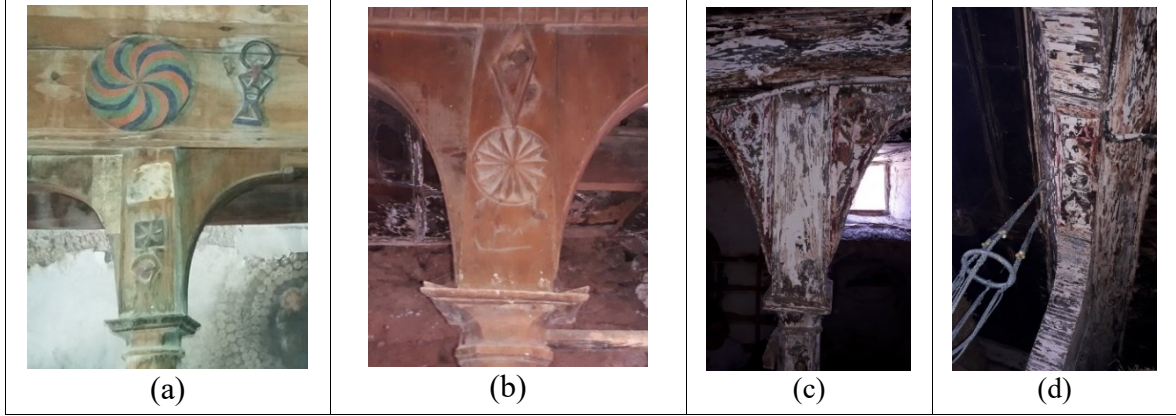
Resim 3.89. Kızılova a, Ömer Ağa'nın Odası; b, Abbasgilin Odası Kemer

Ahşap üzerine yapılmış bir diğer bezeme türü geometrik bezemedir. Geometrik bezemelerden baklava motifi dikkat çekmektedir. Oda içinde çeşitli yerlerde bezeme unsuru olarak kullanılmıştır. Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası tavanında; Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası tavan eteğinde, kapılarda, dolap kapaklarında, duvar panolarında; Hanlı Hacı Ağa'nın Odası selamlık direklerinde ve giriş üzerinde kullanıldığı görülebilmektedir.

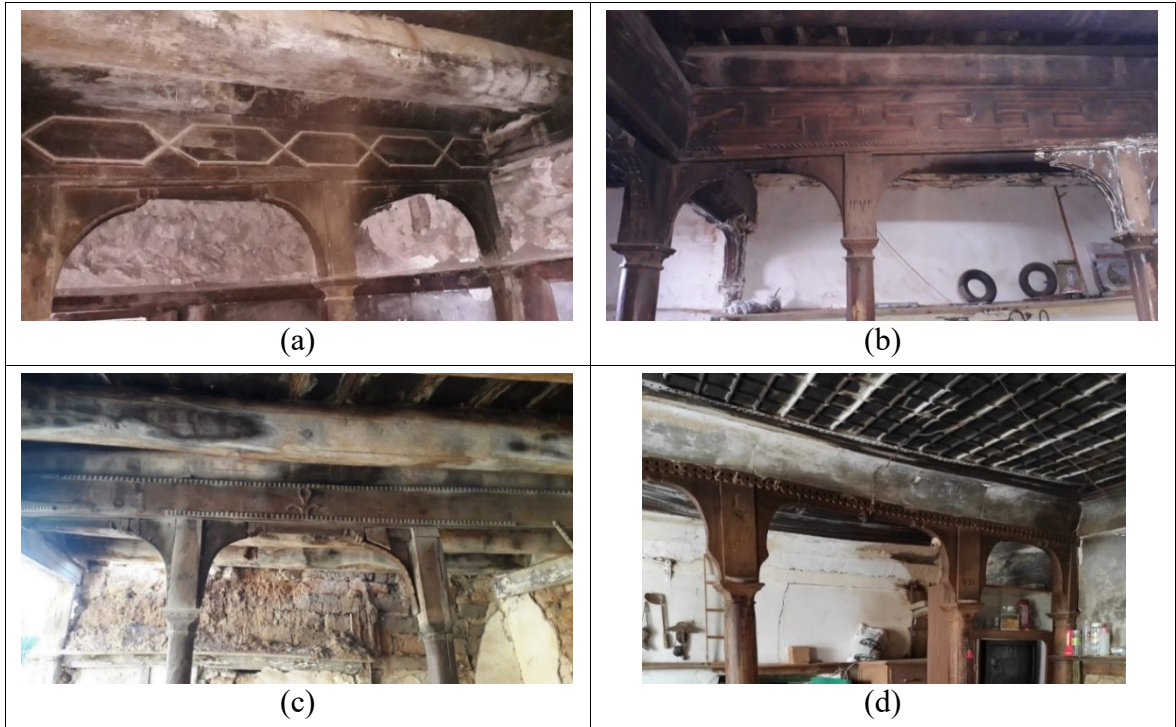
Resim 3.90. a, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Oda Tavanı; b, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası; c, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası

Ahşap üzerine yapılan diğer motifler çarkıfelek ve yıldız motifleridir. Bu motifler genellikle selamlık direkleri üzerinde ve kemer karında kullanılmıştır.

Resim 3.91. a, Damılı Hatipgilin Odası Çarkıfelek Motifi; b, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası Çarkıfelek Motifi; c, d, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası Yıldız Motifi

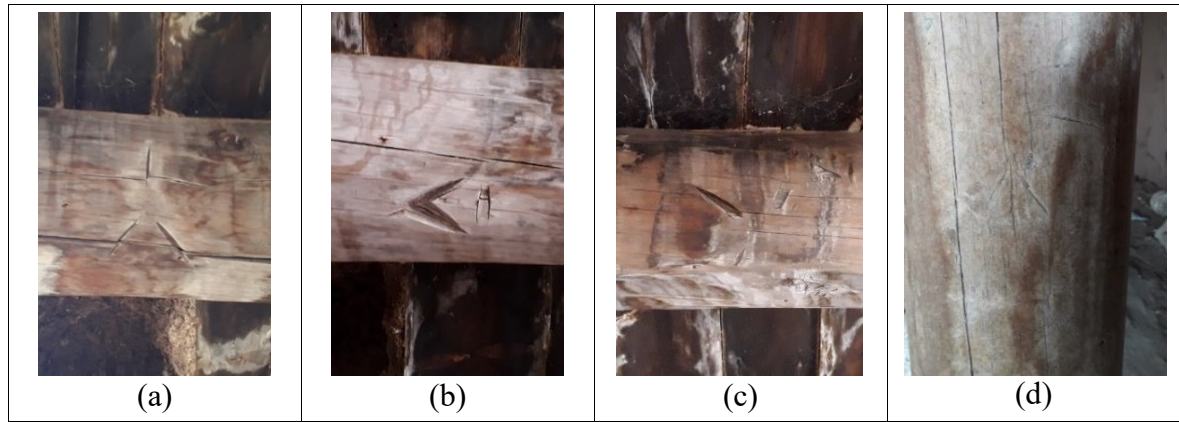
Oda içinde bir motifin ritmik tekrarlanması ile oluşturulmuş bezemeler görülmektedir. Bunlardan biri özellikle selamlık direklerine basan kiriş üzerinde ritmik tekrar eden motiflerle oluşturulan bezemelerdir.

Resim 3.92. a, Apa Köyü Köy Odası Kiriş; b, Apa Dedoğgilin Odası Kiriş; c, Eskiköy Yusuf Yuvacı Odası; d, Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası

Oda strüktüründe de ahşap malzemenin kullanılmış olmasıyla taşıyıcı işlevindeki ahşap üzerine yapılan motiflerle malzemenin farklı işlevlere hizmet etmesi sağlanabilmiştir. Taşıyıcı özellikteki dikmelerin yalın bırakılmadığı kare kaide üzerine yuvarlak veya sekizgen kesitli devam edip bilezikle sonlanmış kavisli üçgenlerle kare başlığa geçildiği (Özdeğer, 2019) görülmektedir. Dikmeler üstte birbirine Bursa tipi kemerlerle ve altta korkuluklarla bağlanırlar. Korkuluklar düz ahşap, yuvarlak çubuklu veya kafesli şekilde yapılmışlardır. Korkuluklarda oyma ve geçme yöntemleri kullanılmıştır.

Oda içerisinde tavan kirişleri ve dikmeler üzerine oyulmuş bazı işaretler dikkat çekmektedir. Üredi (2009) Sivas'ta Zara ilçesi ve civarındaki ormanlardan kesilen ağaçların Merkez ilçeye taşınmasında Kızılırmak nehrinde yararlanıldığını belirtmektedir. Yapıların inşasında kullanılan 40-50 cm çapındaki tomruklar baltayla çentiklenerek nehre bırakılır ya da sallarla toplama merkezi olan Eğri Köprü 'ye getirilir. Omcalı veya damgalı olarak adlandırılan bu tomruklar burada ormancılar tarafından kendi omca işaretleri vasıtasıyla ayırt edilebilirler (Üredi, 2009).

Resim 3.93. Yanalak 4 Köy Odası a, b, c, Tavan Kirişi d, Dikme

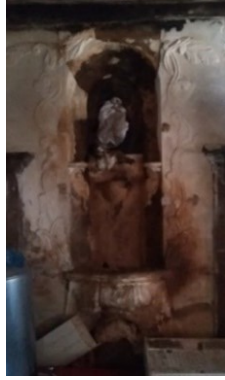
Alçı Motifler

Alçının ahşap ve taşa göre daha kolay ve daha kısa sürede işlenebilen bir malzeme olmasıyla küçük ve ince detaylı desenlerin alçı malzeme ile yapıldığı düşünülmektedir. Tavan eteklerinde, ocak yaşmaklarında, bardaklık, lambalık ve mihrabiyede alçının kullanıldığı tespit edilmiştir.

Alçı malzeme ile yapılmış bitkisel, geometrik ve yıldız motifler tespit edilmiştir. Çoğunlukla bitkisel motiflerin kullanılmış olması dikkat çekmektedir. Ocak yaşmaklarında, bardaklık, lambalık ve mihrabiyelerde bitkisel motiflerden kıvrım dal ve yaprakların oluşturduğu kompozisyonun sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Özdeğer, 2019).

(a)

(b)

(c)

Resim 3.94. a, Apa Kazım Çavuş'un Odası Lambalık; b, Kartalca Könöğgilin Kadirlerin Odası Bardaklık; c, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Mihrabiye

Lambalık gibi nispeten daha küçük elemanlarda genellikle tek tip bezeme kullanımı görülürken ocak yaşmaklarında, mihrabiyelerde ve bardaklıklarda bitkisel, geometrik, yıldız motiflerden oluşan kompozisyonlar görülmektedir. Ocak süslemeleri ateşlik üstü yivli yaşmak ile başlayıp 'S' ve 'C' kıvrımları, dilimli kemerler, kıvrım dallar, yaprak ve akantus motifleri tavan eteklerinde palmet motifi ile bitmektedir.

(a)

(b)

(c)

Resim 3.95. a, Apa Köyü Köy Odası; b, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; c, Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası Ocak Süslemesi

Mihrabiyeler tamamen alçıdan yapılmış olup genellikle dilimli bir kemeri taşıyan iki sütunceden oluştuğu görülmektedir (Özdeğer, 2019). Kemer etrafında kıvrım dal ve

yapraklar, çiçek ve akantus motifleri yer alabilmektedir. Mihrabiye'nin en üstünde palmet motifi veya hilal ve hilal içinde yıldız motiflerinin olduğu örnekler mevcuttur.

(a)

(b)

(c)

Resim 3.96. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; b, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; c, Çaygören Kör Ahmetgilin Odası Mihrabiye

Tavan eteğinde bir motifin ritmik tekrarlanması ile alçı kabartma tekniğiyle oluşturulmuş bezemeler görülmektedir.

(a)

(b)

Resim 3.97. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Şabanköy Nurigilin Odası Tavan Eteği

Kalemişi Motifler

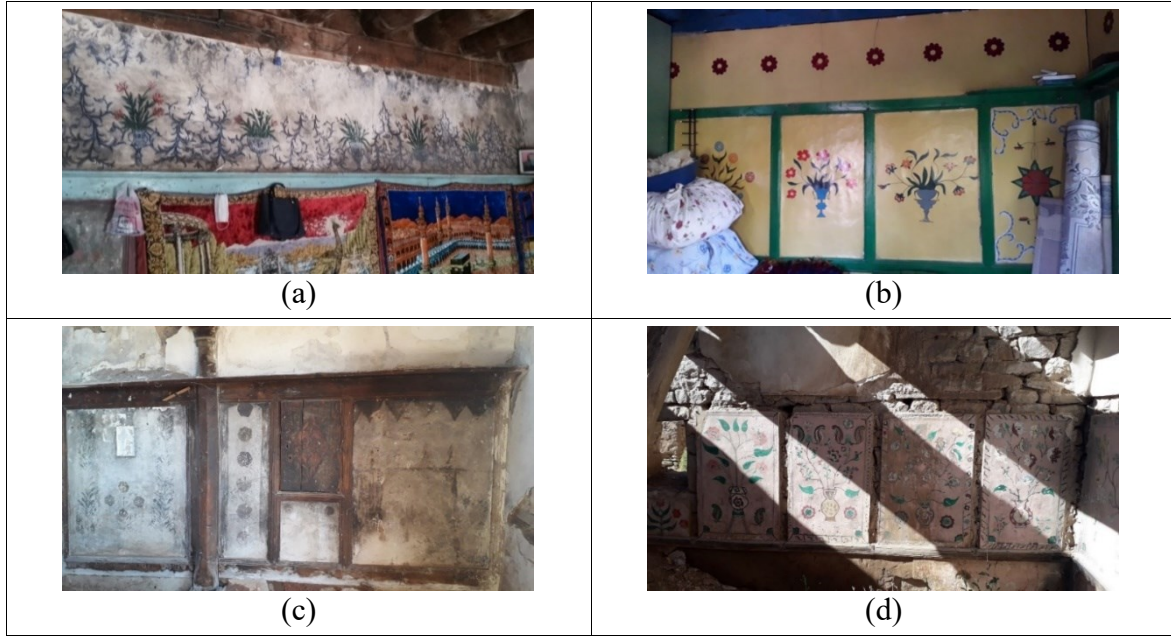
Boyama yöntemiyle yapılmış bezemelere sahip odalar tespit edilmiştir. Tavanda, duvarlarda, pano içlerinde, sergen ile tavan arasında, dolap kapaklarında ve kapılarda olmak üzere birçok yerde ahşap veya alçı üzerine renkli boyalarla yapılan bu süslemeler kalemişi olarak adlandırılmaktadır. Boyama yöntemiyle yapılan kalemişi süslemelerin 19. ve 20. yüzyıllarda genellikle camii gibi dini mekanlarda ve kent yerleşimlerindeki konutlarda kullanıldığı görülmektedir. Kırsal mekan olan köy odalarında kalemişi bezeme kullanımının

az olmasının nedeninin kalemişi bezeme ustalarının kırsaldaki iş olanaklarının daha az olması nedeniyle kentlerde yoğunlaşmış olması olduğu düşünülmektedir.

Gözmen köyü arazi çalışması sırasında Velikağgilin Odası günümüz sahibi Şahin Kekeçoğlu ile 25.07.2020 tarihinde yapılan konuşmada Şahin Kekeçoğlu odayı yaptıran dedesi Mahmut Kekeçoğlu'nun kendisine odayı yaptırdıktan dokuz sene sonra köye bir kalemişi ustasının geldiğini odanın kalemişi süslemeleri için ustayla anlaştığını ve süslemelerin bu şekilde yapıldığını söylediğini belirtmiştir. Ayrıca ustanın köye geldiği tarihte köyde iki odanın bulunduğu bu iki odanın kalemişi süslemelerinin aynı usta tarafından yapıldığı belirtilmiştir. Şahin Kekeçoğlu'nun belirttiği köye usta gelme durumunu Kayadibi Kayagilin Latif'in Odası günümüz sahibi Recep Yüksekaya da 06.08.2020 tarihli arazi çalışması sırasında belirtmiştir. Oda sahiplerinin ifadeleri baz alınarak kalemişi bezeme ustalarının köy köy gezerek belli bir meblağ ve köyde bulunduğu sürece ihtiyaçlarının giderilmesi karşılığında ustalıklarını köy odalarında gösterdikleri düşünülmektedir.

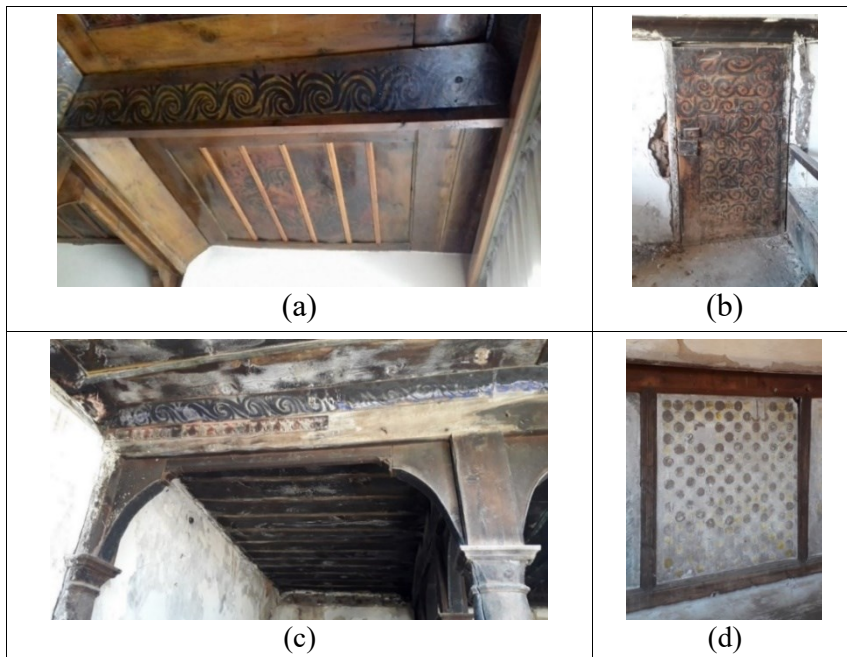
Kalemişi bezemeye sahip odalar; Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası, Damılı Hatipgilin Odası, Eskiapardı Eyüpgilin Odası, Gözmen Hacı Alilerin Odası, Gözmen Şevketgilin Odası, Gözmen Velikağgilin Odası, Kayadibi Ali Bey'in Odası, Kayadibi Kayagilin Latif'in Odası, Menşurlu Ahmet Şeker Odası, Söğütçük Hocagilin Odası, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası, Yanalak 1 Köy Odası, Yanalak 4 Köy Odası'dır.

Kalemişi süslemeler oda içinde genellikle duvarlarda alçı üzerine yapılmışlardır. Duvar panolarının içlerinde ve tavan eteğinden sergene kadar olan kısımda yoğunlaşmaktadırlar. Bezemelerde bitkisel motifler çoğunluktadır. Bitkisel motiflerden çiçek motifi hem vazo içinde hem de buket halinde kullanılırken özellikle tavan eteklerinde devam eden kıvrım dallar ve yapraklar görülebilmektedir.

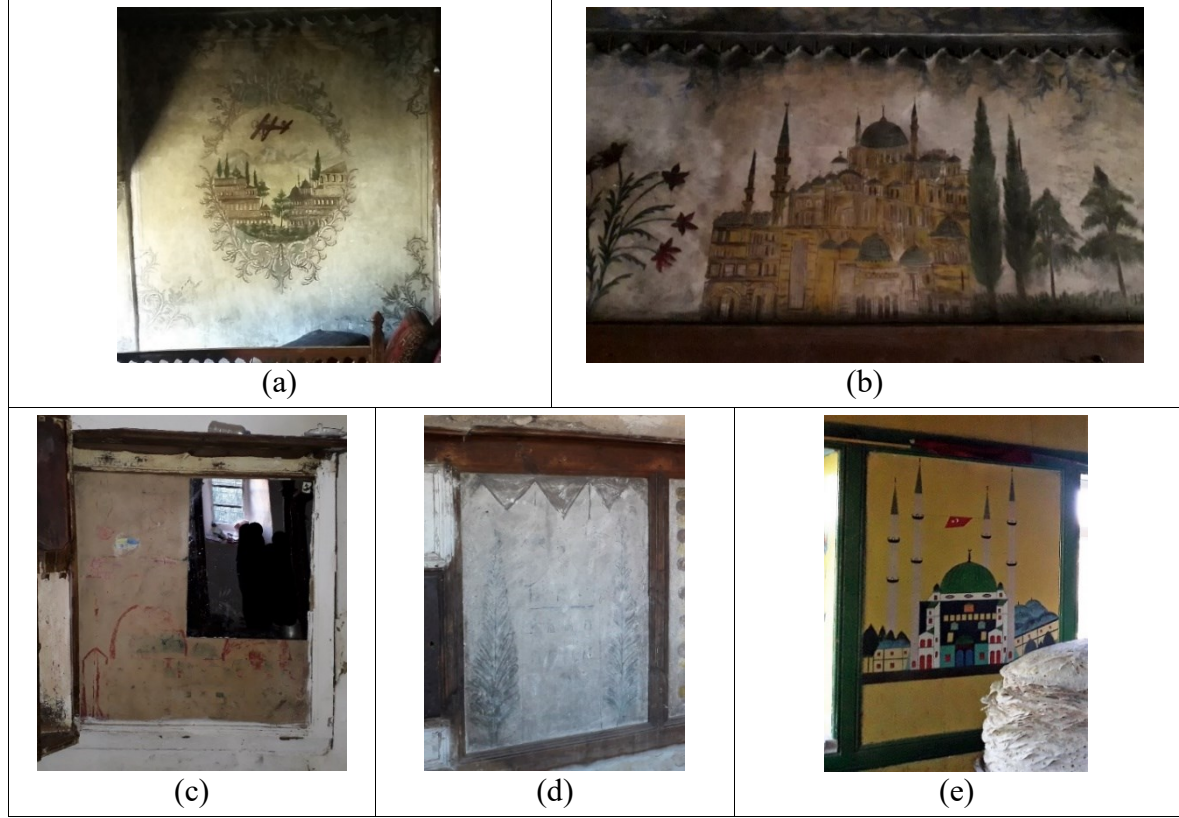
Resim 3.98. a, Gözmen Şevketgilin Odası; b, Kayadibi Kayagilin Latifin Odası; c, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; d, Menşurlu Ahmet Şeker Odası Kalemîşi Süsleme

Bezemelerde geometrik motiflere de rastlanmaktadır. Geometrik motiflerden S ve C kıvrımları yapan spiraller (Özdeğer, 2019) genellikle tavanlarda, dolap kapaklarında ve kapılarda ahşap üzerine kullanılmışlardır.

Resim 3.99. a, Çallı Köse Ömergilin Odası Mumseki Tavanı; b, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Asıl Oda Giriş Kapısı; Eskiapardı Eyüpgilin Odası c, Mumseki Tavanı d, Duvar Panosu

Bitkisel ve geometrik motiflerin yanı sıra mimari motiflere de rastlanmaktadır (Özdeğer, 2019). Odalarda boyama yöntemiyle yapılan cami tasvirinin mihrabiye yerine kullanıldığı kible yönünü ifade ettiği örnekler mevcuttur.

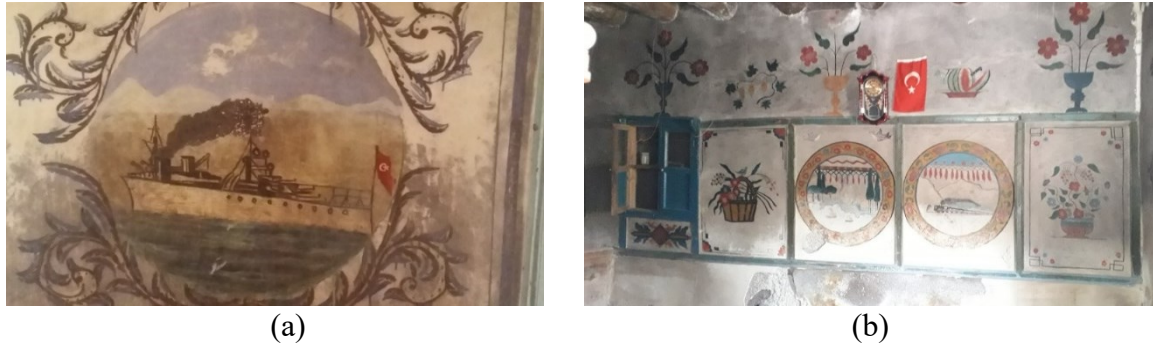

Resim 3.100. a, b, Gözmen Velikağgilin Odası; c, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; d, Eskiapardı Eyüpgilin Odası Duvar Panosu; e, Kayadibi Kayagilin Latif'in Odası Camii Tasviri

Kalemişi bezemelerde ayrıca gemi, tren, helikopter, meyve ve hayvan, gaz lambası, saban, top arabası, terazi, saat, perde ve kandil tasvirleri içeren nesneli bezemeler de görülmektedir (Özdeğer, 2019). Bezemelerde kullanılan bu tasvirler birer bezeme olmalarının yanı sıra anlamlarıyla da köylüyü etkilemiştir. Çeşitli manzara ve helikopter, gemi, top arabası gibi mekanik aletlerin tasvirlerin, saban ve terazi gibi köylünün kullandığı aletlerin tasvirlerin köy odasında anlatılan hikayelerin, anıların ve öğütlerin mimariye yansımış halleri olduğu söylenebilir. Kandil ve perde tasviri mihrap nişlerinde (Özdeğer, 2019) görülmekte olup odalarda da mihrabiye yerine kullanılmıştır.

Resim 3.101. a, b. Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Duvar Panosu; c, Kayadibi Ali Bey'in Odası

Resim 3.102. a, Gözmen Şevketgilin Odası ; b, Yanalak 4 Köy Odası

Resim 3.103. a, Söğütçük Hocagilin Odası; b, Gözmen Şevketgilin Odası Mihrabiye

Çizelge 3.4. Bezemeler Tablosu

KÖY	ODA	SÜSLEME TÜRÜ				SÜSLEMENİN BULUNDUĞU ELEMAN									
		Ahşap		Alçı		Tavan	Duvar	Dikme	Kemer	Kiriş	Sergen	Yükük-Dolap Niş	Kapı	Korkuluk	Tavan Eteği
		Oyma Kabartma	Kalemîşi	Kabartma	Kalemîşi										
Ağılkaya	Karabekirgilin Odası	+		+	+	+	+	+	+						
Ağılkaya	Molla Hasan'ın Odası	+		+			+	+	+						
Akçainiş	Akçainiş Köy Odası														
Akçamescit	Lütfi Hoca'nın Odası	+					+					+	+		
Akpınar	Balak Mehmet'in Odası	+						+	+			+			
Apa	Apa Köy Odası	+		+			+	+	+	+		+		+	
Apa	Kazım Çavuş'un Odası	+		+			+	+	+			+	+		
Apa	Dedoğgilin Köy Odası	+		+		+	+	+	+	+		+			
Arpayazı	Bayramgilin Odası	+						+	+					+	
Aydoğmuş	Aydoğmuş Köy Odası	+										+			
Aylı	Bekirgilin Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+		+	
Bademkaya	Abdürrezzak'ın Odası	+					+	+				+			
Başsöğüt	Ömer Ağa'nın Odası	+					+	+				+	+		
Bedirli	Türkmengilin Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+		+	+
Beştepe	Hacı Halillerin Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+	+		
Beypınarı	Şükrü Çamdalı														
Bingöl	Hüseyin Dayı'nın Köy Odası	+						+							+
Bostancık	Eyüp Açıkgöz Köy Odası	+				+							+		
Çallı	Hüseyin Beygilin Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+	+		+
Çallı	Sülükbaşgillerin Köy Odası	+					+	+	+			+	+		
Çallı	Köse Ömergilin Köy Odası	+				+	+	+	+			+			
Çallı	İbrahim Çavuş'un Köy Odası	+				+		+	+			+	+		
Çallı	Cecikoğulları Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+	+	+	+
Çaygören	Kör Ahmetgilin Odası	+		+			+	+	+			+	+	+	
Damlı	Topçugilin Köy Odası	+		+		+	+					+	+		+
Damlı	Hatipgilin Köy Odası	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+		+	
Damlacık	Karaosmangilin Köy Odası	GİRİLEMEDİ													
Durdulu	Hacı Ahmet Ağa Köy Odası	+	+					+				+	+		
Durdulu	Osman Onbaşıgilin Köy Odası	Harap halde olmasından dolayı bezeme tespiti yapılamadı.													
Durdulu	Ömer Kaleli Köy Odası	+		+			+	+	+			+	+		+
Eğribucak	Halilgilin Odası	+		+			+	+		+		+	+		
Eğribucak	Kör Hasangilin Odası	+										+	+		+
Eskiapardı	Ali Ağa'nın Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+	+	+	

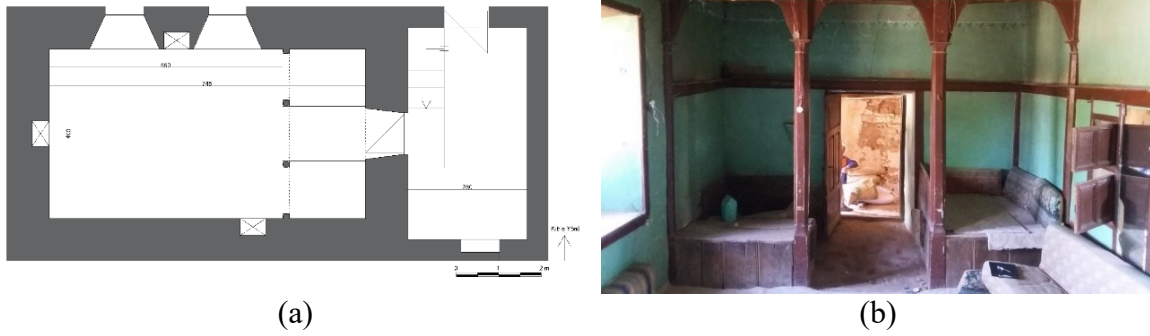
Çizelge 3.4. (devam) Bezemeler Tablosu

Eskiapardı	Eyüpgilin Köy Odası	+	+	+	+	+	+	+	+			+	+		
Eskiboğaz-kesen	Ebeşgilin Köy Odası	+						+	+						
Eskiköy	Kel Koca'nın Köy Odası	+		+		+	+					+	+		
Eskiköy	Yusuf Yuvacı Köy Odası	+		+			+	+	+	+					
Gaziköy	Ömerkağa'nın Köy Odası	+	+	+		+	+	+	+		+	+			+
Gaziköy	Gaziköy Köy Odası	Harap halde olmasından dolayı bezeme tespiti yapılamadı.													
Gözeli	Abdullah Ağa'nın Odası	GİRİLEMEDİ													
Gözmen	Hacı Alilerin Köy Odası	+			+		+								+
Gözmen	Şevketgilin Köy Odası	+		+	+		+	+	+				+		+
Gözmen	Velikağgilin Köy Odası	+		+	+		+	+	+					+	+
Güllük	Hacı Mehmet Altıntaş Köy Odası	+										+	+		+
Güney	Avanoğlu'nun Köy Odası	+						+				+		+	
Günören	Osman Ağa'nın Odası	+		+				+				+			
Hacıali	Kenan Emmi'nin Köy Odası	+		+		+		+	+			+			
Hanlı	Hacı Ağa'nın Köy Odası	+				+		+	+	+					
Haydarlı	Mehmedoğgilin Köy Odası	+	+			+		+	+				+		
Haydarlı	Fezicgilin Ali'nin Köy Odası	+	+	+		+	+	+	+			+		+	
Haydarlı	Avşargilin Abdullah'ın Köy Odası	+		+				+	+						+
Haydarlı	Haydarlı Köy Odası	+		+				+	+					+	
Haydarlı	Goğcagilin Veli Hoca'nın Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+		+	
Herekli	Veli Hoca'nın Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+	+		
Hıdırmalı	Derebeylerin Köy Odası	+		+			+	+	+						
Himmetfakı	Şeref Hatipoğlu	GİRİLEMEDİ													
İnceağa	Apsalagilin Odası			+			+								
Kabasakal	Kabasakal Köy Odası	GİRİLEMEDİ													
Kahyalı	Ali Efendigilin Köy Odası	+		+			+	+							
Karagömlek	Yusufların Köy Odası	+		+		+	+	+	+			+			
Karalı	Hacı Kahyagilin Köy Odası	+		+			+	+	+	+		+			+
Karamehmet	Hıragilin Köy Odası	+	+			+	+	+	+			+			
Karapınar	Küçük Hacı'nın Köy Odası	+		+		+	+	+	+				+	+	
Karayün	Reşit Ağa'nın Odası	+		+			+	+	+			+		+	
Kartalca	Könöğgilin Kadirlerin Köy Odası	+		+			+	+	+	+		+		+	
Kavlak	Kavlak Köy Odası	+		+				+	+						
Kavlak	Yiğitler Köy Odası	GİRİLEMEDİ													
Kayadibi	Ali Bey'in Köy Odası			+	+		+					+			+
Kayadibi	Kaya Aligilin Latif'in Köy Odası				+		+					+			+
Kızılova	Ömer Ağa'nın Köy Odası	+						+	+			+			

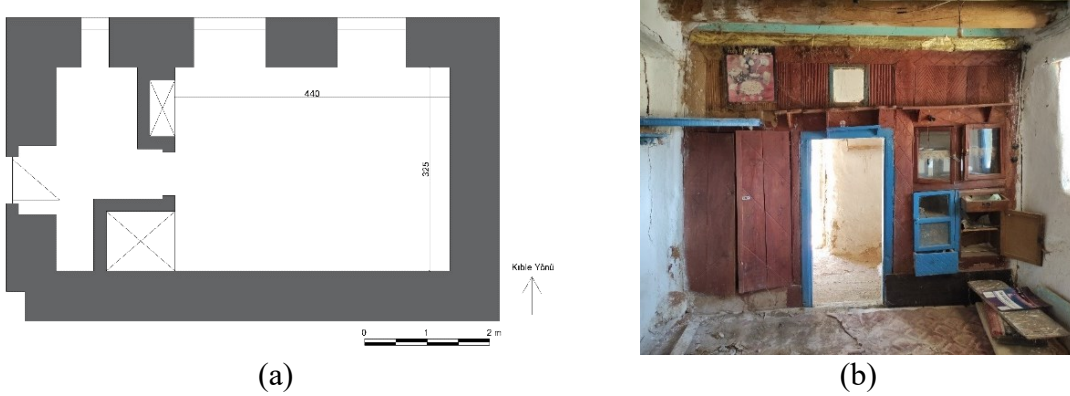
3.4.7. İç kapılar ve iç pencereler

Odalar genellikle asıl oda ve aralık bölümünden oluşmaktadır. Atlık bölümünün bulunduğu yapılarda aralıktan atlığa açılan tek kanatlı ahşap kapı bulunur. Asıl odaya geçiş aralık bölümünden tek kanatlı ahşap kapı ile sağlanmaktadır.

Asıl oda giriş kapısı genellikle odanın simetrisini vurgulayacak şekilde genellikle batı duvarı üzerine konumlandırılmıştır. Mumsekili ve serenli plan tipinde oda giriş kapısı selamlık direklerinin tam ortasına denk gelecek şekildedir. Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipinde oda giriş kapısı odaya tam ortadan girecek şekildedir.

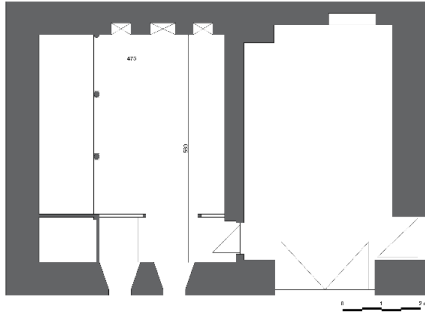
Resim 3.104. Durdulu Ömer Kaleli Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı

Resim 3.105. Ulukapı Bekir Özdemir Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı

Asıl oda giriş kapısının oda içinde aşağıdaki bölüme açıldığı tespit edilmiştir. Aşağıdaki bölümü genellikle odanın batı bölümünde aralık bölümü ile paralel yer alır. Aralık bölümünün farklı konumlandığı yapılarda oda giriş kapısının da yerinin değiştiği tespit edilmiştir. Apa Kazım Çavuş'un Odası'nda aralık bölümü kuzey cephede yer almakta olup

oda giriş kapısı aşağısekiye kuzey duvarı üzerindendir. Başsöğüt Ömer Ağa'nın Odası, Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası, Damılı Topçugilin Odası, Eğribucak Halillerin Odası, Kahyalı Ali Efendigilin Odası, Kavlak Köyü Köy Odası gibi odalar da oda giriş kapısının farklı konumlandırıldığı yapılara örnek verilebilir.

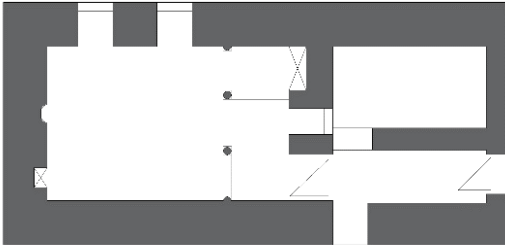

(a)

(b)

Resim 3.106. Başsöğüt Ömer Ağa'nın Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı

(a)

(b)

Resim 3.107. Kavlak Köyü Köy Odası a, Plan Kroki; b, Oda Giriş Kapısı

Atlık kapıları sade ve süsüzdür. Asıl oda kapıları ise daha özenlidir ve bezemeli olanları mevcut olup bu kapılar aralık bölümünden bakıldığında içerideki bezemeli ve gösterişli odanın ilk sinyalini vermektedir.

Kapılar çakma veya geçme (tablalı veya aynalı) kapı şeklindedirler. Çakma kapılar yalın ve lamba-zıvanalı tahta levhaların yan yana dizilip menteşe hizalarında birbirine iki yatay kuşak ile bağlanması ile imal edilirler. Sonrasında kapının oturmasını engellemek için iki yatay kuşağın arasına bir çaprak kuşak çakılabilir (Uluengin ve diğerleri, 2001). Atlık kapıları çakma kapıdır. Asıl oda kapılarından çakma kapılara Çallı Köse Ömergilin Odası, Olukman Köyü Köy Odası, Ulukapı Bekir Özdemir Odası asıl oda giriş kapıları örnek olarak verilebilir.

(a)

(b)

(c)

Resim 3.108. a, b. Eskiboğazkesen Ebeşgilin Odası Atlık Kapısı; c, Çallı Hüseyin Beygilin Odası Atlık Kapısı

(a)

(b)

(c)

Resim 3.109. a, Çallı Köse Ömergilin Odası; b, Olukman Köyü Köy Odası; c, Ulukapı Bekir Özdemir Odası Asıl Oda Giriş Kapısı

Geçme (tablalı veya aynalı) kapılar seren, başlık ve kayıtlarla oluşturulan çerçevenin içine yerleştirilen tablalardan oluşur. Çakma kapıların aksine geçme kapıların ön ve arka görüşleri birbirinin aynıdır (Uluengin ve diğerleri, 2001). Asıl oda giriş kapılarında genellikle geçme kapıların tercih edildiği tespit edilmiştir. Apa Kazım Çavuş'un Odası, Çallı Cecikoğulları Odası, Damılı Topçugilin Odası, Karapınar Küçük Hacı'nın Odası, Şabanköy Nurigilin Odası asıl oda giriş kapıları örnek olarak verilebilir.

(a)

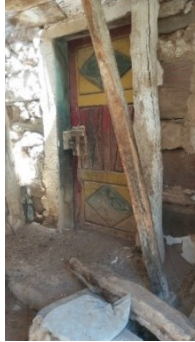
(b)

(c)

Resim 3.110. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Karapınar Küçük Hacı'nın Odası; c, Şabanköy Nurigilin Odası Asıl Oda Giriş Kapısı

Geçme (tablalı veya aynalı) kapılarda tablaların üzerlerine geometrik motiflerle bezemeler yapılmış örnekler mevcuttur. Bu kapılara Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası, Herekli Veli Hoca'nın Odası, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası asıl oda giriş kapıları örnek verilebilir.

(a)

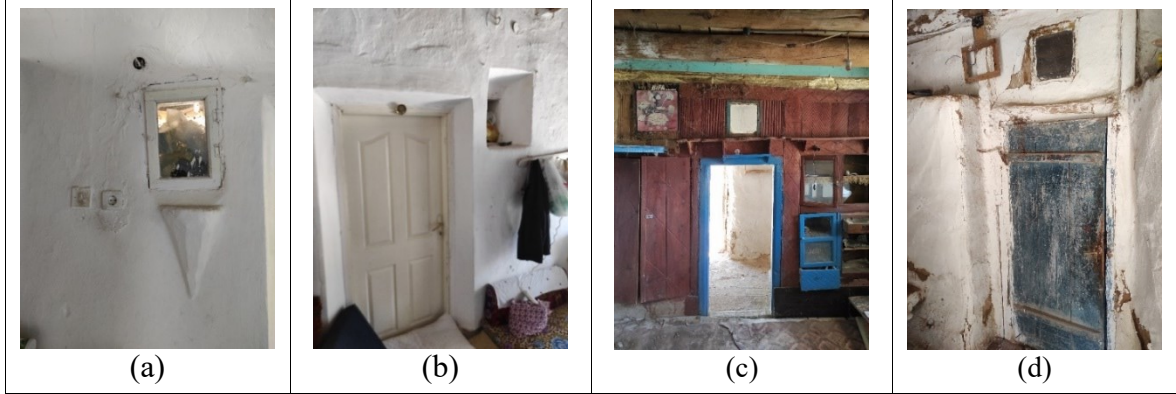
(b)

(c)

Resim 3.111. a, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası; b, Herekli Veli Hoca'nın Odası; c, Yeniboğazkesen Muhtar Hasan'ın Odası Asıl Oda Giriş Kapısı

İç pencereler asıl oda ile aralık bölümü arasında bulunmakta olup genellikle asıl oda giriş kapısının yanında (sağında veya solunda) veya üstünde yer alırlar. Kandil penceresi olarak da adlandırılan bu pencereler asıl odadaki ışığın aralık bölümü tarafından da faydalanılmasını sağlamaktadır. Ersoy (2018) Yozgat İli Osmanpaşa bucağı köylerindeki köy odaları üzerine yaptığı çalışmada ayrıca kadınlar odaya giremediği için misafire servis edilecek yemeklerin bu pencerelerden verildiğini belirtmektedir. İç pencereye sahip odalara Bademkaya Abdürrezzak'ın Odası, Damılı Topçugilin Odası, Eğribucak Halilgilin Odası, Eskiapardı Eyüpgilin Odası, Günören Ömer Ağa'nın Odası, Ulukapı Bekir Özdemir Odası verilebilir.

Resim 3.112. a, b. Günören Ömer Ağa'nın Odası; c, d, Ulukapı Bekir Özdemir Odası İç Pencere

3.5. Dış Mekan Öğeleri

Kırsal mimarinin en önemli özelliklerinden olan tutumsallık ve çevreye uygunluğun oda cephelerinde de kendini gösterdiği görülmektedir. Oda yapımında çevrede bulunan taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmış olup nemden korunmak istenen ahşaplar haricinde kullanılan malzemeler kapatılmamıştır. Cepheler iç mekana göre oldukça sade ve gösterişsizdir. Çamur harçlı moloz taşlarla örülen duvarlara basan ahşap kiriş üzerine düz toprak damlardan oluşmaktadırlar.

Dış mekan öğeleri kapsamında dış kapılar, pencereler ve üst örtü ele alınmıştır.

3.5.1. Kapılar

Yapıların giriş kapıları ön cephededir. Genellikle güneye yöneliktirler. Çoğunlukla tek kanatlı olup çift kanatlı örnekleri de mevcuttur. Haydarlı Mehmedoğgilin Odası ve Kabasakal Köyü Köy Odası'nda çift kanatlı giriş kapılarına rastlanmıştır. Genellikle düz çakma kapı oldukları görülmektedir. Geçme (tablalı veya aynalı) kapılara az da rastlanmıştır. Haydarlı Mehmedoğgilin Odası ve Çallı Sülükbaşigilin Odası giriş kapıları geçme kapılara örnek verilebilir.

Resim 3.113. a, b. Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası; c, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası; d, e, Haydarlı Mehmedoğgilin Odası; f, Kabasakal Köyü Köy Odası Giriş Kapısı

3.5.2. Pencereler

Köy odası aralık, atlık ve asıl oda bölümlerinden oluşmaktadır. Tespit ve incelemesi yapılan atlıklarda pencere kullanımına rastlanmamış olup bazı yapılarda atlık üst örtüsünde kırlangıç (bindirme) çatı bulunduğu görülmektedir. Kırlangıç (bindirme) çatının ortasının boş bırakıldığı havaların sıcak olduğu yaz mevsiminde buranın açık bırakılarak buradan içeriye ışık ve hava girdiği, soğuk ve yağışlı günlerde ise bu boşluğun dışarıdan kapatılarak içerinin dışarıdaki soğuk ve yapıştan etkilenmemesinin saplandığı düşünülmektedir.

Aralık bölümü bir geçiş ve depolama mekanı olup uzun süreli kullanılmayan bir mekandır. Aralık bölümünde pencere olmayan örnekler mevcuttur. Pencere bulunan örneklerde pencerenin sadece mekanın zifiri karanlığını kırıp loş bir ışık sağlayabilecek kadar küçük tercih edildiği tespit edilmiştir. Aralık bölümündeki pencereler yapı giriş kapısının üstünde veya yanında yüksekte olacak şekilde konumlandırılmıştır.

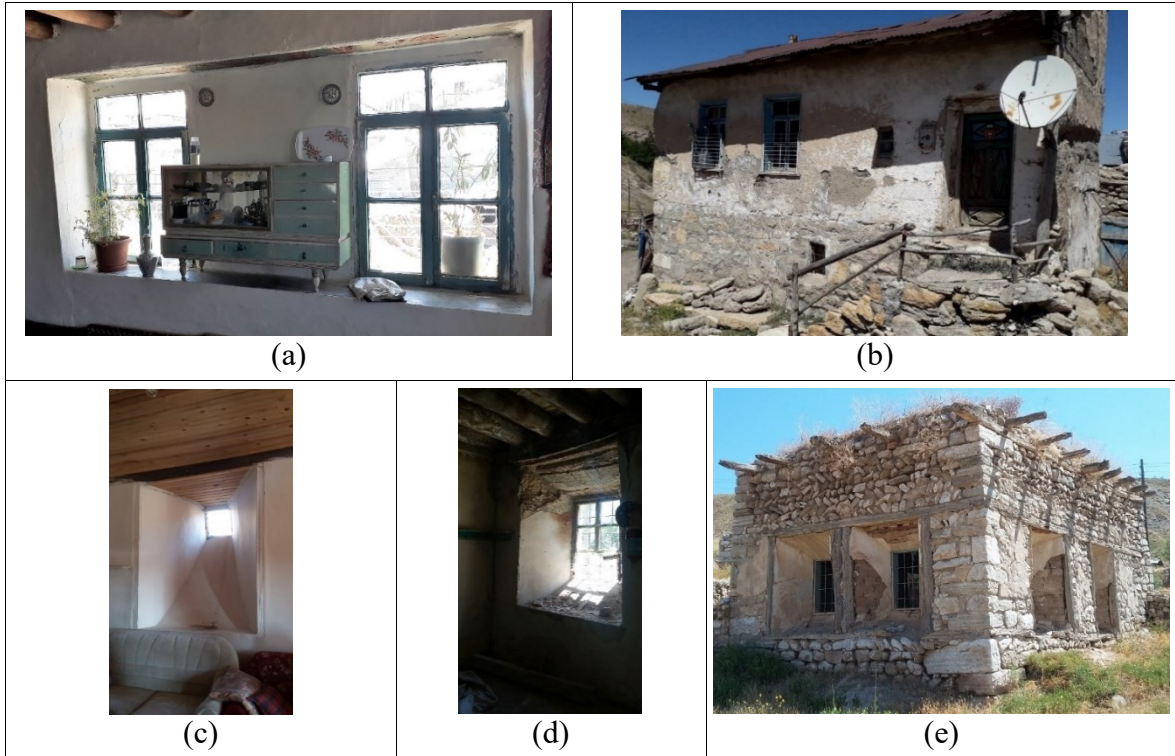
(a)

(b)

Resim 3.114. a, Bedirli Türkmengilin Odası; b, Eğribucak Halilgilin Odası Aralık Bölümü

Odalarda pencereler genellikle ön cepheye güneye doğru açılarak güneyden mümkün olduğunca fazla yararlanılmaya çalışılmıştır. Pencereler genellikle dikdörtgen formlu olup tek sıra halinde dizilmişlerdir. Duvar kalınlıklarının fazla olmasının da etkisiyle mazgal pencerelerin genel olarak kullanıldığı görülmektedir. Dışarıda küçük içeriye doğru genişleyen mazgal pencerelerin genel olarak kullanılmasının sebebinin kış mevsiminde soğuk, yaz mevsiminde sıcak havanın etkisini azaltmak (Özdeğer, 2019) ve ışığın ve ısının oda içerisine daha homojen yayılabilmesini sağlamak olduğu düşünülmektedir. Ters mazgal pencereler de mevcuttur.

(a)

(b)

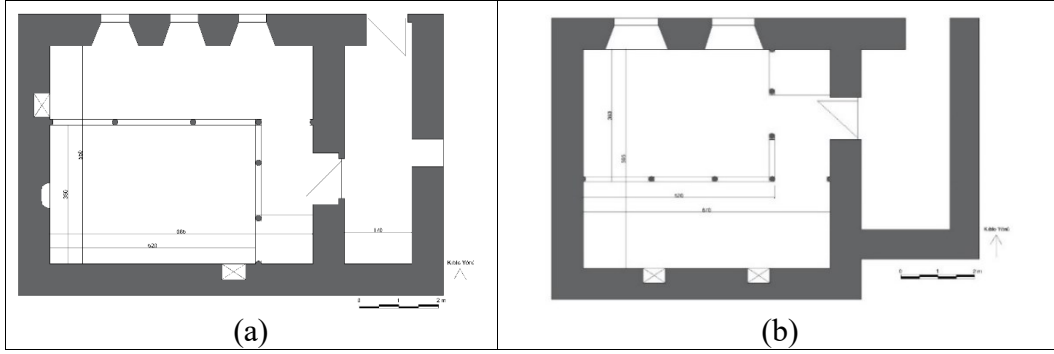
(c)

(d)

(e)

Resim 3.115. a, b, Yaramış Şabangilin Odası; c, Haydarlı Fezikgilin Odası; d, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası; e, Damılı Topçugilin Odası

Mumsekili plan tipine sahip odalarda pencereler mumseki üzerindedir. Sayıca az olmakla birlikte mumseki yerleşiminin güneyde konumlandırılmadığı odalarda pencerelerin güney cephede aşağıseki veya kilimüstüne denk gelen bölümde yer aldığı tespit edilmiştir. Çallı Hüseyin Beygilin Odası, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası bu odalara örnek olarak verilebilir.

Resim 3.116. a, Bedirli Türkmengilin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası

Serenli plan tipine sahip odalarda pencereler kilimüstünde yer alırlar. Bu odalara bir istisna olarak Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası'nda yapının bitişik nizamda yer alıyor olması ve sadece ön cephenin açık olması nedeniyle pencerelerin ön cephede aşağıseki üzerinde yer aldığı görülmektedir.

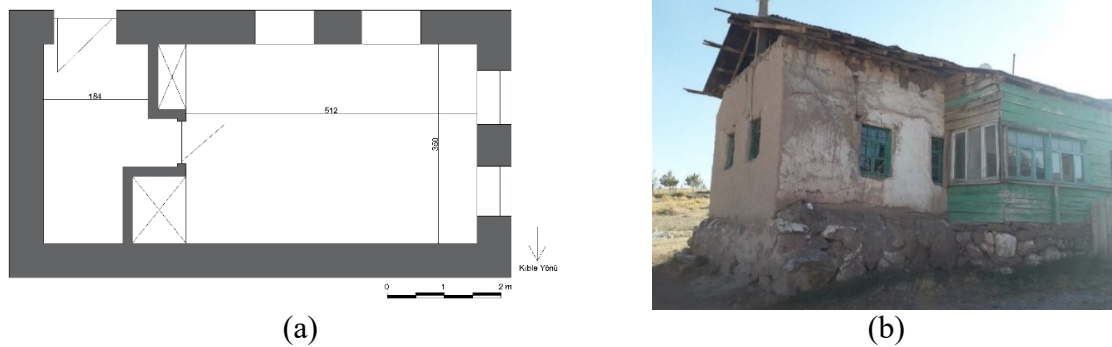
Resim 3.117. Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası Ön Cephe

Mumsekili ve serenli plan tipinde genellikle güney cepheye açılmış 2 veya 3 pencere bulunduğu tespit edilmiştir. İki pencere kilimüstünde yer alırken üçüncü pencerenin aşağıseki doğrultusunda yerleştirildiği görülmektedir. Bu üçüncü pencere diğerlerine göre daha küçük de olabilmektedir.

Resim 3.118. Damılı Hatipgilin Odası a, Plan Kroki; b, Ön Cephe

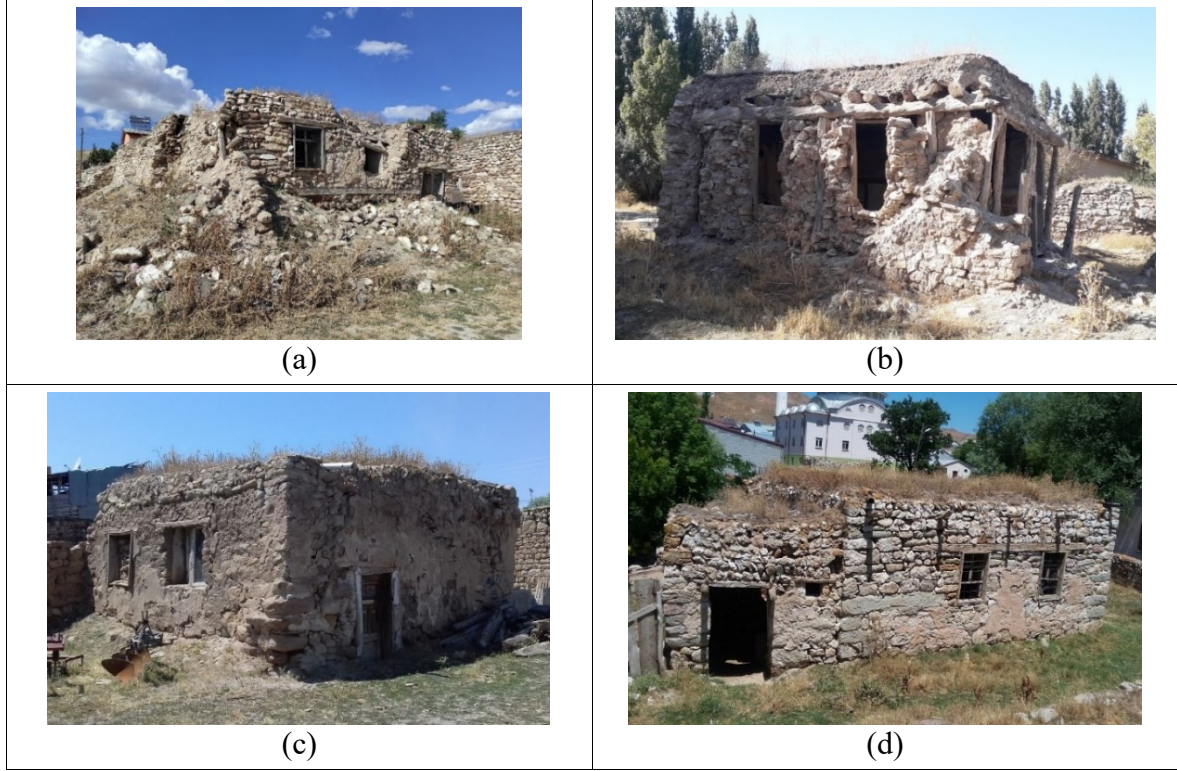
Bölüntüsüz mekandan oluşan oda plan tipine sahip odalarda ise pencereler yerleşimlerinde güney cepheye dikkat edildiği görülürken diğer cephelerde de pencerelere yer verildiği görülmektedir. Odalarda güney cephenin yanında doğu veya batı cephelerinde de penceresi bulunan odalar mevcuttur. Damılı Topçugilin Odası, Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası iki cephesinde pencere bulunan, Kayadibi Ali Bey'in Odası üç cephesinde pencere bulunan odalara örnek verilebilir.

Resim 3.119. Güllük Hacı Mehmet Altıntaş Odası a, Plan Kroki; b, Genel Görünüş

3.5.3. Üst örtü

Odalarda yığma taşıyıcı duvarlara oturan üst örtünün en alt katmanını yuvarlak formu ahşap kirişler oluşturmaktadır. Ahşap kirişler üzerine ahşap tahtaların çakılması ile düz bir yüzey oluşturulur. Bu yüzeye pardı veya hasır serilir (Bozkurt, 2016) ve en üst kısım toprakla örtülür. Toprak dam belirli aralıklarla loğlanır. Odanın bir köşesinde ahşap veya çinko oluk bulunur (Çelen, 2019). Toprak dam yüzeye oluğa doğru hafif eğim verilerek yağmur suyu tahliyesi sağlanmış olur.

Resim 3.120. a, Ağlıkaya Molla Hasan'ın Odası; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası; c, Çallı Sülükbaşığillerin Odası; d, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası

20. yüzyılın ortalarına kadar inşa edilen odaların üst örtülerinin düz toprak dam olduğu görülmektedir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren üst örtülerin tek eğimli, kırma veya beşik sac kaplamalı çatılara dönüştüğü tespit edilmiştir. Toprak düz damdan farklı olarak hasır üzerine örtülen toprak daha ince olduğu genellikle ısı yalıtımı amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir.

(a)

(b)

Resim 3.121. a, b. Yaramış Şabangilin Odası

Çizelge 3.5. Tavan ve Çatı Tipi

ODA	KÖY	TAVAN						ÇATI TİPİ			
		Kaplamaşız Tavan (Ahşap Kirişlemeli)			Ahşap Kaplamalı Tavan (Çıtalı)			Kırma	Beşik	Düz Dam	Tek Yöne Eğimli
		Aşağıseki	Mumseki	Kilimüstü	Aşağıseki	Mumseki	Kilimüstü				
Ağılkaya	Karabekirgilin Odası				+	+	+				+
Ağılkaya	Molla Hasan'ın Odası	+	+	+						+	
Akçainiş	Akçainiş Köy Odası			+						+	
Akçamescit	Lütfi Hoca'nın Odası			+						+	
Akpınar	Balak Mehmet'in Odası	+	+	+							+
Apa	Apa Köy Odası	+	+	+							+
Apa	Kazım Çavuş'un Odası	+	+	+							+
Apa	Dedoğilin Köy Odası	+		+		+					
Arpayazı	Bayramgilin Odası	+	+	+							+
Aydoğmuş	Aydoğmuş Köy Odası										+
Aylı	Bekirgilin Köy Odası				+	+	+	+			
Bademkaya	Abdürrezzak'ın Odası	+	+	+				+			
Başsöğüt	Ömer Ağa'nın Odası	+	+	+							+
Bedirli	Türkmengilin Köy Odası	+	+	+					+		
Beştepe	Hacı Halillerin Köy Odası				+		+			+	
Beypınarı	Şükrü Çamdalı	BİLİNMIYOR									+
Bingöl	Hüseyin Dayı'nın Köy Odası	+	+	+							+
Bostancık	Eyüp Açıköz Köy Odası						+		+		
Çallı	Hüseyin Beygilin Köy Odası				+	+	+				+
Çallı	Sülükbaşgillerin Köy Odası	+	+	+						+	
Çallı	Köse Ömergilin Köy Odası				+	+	+				+
Çallı	İbrahim Çavuş'un Köy Odası				+		+				+
Çallı	Cecikoğulları Köy Odası				+		+				+
Çaygören	Kör Ahmetgilin Odası	+		+						+	
Damlı	Topçugilin Köy Odası						+			+	
Damlı	Hatipgilin Köy Odası	+	+	+							+
Damlacık	Karaosmangilin Köy Odası	BİLİNMIYOR									+
Durdulu	Hacı Ahmet Ağa Köy Odası	+	+	+						+	
Durdulu	Osman Onbaşgilin Köy Odası	BİLİNMIYOR									
Durdulu	Ömer Kaleli Köy Odası	+		+							+
Eğribucak	Halilgilin Odası	+		+							+
Eğribucak	Kör Hasangilin Odası			+							+
Eskiapardı	Ali Ağa'nın Köy Odası				+	+	+			+	

Çizelge 3.5. (devam) Tavan ve Çatı Tipi

Eskiapardı	Eyüpgilin Köy Odası				+	+	+			+	
Eskiboğaz-kesen	Ebeşgilin Köy Odası	+		+							+
Eskiköy	Kel Koca'nın Köy Odası								+		
Eskiköy	Yusuf Yuvacı Köy Odası	+	+				+			+	
Gaziköy	Ömerkağa'nın Köy Odası				+	+	+				+
Gaziköy	Gaziköy Köy Odası	BİLİNMIYOR									
Gözeli	Abdullah Ağa'nın Odası	BİLİNMIYOR								+	
Gözmen	Hacı Alilerin Köy Odası			+							+
Gözmen	Şevketgilin Köy Odası	+		+							+
Gözmen	Velikağgilin Köy Odası				+	+	+				+
Güllük	Hacı Mehmet Altıntaş Köy Odası						+		+		
Güney	Avanoğlu'nun Köy Odası	+		+		+				+	
Günören	Osman Ağa'nın Odası					+	+				+
Hacıali	Kenan Emmi'nin Köy Odası	+		+		+					+
Hanlı	Hacı Ağa'nın Köy Odası		+		+		+			+	
Haydarlı	Mehmedoğgilin Köy Odası				+	+	+				+
Haydarlı	Fezikgilin Ali'nin Köy Odası				+	+	+				+
Haydarlı	Avşargilin Abdullah'ın Köy Odası	+		+							+
Haydarlı	Haydarlı Köy Odası	+	+	+						+	
Haydarlı	Goğcagilin Veli Hoca'nın Köy Odası	+	+	+						+	
Herekli	Veli Hoca'nın Köy Odası				+	+	+				+
Hıdırmalı	Derebeylerin Köy Odası				+	+	+		+		
Himmetfakı	Şeref Hatipoğlu	BİLİNMIYOR									+
İnceağa	Apsalagilin Odası			+							+
Kabasakal	Kabasakal Köy Odası	BİLİNMIYOR									+
Kahyalı	Ali Efendigilin Köy Odası		+	+						+	
Karagömlek	Yusufların Köy Odası	+					+				+
Karalı	Hacı Kahyagilin Köy Odası	+		+							+
Karamehmet	Hıragilin Köy Odası				+	+	+				+
Karapınar	Küçük Hacı'nın Köy Odası				+	+	+				+
Karayün	Reşit Ağa'nın Odası	+		+		+					+
Kartalca	Könöğgilin Kadirlerin Köy Odası	+	+	+						+	
Kavlak	Kavlak Köy Odası	+		+						+	
Kavlak	Yiğitler Köy Odası				+	+	+			+	
Kayadibi	Ali Bey'in Köy Odası			+					+		
Kayadibi	Kaya Aligilin Latif'in Köy Odası			+					+		
Kızılova	Ömer Ağa'nın Köy Odası	+	+	+					+		

Çizelge 3.5. (devam) Tavan ve Çatı Tipi

Kızılova	Abbasgilin Köy Odası	+	+	+					+		
Kolluca	Kel Durangilin Odası	BİLİNMIYOR									+
Koyuncu	Yazıcıoğulları Köy Odası						+			+	
Kuzuören	Kuzuören Köy Odası	+	+	+						+	
Menşurlu	Kenan Şeker Köy Odası	BİLİNMIYOR							+		
Menşurlu	Ahmet Şeker Köy Odası			+						+	
Menşurlu	Küçük Osman'ın Köy Odası	+	+	+				+			
Olukman	Kürt Aligilin Köy Odası		+	+				+			
Olukman	Olukman Köy Odası				+	+	+		+		
Pınarca	Kökgilin Ömer'in Odası		+	+							+
Pınarca	Hacı Mehmetgilin Odası			+							+
Sarıdemir	Sarıdemir Köy Odası	BİLİNMIYOR									+
Savcun	Savcun Köy Odası			+							+
Sivritepe	Memik Ağa'nın Odası	+		+		+				+	
Sorguncuk	Ali Kağagilin Köy Odası						+			+	
Söğütçük	Hocagilin Köy Odası	+	+	+				+			
Şabanköy	Nurigilin Odası	+	+	+							+
Tahtakement	Mehmet Çavuş'un Odası	+		+						+	
Tatlıcak	Dedeelin Köy Odası				+		+				+
Tatlıcak	Hüseyin Ağa'nın Köy Odası	+				+	+				+
Tepeönü	Hacı Ömergilin Odası	+	+	+						+	
Ulukapı	Bekir Özdemir'in Odası			+							+
Yanalak	Yanalak 1 Köy Odası	BİLİNMIYOR									
Yanalak	Yanalak 2 Köy Odası	+		+		+				+	
Yanalak	Yanalak 3 Köy Odası	BİLİNMIYOR									+
Yanalak	Yanalak 4 Köy Odası			+					+		
Yaramış	Şabangilin Köy Odası			+							+
Yavu	Maariflerin Osman Efendi'nin Odası	+		+		+				+	
Yavu	Yavu Köy Odası	BİLİNMIYOR									
Yeniboğaz-kesen	Muhtar Hasan'ın Odası						+				+
Zengi	Kayalar Köy Odası	+	+	+							+
Zengi	Veli Yiğit'in Köy Odası		+	+							+

3.6. Yapım Tekniği ve Malzemesi

Sivas İli Merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 köy odasında taş, ahşap ve kerpiç olmak üzere üç çeşit yapı malzemesinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Taş malzeme genellikle doğal çevreden bulunduğu haliyle moloz taş olarak kullanılmıştır. Odalarda ahşabın taşıyıcı elaman olarak kabaca el aletleriyle işlenerek kullanıldığı, iç mekan öğeleri olan tavanlarda, dolap kapaklarında, pencere ve kapılarda, korkuluklarda ise daha özenli işlenerek kullanıldığı görülmektedir.

3.6.1. Temeller

Alan çalışması sırasında odaların temellerine dair bilgi almak amacıyla herhangi bir sondaj yapma olanağı bulunamamıştır. Bu nedenle temellere dair kesin bulgulara ulaşılamamıştır. Elde edilen veriler kalıntı hakkındaki 24 köy odasının üzerinde yapılan incelemelerde toprak üstünde kalan su basman seviyesine kadarki bölümün incelenmesiyle ve Sivas il sınırları içinde kullanıldığı bilinen tekniklerin araştırılması ile elde edilmiştir.

Elde edilen verilere göre, yapının yönü kibleye göre konumlandığı için temel kazılırken kible yönü dikkate alınmaktadır. Temel yüksekliği yapının oturacağı sağlam zemin kotuna göre değişmekte olup sağlam zemine ulaşınca kadar sadece beden duvarlarının oturduğu temel duvarları için kazım işlemi yapılmaktadır. Bu kazının derinliği asgari bir metredir (Üredi, 2009). Temel duvarlarının toprak üstünde subasman seviyesine kadarki kısımlarından edinilen bilgiler toprak altında kalan bölümün malzeme ve inşa tekniği hakkında fikir vermektedir. Buna göre temel duvarlarında moloz ve kaba yonu olarak iki tip taş kullanıldığı görülmektedir. Taşların arasındaki harç saman ve toprak karışımına su eklenmesi ile oluşturulmuş çamur harçtır. Köşelerde kullanılan taşlar cephede kullanılan taşlara göre daha büyük ve nispeten daha düzgün kesme taş olarak düzeltilmiş olarak kullanılmıştır.

3.6.2. Duvarlar

Tespit edilen odaların duvarları kagir duvardır. Duvarlarda kullanılan malzemeler yapı doğal çevresinden edinilmiş olup çoğunlukla doğal halleriyle kullanılmışlardır. Duvarların yapımında iki tekniğin kullanıldığı tespit edilmiştir. En sık kullanılan teknik yığma taş örgü

teknîğidir. Odaların özellikle beden duvarlarında, temelden üst örtüye kadar duvarların yığma taş tekniğiyle örüldüğü görülmektedir. Kullanılan diğer teknikte duvarlar ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniğiyle inşa edilmiştir. Bu teknikle yapılmış duvarlara beden duvarlarında da rastlanırken çoğunlukla bölücü duvarlarda kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yığma Taş Duvarlar

Odaların duvarları genellikle moloz taştan yığma taş tekniğiyle inşa edilmiştir. Yontularak düzleştirilmiş moloz taşla göre nispeten daha düzgün kaba yonu taşın kullanıldığı duvarlar da bulunmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.122. a, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası; b, Gaziköy Ömerkağa'nın Odası

Moloz taşlar doğal çevreden edinildikleri halleriyle nerdeyse hiç şekillendirilmeden moloz halde kullanılmıştır. Moloz ve kaba yonu duvarlarda köşelerde kullanılan taşlar cephede kullanılan taşlara göre daha büyük ve nispeten daha düzgün kesme taş olarak düzeltilmiş olarak kullanılmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.123. a, Damılı Topçugilin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası

Odaların dış cephesi sıvanmadan kullanılan taşların özgün dokusunun dış cepheyi biçimlendirdiği şekilde bırakıldığı, duvarların iç yüzlerinin ise genellikle saman ve toprak karışımı harçla sıvanmıştır. Çamur sıvanın üzeri beyaz kireç ile kaplanmıştır.

(a)

(b)

Resim 3.124. Eskiapardı Eyüpgilin Odası a, İç Mekan; b, Genel Görünüş

Yığma taş duvar tekniğiyle inşa edilen beden duvarlarının kalınlıkları 60-120 cm, bölücü duvarların kalınlıkları ise 50-100 cm civarındadır. Duvarlar içte ve dışta moloz taşlardan oluşturulmuş yüzeylerin arasına çamur harçla karışık helik (Üredi, 2009) denilen küçük taşların doldurulması ile oluşturulmuştur. Duvarların iç yüzeylerini oluşturan taş sırasının içine gömülü şekilde duvarların kesiştiği köşelerde hatıllarla ilişki kuracak biçimde ahşap dikmelerin yerleştirildiği tespit edilmiştir. Bu dikmeler yapının rijitliği açısından olumlu etki göstermektedir. Köşelerde bulunan ahşap dikmeler odalarda büyük oranda bulunurken kapı ve pencere boşluklarının yan kısımlarında yer alan dikmelere de rastlanmıştır. Bu dikmeler dışında duvar içinde yapının rijitliğine katkı sağlamak amacıyla yerleştirilmiş dikmeler de mevcuttur. Bu dikmelerin kaçar cm aralıklarla yerleştirildiği hususunda belli bir kuralın bulunmadığı tespit edilmiştir. Beştepe Hacı Halillerin Odası'nda yapının güney cephe duvarının dış yüzeyini oluşturan taş sırasının büyük oranda yıkılmış olup iç yüzeyi oluşturan taşlar ve ahşap dikmeler net bir şekilde görülebilmektedir.

Resim 3.125. Beştepe Hacı Halillerin Odası

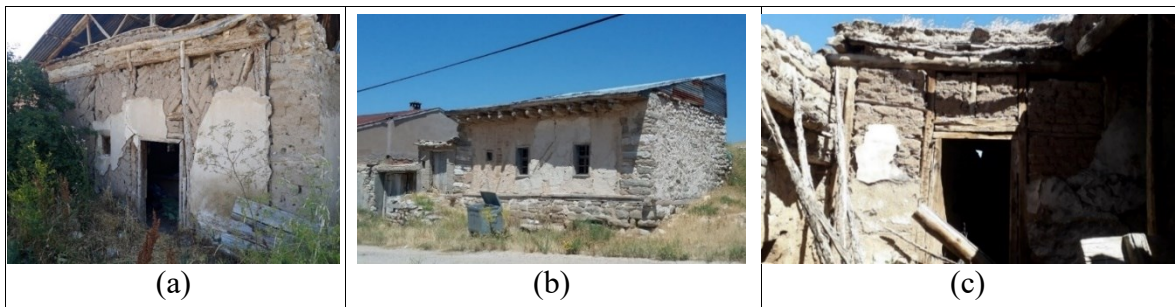
Beden duvarlarında dış yüzeyi oluşturan sıranın taş örülerek oluşturulduğu iç yüzeyi oluşturan sıranın ise kerpiç tuğla örülerek oluşturulduğu odalar da tespit edilmiştir. Beden duvarlarında taş ve kerpiç tuğla malzeme birlikte kullanıldığı bu odalara Akçainiş Köyü Köy Odası, Durdulu Osman Onbaşıgilin Odası, Hanlı Hacı Ağa'nın Odası, Yanalak 1 Köy Odası örnek verilebilir.

Resim 3.126. a, b, c. Durdulu Osman Onbaşıgilin Odası

Ahşap Karkas Arası Kerpiç Dolgu Duvarlar

Odalarda az da olsa ahşap karkas arası kerpiç dolgu tekniğiyle oluşturulmuş duvarlara da rastlanmıştır. Bu duvarlar subasman seviyesine kadar moloz taştan örülmüş temel duvarlarından yükselmektedir. Kabaca yontulmuş kalasların dik, yatay ve çapraz şekilde yerleştirilmesiyle oluşturulan çerçevedeki boşluklar kerpiç tuğla malzeme ile doldurulmuştur. Kerpiç tuğlalar çerçeve boşluklarına yatay, çapraz veya açılı şekilde zigzag, balıksırtı veya sepet örgü gibi formlarda yerleştirilmişlerdir. Bu duvarlar kerpiç ve ahşap malzemenin korunması açısından dıştan ve içten sıvanmıştır. Bu teknikle oluşturulan duvarların kalınlıkları 30-50 cm civarındadır.

Resim 3.127. a, Herekli Veli Hoca'nın Odası; b, Damılı Hatipgilin Odası; c, Eskiapardı Ali Ağa'nın Odası

Dikmeler ve Kirişler

Dikmeler odalarda taşıyıcı ve bölücü işlevlerde kullanılmışlardır. Aralık ve atlık bölümlerinde kullanılan dikmeler mekanın genişletilmesinde ve tavan yükünün paylaşılarak aktarılmasında görev yapmışlardır. Asıl oda içinde kullanılan dikmelere mumsekili ve serenli plan tipine sahip odalarda rastlanmaktadır.

Aralık bölümünde kullanılan dikmeler genellikle duvarlara yakın veya bitişik olarak konumlandırılmış olup beden duvarlarının üzerindeki tavan yükünü hafifletmek için kullanıldıkları düşünülmektedir. Dikmeler taşıyıcı özellikteki yığma duvarlara paralel, tavan kirişlerine dik olacak şekilde sıralanmışlardır. Sıralanan dikmelerin üzerinde tavan kirişlerine dik, dikmelere paralel olacak şekilde ahşap kiriş bulunur.

Atlık bölümünde kullanılan dikmeler ise hayvan barınağı işlevinden doğan geniş alan istemiyle tavan yükünün belli aralıklarla zemine aktarılması ve destek sağlanması ile sehim yapmasını engelleyerek kullanılabilir alanı genişletmek amacıyla kullanılmışlardır. Taşıyıcı yığma duvarlara yakın ve mekan içinde belli aralıklarla yerleştirildikleri görülmektedir. Dikmelerin üzerinde tavan kirişlerine dik olacak şekilde ahşap kirişler bulunmaktadır. Dikme ile kiriş arasına başlık yerleştirildiği örnekler de mevcuttur. Dikme ve kirişlerde genellikle kabaca yontulmuş kalaslar kullanılmış olup sadedirler. Dikmelerin altına taş takoz konularak zeminden uzaklaştırıldığı ve temelle ilişki kurmadıkları tespit edilmiştir.

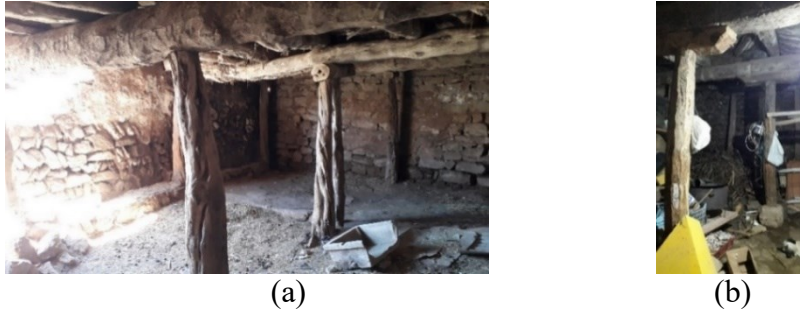

(a)

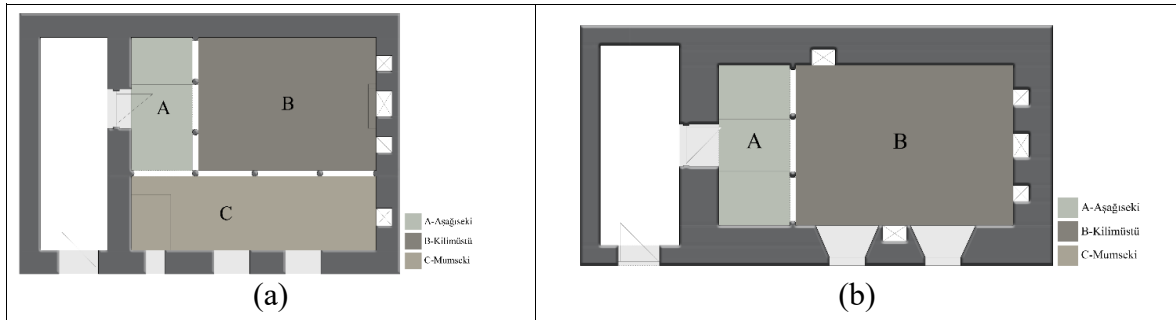
(b)

Resim 3.128. a, Tepeönü Hacı Ömegilin Odası; b, Gözmen Velikağgilin Odası Aralık Bölümü

Resim 3.129. a, Karagömlük Yusufkların Odası; b, Karamehmet Hıragilin Odası Atlık Bölümü

Asıl oda mumsekili ve serenli plan tiplerinin iç mekan kurgusunun biçimlendirilme ve betimlenmesinde dikmeler büyük rol oynamaktadır. Mekan içinde kullanılan dikmelerin taşıyıcı özelliklerinin yanı sıra bölücü özelliğiyle de kullanılmış olup asıl oda içinde yarı geçirgen bölümler oluşturulmuştur. Mumsekili plan tipinde asıl oda “L” şeklinde yerleştirilmiş 7 veya “T” şeklinde yerleştirilmiş 8 dikme aracılığıyla aşağıseki, mumseki ve kilimüstü olarak bölümlenmektedir. Serenli plan tipinde ise aşağıseki ve kilimüstünü birbirinden ayıran 4 dikme bulunmaktadır.

Resim 3.130. a, Mumsekili Plan Tipi; b, Serenli Plan Tipi Asıl Oda Mekan Kurgusu

Zeminde kare kaide ile başlayıp tavanda kare kaide ile biten dikmeler üstte ahşap kiriş ile bağlanmıştır. Tavan kirişleri bu ahşap kiriş üzerine basmaktadır. Mumsekili plan tipinde tavan kirişleri mumsekiye dik olacak şekilde yerleştirilmiştir. Bu durumda mumseki ile kilimüstü ve aşağısekiyi ayıran dikmeler ve kiriş tavan kirişlerine dik konumlandırılmışlardır. Bu kiriş, kilimüstü ve mumseki tavanında kullanılan tavan kirişleri için bir aşık görevi görmektedir. Bunun nedeni tavan kirişi olarak kullanılacak kalasların uzunluklarının odalarda mumseki ve kilimüstü tavan genişliğinden kısa olması durumudur. Kilimüstü ve mumseki tavanı tavan kirişleri dikmelere basan bu kirişe şaşırtmacalı şekilde yerleştirilmiştir.

Resim 3.131. Şabanköy Nurigilin Odası

Mumsekili ve serenli plan tipinde aşağıseki ve kilimüstü birbirinden 4 dikme ile ayrılmaktadır. Bu dikmeler tavan kirişlerine paralel sıralanmış olup taşıyıcı özelliğinden çok bölücü özellikleriyle kullanıldıkları düşünülmektedir. Mumseki ile kilimüstünü ayıran dikmelerden farklı olarak bu dikmelerin üzerinde bir kirişin bulunduğu ve bulunmadığı örnekler mevcuttur. Bunu takiben bazı odalarda kiriş bulunmadığı kiriş yerine kaplama yapılarak kiriş varmış görünümü verildiği görülmektedir.

Resim 3.132. a, Yavu Maariflerin Osman Efendi'nin Odası; b, Güney Avanoğlu'nun Odası; c, d, Şabanköy Nurigilin Odası

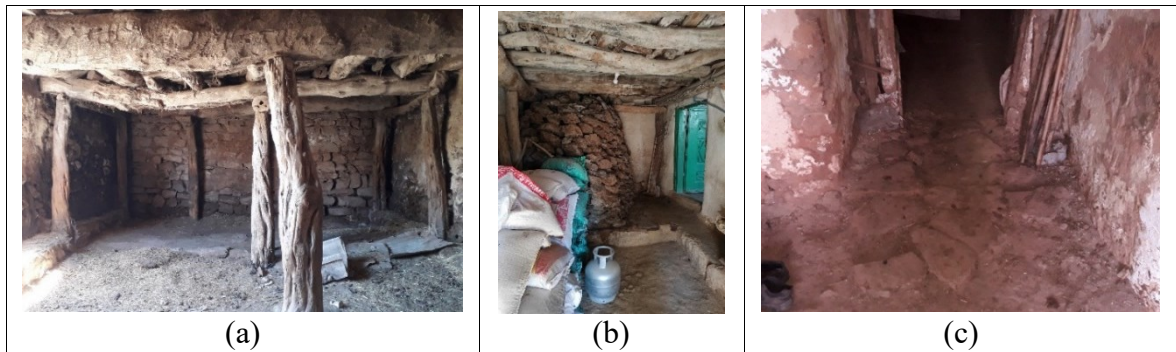
Ahşap dikmeler ile kirişler arası bağlantıda metal elemanlardan yararlanılmıştır. Sivritepe Memik Ağa'nın Odası kalıntıları üzerine yapılan incelemede mumseki ile aşağıseki kesişiminde yer alması gereken dikmenin yerinde bulunmadığı tespit edilmiştir. Kiriş üzerinde dikmenin denk geldiği alandaki metal eleman dikkat çekmektedir. Oda sahibi tarafından odada çeşitli tadilat çalışmalarının yapıldığı bilinen Zengi Kayalar Odası'nda kiriş üzerinde metal elemanların izleri yer almaktadır. İzler dikmelerin oda ve kiriş üzerinde orijinal yerlerini belli etmektedir.

Resim 3.133. a, Sivritepe Memik Ağa'nın Odası; b, c, Zengi Kayalar Odası

3.6.3. Döşemeler ve üst örtü

Genellikle tek katlı planlanan odalar atlık, aralık ve asıl oda bölümlerinden oluşmaktadır. Hayvan barınağı olarak kullanılan atlığın ve aralık bölümünün zemini sıkıştırılmış topraktır. Bu döşemelerde zemin bir miktar kazılmakta çakıl taşları (blokaj) ile doldurulup üzerine toprak serilmektedir. Serilen toprak sıkıştırılarak kullanıma hazır hale getirilir. Aralık bölümünün zemininin doğal taşlarla kaplandığı örnekler de mevcuttur.

Resim 3.134. a, Karagömlek Yusuf'ların Odası Atlık Bölümü; b, Ağlıkaya Kara Bekirgilin Odası Aralık Bölümü; c, Kuzuören Köyü Köy Odası Aralık Bölümü

Asıl oda içerisinde bir geçiş ve servis mekanı olan aşağıseki zemini doğal taş kaplamalıdır. Mumseki ve kilimüstü bölümlerinin ise zeminleri düz ahşap kaplamalı olup kaplama üzerine kilim serilmektedir. Ahşap kaplama blokaj üzerine yerleştirilen ahşap kirişlere çakılarak yapılmıştır. Yerleştirilen kirişler ve kaplama, aşağıseki ile mumseki ve kilimüstü arasında bir kadememin oluşmasını sağlarken oda içerisinde kurgulanan yarı geçirgen bölümlmeye de yardımcı olmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.135. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası Aşağıseki Döşemesi; b, Beştepe Hacı Halillerin Odası Kilimüstü Zemini

Odalarda üst örtü düz toprak damdır. Üst örtünün en alt tabakasını yığma taşıyıcı duvarlara oturan yuvarlak formu ahşap kirişler oluşturmaktadır. Kaplamasız tavanlarda kirişler oda içinde net şekilde algılanabilmektedir. Kaplamalı tavanlarda ise ahşap kirişlerin altına plaka ve çıta şeklinde şekillendirilmiş ahşaplar kirişlere sabitlenerek oluşturulmuştur. Sabitleme işleminde metal malzemenin kullanıldığı tespit edilen odalar mevcuttur.

(a)

(b)

Resim 3.136. a, b. Karagömlük Yusuf'ların Odası

Tavanı taşıyan ahşap kirişlerin üzeri ahşap kaplama tahtaları ile aralıksız olarak kaplanarak düz bir yüzey oluşturulmaktadır. Ahşap tahtaların üzerine toprak ile ahşap arası direkt bağlantıyı kesebilmek için kullanılan malzeme hakkında kesin bilgi elde edilmemiş olup

pardı (Bozkurt, 2016) adı verilen çalıların veya ayırık otu gibi yabani ve otsu yapıya sahip otların kullanıldığı düşünülmektedir. Son katman olarak toprak örtülür ve sıkıştırılır. Zamanla seyreilmesi ve su almasını önlemek amacıyla belli aralıklarla loğlama işlemi tekrar ettirmektedir. Damın en bir köşesinde olacak şekilde ahşap, tuğla veya çinko oluk (Çelen, 2019) yerleştirilir. Toprak dam yüzeye oluğa doğru hafif eğim verilerek yağmur suyu tahliyesi sağlanmış olur.

(a)

(b)

Resim 3.137. a, Çallı Sülükbaşığıllerin Odası; b, Durdulu Hacı Ahmet Ağca Odası

3.7. Değişme ve Bozulmalar

3.7.1. Değişmeler

İnsanların göçebelikten yerleşik düzene geçtiği evrede ilk yerleşim biçiminin köy olduğu düşünülmektedir. Köy odalarının varlığının da köyün yerleşim tarihi ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Odaların, kırsal mekan köy yerleşimlerinde köy meydanını oluşturan cami, kahvehane, muhtarlık, misafırhane gibi işlevleri bünyesinde barındırması, köy meydanına yakın konumlandırılmış olmaları ve birçok köyde odaların inşa tarihlerinin camilerin inşa tarihinden erken olması kanıt olarak gösterilebilir. Olukman köyünde tespit edilen 2 köy odasının inşa tarihleri 1951 ve 1952 iken köy camisinin inşa tarihinin 1962 yılı olduğu tespit edilmiştir.

Odalar inşa edildikleri dönemin sosyal ve kültürel hayat, ekonomik koşullar, yaşam tarzı ve inşa teknikleri ve malzemeleri hakkında bilgiler vermektedir. Doğal malzeme olarak kabul edilen taş, toprak ve ahşaptan inşa edilen odaların inşa edildikleri tarihten günümüze kadar ulaşabilmelerinde odaların gerekli bakım ve yenileme çalışmalarının yapılmış olması büyük önem kazanmaktadır.

Yaklaşık 200 yıldan fazla süredir ayakta olan odalar değişen zaman şartlarıyla çeşitli neden ve şekillerde değişikliklere maruz kaldıkları gözlenmiştir. Yapılara yönelik değişimler odaların işlevleri ve fiziksel özellikleri üzerinden iki başlıkta incelenmiştir.

İşlevsel özgünlük

Bir yapının işlevi o yapının hangi amaçlarla tasarlanmış ve kullanılacak (kullanılıyor) olması durumudur. Köy odaları kullanım amaçları ve özellikleri ile birden fazla işleve sahiptirler. Köye gelen misafirlerin konakladıkları yer olarak misafir odası; mihrabiyesi ve belli zamanlarda cemaat oluşturulup namaz kılınıyor olması ile mescit veya camii odası; köylülerin toplandıkları, sohbet ettikleri, hikayeler ve destanlar anlattıkları, türküler söyledikleri bir mekan olarak da köyün kültür ve halk eğitim merkezi; köy ve güncel olaylarla ilgili istişarelerde bulundukları ve kararlar aldıkları bir mekan olmasıyla da köy derneğinin meclis yapısı işlevlerinde kullanılmışlardır.

Zamanla değişen yaşam şekli, iletişim, ulaşım ve teknolojiye gelişmeler gibi nedenlerle odaların da işlevsel değişimlere uğradığı tespit edilmiştir. Odalar işlevsel özgünlüklerine göre “özgün”, “özgün değil-konut”, “özgün değil-depo” ve “işlevsiz” olarak 4 derecede değerlendirilmiştir.

“Özgün” olarak değerlendirilen odalar günümüzde halen köy odası işlevinde kullanılan odaları kapsamaktadır. Bu odalar günümüzde bayram, cenaze, şölen, festival gibi özel günlerde ve oda sahibine ait misafirlerin ağırlanması amacıyla kullanılmaktadır. Bu odalara Ağıkaya Kara Bekirgilin Odası, Aylı Bedirgilin Odası, Çallı Hüseyin Beygilin Odası örnek verilebilir.

“Özgün değil-Konut” olarak değerlendirilen odalar günümüzde köy odası olmasıyla üstlendiği işlevleri kaybetmiş olup konut işlevinde kullanılan odaları kapsamaktadır. Bu odaların günümüzde oda sahipleri tarafından sürekli veya yazlık olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu odalardan Akçamescit Lütfi Hoca’nın Odası, Pınarca Hacı Mehmetgilin Odası sürekli; Bedirli Türkmengilin Odası ve Kızılova Abbasgilin Odası yazlık kullanıma örnek gösterilebilir.

“Özgün değil-Depo” olarak değerlendirilen odalar günümüzde köy odası olmasıyla üstlendiği işlevleri kaybetmiş olup depo işlevinde kullanılan odaları kapsamaktadır. Bu odaların günümüzde saman, odun, tahıl gibi malzemelerin yığılarak depolanması veya oda sahiplerinin çeşitli eşyalarını tuttukları depo işlevinde kullanıldıkları tespit edilmiştir. Bu odalara Damılı Hatipgilin Odası, Gözeli Abdullah Ağa’nın Odası örnek verilebilir.

“İşlevsiz” olarak değerlendirilen odalar ise günümüzde kullanılmayan veya kullanılamayacak durumda olan odaları kapsamaktadır. Bu odaların tekrar kullanıma açılabilmesi için çeşitli basit onarım ve restorasyon tekniklerinin uygulanması gerekmektedir. Bu odalara Damılı Topçugilin Odası ve Ulukapı Bekir Özdemir’in Odası örnek verilebilir.

Sivas İli Merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 köy odasından 27 tanesinin “özgün”, 26 tanesinin “özgün değil-konut”, 13 tanesinin “özgün değil-depo”, 36 tanesinin ise “işlevsiz” olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel durum

Değişen zaman ve yaşam şartlarıyla odalarda fiziksel değişiklikler yapıldığı gözlenmiştir. Bu değişikliklerin başında orijinalinde aydınlatma için lamba ve mum gibi araçlar kullanılırken sonraları odalara tavan ve döşeme kenarlarından elektrik tesisatının döşenmiş olmasıdır. Bir diğer değişiklik ısınma amaçlı kullanılan ocakların yaşımlarının kaldırılması, boşluklarının doldurulması ve alçı ile sıvanması suretiyle kapatılması ile soba kullanılmaya başlanmasıdır. Orijinalinde düz toprak dam olan üst örtünün üstünün tek eğimli ve beşik çatı formunda metal veya ahşap konstrüksiyon üzeri trapez-sac levha ile kaplanmış olmasıdır. Orijinal düz toprak damın mevcut ve korunmuş olduğu düşünülmektedir. Yaygın olarak görülen bu özellikler fiziksel durumun derecelendirilmesinde değerlendirmeyi olumsuz etkilemesi nedeniyle kapsam dışı bırakılmıştır.

Odalar fiziksel durumlarına göre “özgün”, “az değişmiş”, “çok değişmiş” ve “özgünlüğünü yitirmiş” olarak 4 derecede değerlendirilmiştir.

“Özgün” olarak değerlendirilen odalar plan, mekan ve cephe kurgusunun, yapım teknik ve malzemesinin günümüze kadar büyük oranda korunmuş olan odaları kapsamaktadır. Bu

odalarda mimari ve sanat tarihi açısından özgünlüğünü kaybetmeyecek şekilde basit onarımların yapılabilirdiği görülmektedir. Onarımlar sıva kayıp ve çatlaklarının onarılması, boyama ve kapsam dışı bırakılan etmenler ile sınırlı kalmaktadır. Bu odalara Ağilkaya Kara Bekirgilin Odası, Gözmen Şevketgilin Odası, Yaramış Şabangilin Odası örnek verilebilir.

“Az değişmiş” olarak değerlendirilen odalar mekan ve cephe kurgusunda veya yapım teknik ve malzemesinde küçük çaplı değişikliklerin yapıldığı odaları kapsamaktadır. Plan kurgusunda önemli değişiklikler yapılmamıştır. Bu odalarda kapsam dışı bırakılan etmenler haricinde mekanda yüklüklerin kaldırılması, dolap nişlerinin doldurularak kapatılması, döşemelerin kaldırılarak yerine beton harç dökülmesi, bezeme öğelerinin bir kısmının veya tamamının kaldırılması, pencere veya kapıların özgün olmayan şekilde pvc veya ahşap malzeme ile yenilenmesi gibi değişimler gözlemlenmiştir. Bu odalara Bedirli Türkmengilin Odası, Eğribucak Kör Hasangilin Odası örnek verilebilir.

“Çok değişmiş” olarak değerlendirilen odalar yapıda genel çapta bir tadilat işleminin uygulandığı odaları kapsamaktadır. Bu odalarda mekan içine banyo ve mutfak nişinin eklenmesi, mekan öğelerinin kaldırılması ile plan kurgusunun bozulması, bezemelerin büyük oranda kaldırılması, pencere ve kapıların özgün olmayan şekil ve malzemede değiştirilmesi, cephenin sıvanarak orijinal taş duvar görünümünün kaybedilmesi, yapıyı oluşturan beden duvarlarının veya üstü örtünün tamamının veya bir kısmının kaldırılarak yeniden özgün veya özgün olmayan bir malzeme ile inşa edilmesi gibi değişimler gözlemlenmiştir. Bu odalara Akpınar Balak Mehmet’in Odası, Hıdırnalı Derebeylerin Odası örnek verilebilir.

“Özgünlüğünü yitirmiş” olarak değerlendirilen odalar zaman içinde uğradığı küçük veya büyük çapta değişimlerle özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiş odaları kapsamaktadır. Bu odalarda Sivas’ta tespit edilen köy odalarının özgün tipoloji örneklerine rastlanamamıştır. Aydoğmuş Köy Odası ve Zengi Veli Yiğit’in Odası bu odalara örnek verilebilir.

Sivas İli Merkez ilçeye bağlı 154 köyde tespit edilen 102 köy odasından 41 tanesinin “özgün”, 35 tanesinin “az değişmiş”, 20 tanesinin “çok değişmiş”, 6 tanesinin ise “özgünlüğünü yitirmiş” olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Çizelge 3.6. Değişmeler

KÖY	ODA	DEĞİŞMELER							
		İşlevsel				Fiziksel			
		Özgün	Özgün Değil		İşlevsiz	Özgün	Az Değişmiş	Çok Değişmiş	Özgünlüğünü Yitirmiş
			Konut	Depo					
Ağılkaya	Karabekirgilin Odası	+				+			
Ağılkaya	Molla Hasan'ın Odası				+	+			
Akçainiş	Akçainiş Köy Odası				+				+
Akçamescit	Lütfi Hoca'nın Odası		+				+		
Akpınar	Balak Mehmet'in Odası		+					+	
Apa	Apa Köy Odası				+	+			
Apa	Kazım Çavuş'un Odası			+		+			
Apa	Dedoğgilin Köy Odası			+			+		
Arpayazı	Bayramgilin Odası	+						+	
Aydoğmuş	Aydoğmuş Köy Odası	+							+
Aylı	Bekirgilin Köy Odası	+					+		
Bademkaya	Abdürrezzak'ın Odası		+				+		
Başsöğüt	Ömer Ağa'nın Odası	+						+	
Bedirli	Türkmengilin Köy Odası		+				+		
Beştepe	Hacı Halillerin Köy Odası				+	+			
Beypınarı	Şükrü Çamdalı	+						+	
Bingöl	Hüseyin Dayı'nın Köy Odası	+				+			
Bostancık	Eyüp Açıkgöz Köy Odası		+					+	
Çallı	Hüseyin Beygilin Köy Odası	+					+		
Çallı	Sülükbaşgillerin Köy Odası				+		+		
Çallı	Köse Ömergilin Köy Odası	+					+		
Çallı	İbrahim Çavuş'un Köy Odası	+				+			
Çallı	Cecikoğulları Köy Odası	+				+			
Çaygören	Kör Ahmetgilin Odası				+	+			
Damlı	Topçugilin Köy Odası				+	+			
Damlı	Hatipgilin Köy Odası			+			+		
Damlacık	Karaosmangilin Köy Odası		+					+	
Durdulu	Hacı Ahmet Ağca Köy Odası			+			+		
Durdulu	Osman Onbaşgilin Köy Odası				+				+
Durdulu	Ömer Kaleli Köy Odası	+				+			
Eğribucak	Halilgilin Odası	+				+			
Eğribucak	Kör Hasangilin Odası	+					+		
Eskiapardı	Ali Ağa'nın Köy Odası			+		+			

Çizelge 3.6. (devam) Değişmeler

Eskiapardı	Eyüpgilin Köy Odası				+	+			
Eskiboğaz-kesen	Ebeşgilin Köy Odası		+				+		
Eskiköy	Kel Koca'nın Köy Odası	+					+		
Eskiköy	Yusuf Yuvacı Köy Odası				+			+	
Gaziköy	Ömerkağa'nın Köy Odası			+			+		
Gaziköy	Gaziköy Köy Odası				+				+
Gözeli	Abdullah Ağa'nın Odası			+			+		
Gözmen	Hacı Alilerin Köy Odası				+	+			
Gözmen	Şevketgilin Köy Odası		+			+			
Gözmen	Velikağgilin Köy Odası				+		+		
Güllük	Hacı Mehmet Altıntaş Köy Odası	+				+			
Güney	Avanoğlu'nun Köy Odası			+			+		
Günören	Osman Ağa'nın Odası		+				+		
Hacıali	Kenan Emmi'nin Köy Odası				+	+			
Hanlı	Hacı Ağa'nın Köy Odası				+	+			
Haydarlı	Mehmedoğgilin Köy Odası		+				+		
Haydarlı	Fezikgilin Ali'nin Köy Odası	+					+		
Haydarlı	Avşargilin Abdullah'ın Köy Odası				+	+			
Haydarlı	Haydarlı Köy Odası				+	+			
Haydarlı	Goğcagilin Veli Hoca'nın Köy Odası				+		+		
Herekli	Veli Hoca'nın Köy Odası				+	+			
Hıdırmalı	Derebeylerin Köy Odası	+						+	
Himmetfakı	Şeref Hatipoğlu		+					+	
İnceağa	Apsalagilin Odası		+				+		
Kabasakal	Kabasakal Köy Odası		+				+		
Kahyalı	Ali Efendigilin Köy Odası				+		+		
Karagömlek	Yusufların Köy Odası			+		+			
Karalı	Hacı Kahyagilin Köy Odası		+				+		
Karamehmet	Hıragilin Köy Odası	+						+	
Karapınar	Küçük Hacı'nın Köy Odası			+		+			
Karayün	Reşit Ağa'nın Odası				+		+		
Kartalca	Könöğgilin Kadirlerin Köy Odası			+				+	
Kavlak	Kavlak Köy Odası				+	+			
Kavlak	Yiğitler Köy Odası				+	+			
Kayadibi	Ali Bey'in Köy Odası	+				+			
Kayadibi	Kaya Aligilin Latif'in Köy Odası	+				+			
Kızılova	Ömer Ağa'nın Köy Odası		+				+		

Çizelge 3.6. (devam) Değişmeler

Kızılova	Abbasgilin Köy Odası		+				+		
Kolluca	Kel Durangilin Odası		+					+	
Koyuncu	Yazıcıoğulları Köy Odası				+	+			
Kuzuören	Kuzuören Köy Odası			+				+	
Menşurlu	Kenan Şeker Köy Odası		+					+	
Menşurlu	Ahmet Şeker Köy Odası				+	+			
Menşurlu	Küçük Osman'ın Köy Odası		+					+	
Olukman	Kürt Aligilin Köy Odası		+			+			
Olukman	Olukman Köy Odası		+					+	
Pınarca	Kökgilin Ömer'in Odası			+			+		
Pınarca	Hacı Mehmetgilin Odası		+			+			
Sarıdemir	Sarıdemir Köy Odası		+					+	
Savcun	Savcun Köy Odası	+				+			
Sivritepe	Memik Ağa'nın Odası				+	+			
Sorguncuk	Ali Kağagilin Köy Odası				+	+			
Söğütcük	Hocagilin Köy Odası	+					+		
Şabanköy	Nurigilin Odası	+				+			
Tahtakement	Mehmet Çavuş'un Odası				+	+			
Tatlıcak	Dedeelin Köy Odası		+				+		
Tatlıcak	Hüseyin Ağa'nın Köy Odası				+		+		
Tepeönü	Hacı Ömergilin Odası				+	+			
Ulukapı	Bekir Özdemir'in Odası				+	+			
Yanalak	Yanalak 1 Köy Odası				+				+
Yanalak	Yanalak 2 Köy Odası				+			+	
Yanalak	Yanalak 3 Köy Odası		+					+	
Yanalak	Yanalak 4 Köy Odası				+		+		
Yaramış	Şabangilin Köy Odası	+				+			
Yavu	Maariflerin Osman Efendi'nin Odası				+		+		
Yavu	Yavu Köy Odası				+		+		
Yeniboğazkesen	Muhtar Hasan'ın Odası	+				+			
Zengi	Kayalar Köy Odası		+					+	
Zengi	Veli Yiğit'in Köy Odası	+							+

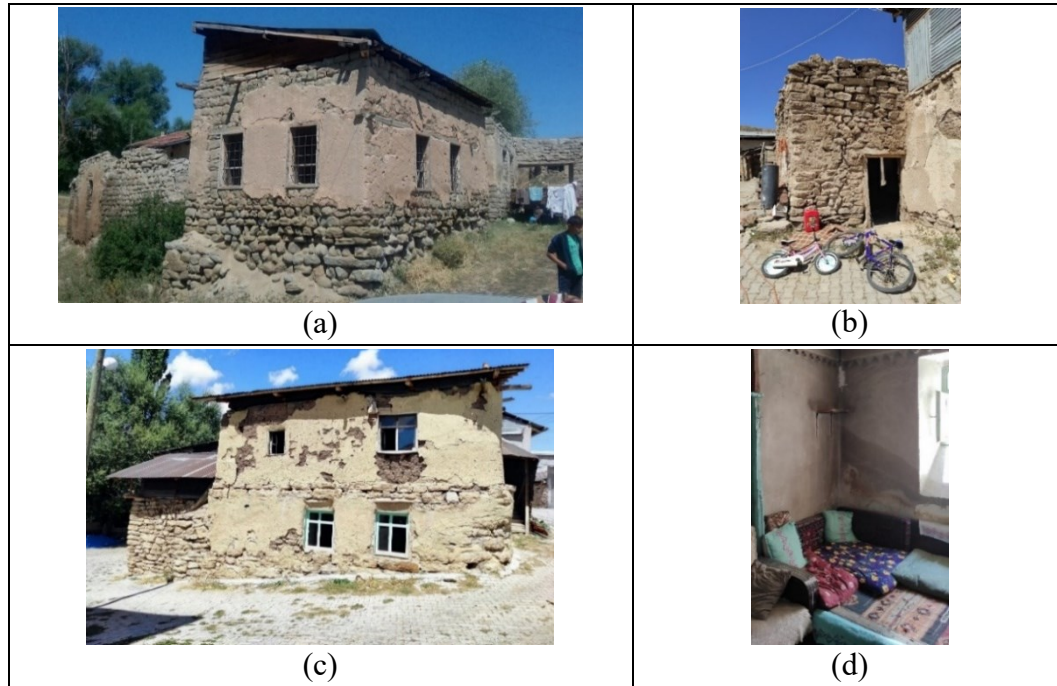
3.7.2. Bozulmalar

Çalışma kapsamında tespiti yapılmış olan 102 köy odasında bozulmalar plan, mekan, cephe kurgusu ve yapım teknik ve malzemeleri üzerinden yapılan incelemelerle doğal ve insan kaynaklı nedenler olarak iki başlık altında değerlendirilmiştir.

Doğal Nedenlerle Bozulmalar

Odalarda yapının ihtiyaç duyduğu bakımın karşılanmadığı durumlarda doğal nedenlerle meydana gelmiş bozulmalara rastlanmıştır. Bu bozulmalar eskime, çatlak ve ayrılmalar, duvarlarda ve üst örtüde dökülme ve yıkılmalar, çürüme, böceklenme, bitkilenme ve küflenme gibi durumlardır. Doğal nedenlerde meydana gelen bozulmalarda nedenin genellikle yağmur kaynaklı su olduğu az da olsa rüzgâr ve deprem gibi nedenlerle de bozulmaların oluştuğu tespit edilmiştir.

Cephelerde beden duvarlarının oluşturan moloz taş malzeme arası çamur harçta atmosfer koşullarına bağlı eksilmeler oluşmuştur. Eksilmelerin üst örtüye yakın yerlerde ve su basman seviyesinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Eriyen kar ve yağmur sularının belirli aralık ve sürelerle akış sağlıyor oluşu bu bölgelerde meydana gelen aşınma ve eksilmelerin başlıca sebebi olarak düşünülmektedir. Gerekli tedbirlerin alınmaması ve bakım çalışmalarının yapılmaması durumunda bu bölgelerdeki aşınmanın sonucu olarak cephedeki suyun yapı iç kesimlerine ulaştığı gözlemlenmiştir. Bu durum duvarlarda aşınma ve küflenme, bitkilenme gibi malzeme bozunumu sorunlarına neden olarak strüktürel olarak da zayıflamasına ve canlı sağlığı açısından tehlike arz etmesine yol açtığı tespit edilmiştir.

Resim 3.138. a, Hacı Alilerin Odası; b, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası; c, d. Şabanköy Nurigilin Odası

Doğal nedenlerle meydana gelen bozulmalarda odalarda en çok hasar alan ögenin üst örtüler olduğu tespit edilmiştir. Düz toprak dam şeklinde inşa edilen üst örtüde en üst katmanda yer alan toprak katmanının belirli aralıklarda ihtiyaç duyduğu loğlama işleminin yapılmaması durumunda yağmur, kar ile buraya gelen sular çatlaklardan sızarak yapı içine doğru yol almaktadır. Yapı içine giren bu sular üst örtüdeki ahşaplarda çatlama, küflenme, böceklenme gibi sorunlara neden olmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.139. a, Tatlıcak Hüseyin Ağa'nın Odası; b, Yanalak 2 Köy Odası

Üst örtünün ana taşıyıcısı olan ahşap kirişlerde meydana gelen bozulmalar zamanla malzeme yorulmasının da etkisiyle tavanlarda yıkılmalarla sonuçlanmıştır. Üst örtünün tamamında veya bir kısmında meydana gelen bu yıkılmalar çevredeki canlılar için hayati riskler taşıırken odaların kullanılamaz kalıntı haline gelmelerine tamamıyla terk edilmelerine neden olmuştur.

(a)

(b)

Resim 3.140. a, Çaygören Kör Ahmetgilin Odası; b, Tahtakement Mehmet Çavuş'un Odası

Duvarlarda meydana gelen yıkılmalar odalarda fazlaca karşılaşılan bir diğer öge kaybı örneğidir. Özellikle üst örtünün kaybı ile doğal etmenler olan yağmur, kar, rüzgar gibi öğelere açık hale gelen duvarlarda tavandan zemine doğru yıkılmaların gerçekleştiği tespit

edilmiştir. Duvarlarda doku kayıplarının kapı ve pencere boşluklarına ve ocak bacalarına yakın yerlerde ve üst örtüyü taşıyan beden duvarlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Taş duvarlarda taşlar arası harç malzemenin kerpiç duvarlarda kerpiç malzemenin zamanla aşınması ve kaybolması ile duvarlarda tamamen veya kısmen kayıplar meydana gelmiştir.

(a)

(b)

Resim 3.141. a, Eskiapardı Eyüpgilin Odası; b, Yanalak 1 Köy Odası

Üst örtü ve duvarlarda meydana gelen doğal kaynaklı bozulmalardan bir diğeri bitkilenmedir. Rüzgâr vasıtasıyla taşınan tohumların üst örtü toprak tabakasına, taş duvarlarda çamur harçlara ve kerpiç duvarlara tutunması ve buralarda yeşermesi ile oluşmaktadır. Yeşeren bitkilerin köklerini içerilere doğru uzatarak üst örtü ve duvarlarda çatlakların oluşmasına dolayısıyla çatlaklardan içeri su girişinin olmasına ve ayrılmalara neden olmaktadır.

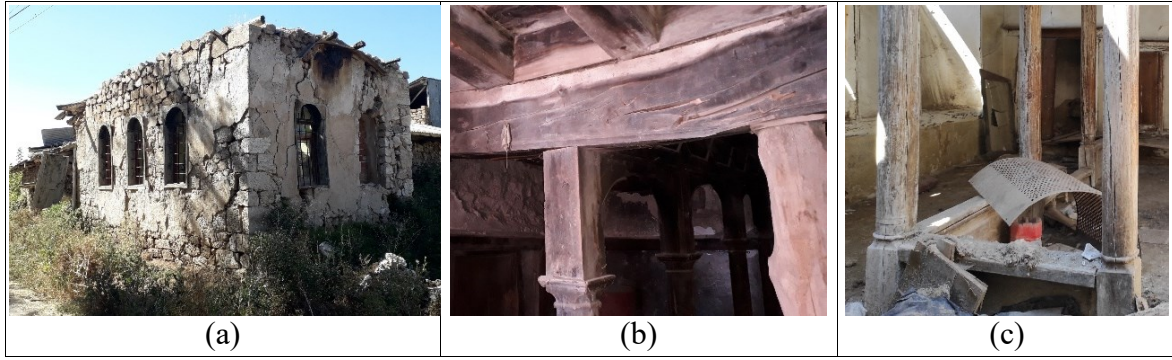
(a)

(b)

Resim 3.142. a, Kuzuören Köy Odası; b, Koyuncu Yazıcıoğulları Odası

Odalarda deprem, atmosfer koşulları ve malzemenin taşıdığı yüke bağlı gerilme ve ezilme sebebiyle oluşan malzeme yorulmaları sonucunda strüktürel çatlak ve ayrılmalar oluştuğu görülmektedir. Ana taşıyıcı beden duvarlarında ve yardımcı taşıyıcı elemanlar olan dikme ve kirişlerde bu çatlak ve ayrılmalara rastlanmıştır.

Resim 3.143. a, Sorguncuk Ali Kağa'nın Odası; b, Apa Köy Odası; c, Tepeönü Hacı Ömergilin Odası

İnsan Kaynaklı Bozulmalar

İnsan kaynaklı bozulmalar bakımsızlık, terk, bilinçli veya bilinçsiz olarak yapılan plan, mekan, cephe kurgusu ve yapım teknik ve malzemeleri üzerinde yapılan değiştirme, ekleme ve kaldırma işlemleri ile vandalizm şeklinde sınıflandırılır bilinmektedir.

İnsan kaynaklı bozulmalarda en sık görülen bozulma nedeni bakımsızlık ve terk durumudur. Yapıların çoğunluğu terk edilmiş vaziyettedir. Odaların inşa edildiği dönemlerdeki aile büyükleri, çocuklar ve torunlardan oluşan 3 neslin bir arada yaşadığı geniş aile yapısında odanın asıl sorumluluğu bu geniş ailenin üzerinde olmakta ve hizmetler aile fertleri arasında paylaşımlı yapılmaktadır. Günümüzde ise oda üzerindeki hissedarların artması ve geniş aile yapısında çekirdek aile yapısına geçilmesi sonucunda oda üzerinde mülkiyet ve hakimiyet sorunları ortaya çıkmıştır. Bu durum odanın bakım ve hizmetlerinde aksamalara ve en sonunda terk edilme durumuna kadar varmıştır.

Odaların terk edilme nedenlerinde bir diğeri ise gelişen teknoloji ve sosyal hayattaki insanın kendi içine kapanıklaşması sonucunda köy odalarında toplanan ziyaretçi sayısının giderek azalması ve seyrekleşmesidir. Özgün işlevini korumuş olan odaların dahi günümüzde köylüler tarafında sadece bayram, cenaze, kandil gibi özel günlerde kullanıldığı tespit edilmiştir.

Değişen hayat şartları ve odalarda yapılan işlev değişiklikleri sonucunda plan ve mekan kurgusunda mekan ekleme, kaldırma ve değiştirme gibi değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Günümüzde aktif olarak kullanılan odaların köy odası, konut ve depo olarak

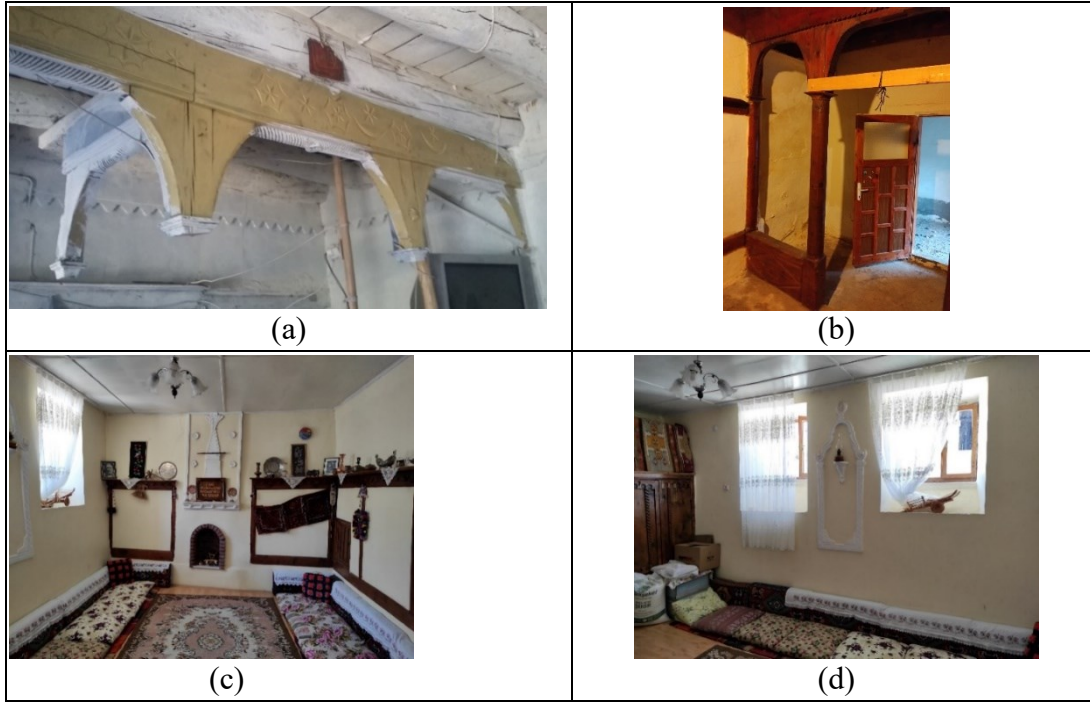
üç farklı işlevde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Depo olarak kullanılan odalar depo işlevinin gerektirdiği ekstra özelliklere sahip olmaması ile bu üç işlev içerisinde bozulmaların en az görüldüğü odalardır.

Günümüzde köy odası veya konut işlevinde kullanılan odalarda mekan kurgusunda en sık karşılaşılan değişiklik yapı içerisinde ıslak mekan eklenmesidir. Özellikle konut işlevinin gerektirdiği mutfak fonksiyonunun aralık veya aşağıseki bölümlerine eklenen mutfak nişi ile, tuvalet ve banyo fonksiyonlarının ise aralık bölümüne eklenen bir mekan veya odanın genellikle mumseki ile aşağısekinin kesiştiği köşesine eklenen bir mekan ile karşılandığı görülmektedir.

Resim 3.144. a, Karayün Reşit Ağa'nın Odası Aralık Mutfak Nişi; b, Akpınar Balak Mehmet'in Odası Aralık Bölümü; c, Zengi Kayalar Odası Aşağısekide Mutfak Nişi; d, e, Akpınar Balak Mehmet'in Odası Banyoya Çevrilmiş Alan

Odalarda mekan kurgusunun birer parçası olan dikmelerin, yüklüklerin, mihrabiye ve lambalıkların, bezemelerin kaldırıldığı; ocakların, dolap nişlerinin içlerinin doldurulup sıvanması suretiyle kapatıldığı örnekler genel olarak karşılaşılan bozulmalardır.

Resim 3.145. a, Karalı Hacı Kahyagilin Odası; b, Karayün Reşit Ağa'nın Odası; c, d, Aydoğmuş Köy Odası

Mekan ve cephe kurgusunda kapı ve pencerelerin kapatıldığı, yerinin-boyutunun değiştirildiği veya yenilerinin açıldığı şeklinde değişiklikler görülmüştür. Orijinalinde ahşap ve çoğunlukla mazgal pencere şeklinde olan pencereler, tekrar ahşap veya çoğunlukla pvc malzeme ile yapılmış pencere ve kapılarla değiştirilmiştir.

Resim 3.146. a, Gaziköy Köy Odası; b, Akçamescit Lütfi Hoca'nın Odası; Bademkaya Abdürrezzak'ın Odası c, Orijinal; d, Asri Pencere

Cephe kurgusunda en sık yapılan değişiklik düz toprak damlara membran örtü serilmesi veya metal-ahşap konstrüksiyon üzeri beşik veya tek eğimli çatı formunda trapez-sac levha kaplanmış kalıcı çatılar ile kapatılmasıdır. Düz toprak damların ihtiyaç duyduğu bakım ve loğ işleminin aksatılması veya yapılmaması sonucu yapı genelinde meydana gelecek

hasarları azaltmak amacıyla yapılan bu işlemler odaların cephe kurgusunda en sık karşılaşılan bozulmalardandır. Membran örtü veya sac levha kaplı çatı altında düz toprak damın korunduğu düşünülmektedir.

(a)

(b)

Resim 3.147. a, Başşöğüt Ömer Ağa'nın Odası; b, Gaziköy Ömer Kağa'nın Odası

Deprem, yangın, malzeme yorulması gibi doğal nedenlerle bağlantılı olarak bakımsızlık, terk gibi insan kaynaklı nedenlerle odaların üst örtüsünde ve beden duvarlarında direnç kaybı, çökme tehlikesi ve yıkılmaların meydana geldiği görülmektedir. Canlı sağlığı ve odaların kullanılabilirliği için tehlike arz eden bu durumların sonucunda üst örtüde ve beden duvarlarında özgün veya asri malzeme ve tekniklerle tamamen veya kısmen değişikliklerin yapıldığı da tespit edilmiştir.

(a)

(b)

Resim 3.148. a, Menşurlu Küçük Osman'ın Odası; b, Yanalak 2 Köy Odası

Yapıyı oluşturan taş, ahşap ve alçı malzemelerde insan kaynaklı meydana gelen bozulmalar bulunmaktadır. Toprak, saman ve suyun karıştırılması ile elde edilen çamur harçların kaldırılması veya bakımsızlık nedeniyle dökülen yerlerin çimento esaslı harç ile kaplanması odalarda genel olarak görülen bozulmalardandır. Çimento harcın gözenekli yapıda olması

nedeniyle suyu bünyesinde uzun süre tutuyor olması ve içeriğinde yüksek miktarda tuz bulunduruyor olması ile taş ve ahşap malzemenin yapısının bozulmasına ve çiçeklenme gibi sorunlara neden olmaktadır.

(a)

(b)

Resim 3.149. a, Bingöl Hüseyin Dayı'nın Odası; b, Çallı Köse Ömergilin Odası

Orijinalinde tek katlı olarak planlanan odaların aralık bölümünün yıkılıp yeniden yapılması, merdiven ve üste bir kat eklenmesi suretiyle çok katlı hale getirildiği örnekler mevcuttur. Bu odalardan Hıdırnalı Derebeylerin Odası'nda beden duvarlarının dışına bir sıra tuğla briket görülmek suretiyle duvarlara binen ekstra yük hafifletilmeye çalışılırken Aydoğmuş Köy Odası'nda beden duvarları tutulmuş odaya yapılan ek betonarme strüktür tuğla briket dolguyla inşa edilmiştir.

(a)

(b)

Resim 3.150. a, Hıdırnalı Derebeylerin Odası; b, Aydoğmuş Köyü Köy Odası

Çalışma kapsamında daha önce yapılmış olan tescil çalışmaları tek yapı ölçeğinde kalmış olup yapı çevresi ve kırsal alan ölçeğinde bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Tespiti yapılan 102 odanın sadece 20'si tescilli iken Sivas Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde yapılan çalışmayla var olduğu bilinen 5 köy odasının arazi çalışması

sürecinde tespiti yapılamamıştır. Bu odaların bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarında görev alacak nitelikli ustaların sayısının ciddi oranda az ve zor bulunuyor olması, yine bakım, onarım ve restorasyon çalışmaları için gerekli maliyetin yüksek olması sonucunda odalar kullanıcıları tarafından bilinçsiz ve ucuz yöntemlere başvurmaktadır.

Tescil çalışması yapılan köy odalarında ise yapılan inceleme ve belgelemelerin fotoğraflama ve envanter fişi hazırlama ile sınırlı kalmış olup geniş çapta bir belgeleme yapılmamıştır. Tescil aşamasında yapılan bu belgeleme çalışmaları tescil kararı sonrasında yapının takibi ile devam ettirilmediği düşünülmektedir. Arazi çalışması sırasında tespiti yapılmasına rağmen kilitli olması nedeniyle içine girilememiş 13 köy odasının 6'sı tescilli olması ve tescilli 5 köy odasının arazi çalışması sürecinde tespit edilememesi bu düşüncüyü desteklemektedir.

Odalarda insan kaynaklı meydana gelen bozulmalardan bir diğeri ise odalarda değerli maden ve eşyaların saklandığının düşünülmesidir. Oda sahipleri, köylüler ve define avcıları tarafından inanılan bu düşüncenin sonucunda odalarda kaçak kazılar ve yıkımlar yapılmaktadır. Haydarlı köyünde yapılan arazi çalışması sırasında Hatice Demir (1940) eskiden köyde toplamda 7 adet odanın bulunduğunu bunların içinden terk edilmiş bir odanın zemininde ve duvarlarında değerli maden ve eşyanın saklı olduğuna inanan 2 insan tarafından bir gece yıkıldığını belirtmiştir. Arazi çalışması sürecinde buna benzer söylem ve düşüncelere sıkça rastlanmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Köy odaları, köye uğrayan, yolu düşen yolcuların köyden ayrılana kadar konaklayabilecekleri ve ihtiyaçlarını giderebilecekleri, genel olarak köy halkının özellikle akşam inziva vakitlerinde burada toplanarak münakaşada bulundukları, çeşitli oyunlar oynadıkları, cenaze ve düğün gibi toplu yapılan etkinliklerde kullanılan geleneksel Türk misafirperverliğinin sergilendiği köylere has mekânlardır. Bu odaları köy halkının birleşerek yap(tır)abileceği gibi, genellikle köyün ileri gelen kişileri tarafından kendi adlarına yaptırdıkları da görülmektedir.

2020-2022 tarihleri arasında Sivas ili Merkez ilçeye bağlı 154 köyde yapılan tespit çalışması sonucunda bu köylerin 69'unda 102 köy odasının tespiti yapılabildiği görülmüştür. Tespit çalışmasında özgün plan, mekan, cephe kurgu ve elemanlarına ve geleneksel yapı tekniği ve malzemelerine sahip nitelikli köy odaları çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. 154 köyden 85'inde ise gerek köyün yerleşim tarihinin ileri olması veya çalışma kapsamında değerlendirilen niteliklere sahip odanın bulunmaması, gerek eskiden var olduğu bilinmesine rağmen günümüzde mevcut olmaması, gerekse köyde köy odası işlevinde kullanılan ayrı bir mekanın bulunmuyor olması gibi nedenlerle tespit yapılamamıştır.

Sivas ili Merkez ilçeye bağlı köylerde 25 adet köy odasının tescilli olduğu Sivas Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü arşivinde yapılan araştırmalar sonucunda saptanmış olup arazi çalışması sürecinde bu odalardan 21'i tespit edilebilirken 4'ü tespit edilememiştir. Tespit edilememesi sebebinin ise arazi çalışması esnasında tespit edilebilen odalarda dahi bir sorun olarak karşılaşılan günümüzde işlev değişimi veya terk nedeniyle aktif olarak kullanılmayan odaların köy sakinleri tarafından unutulmuş, bilinmiyor olmaları veya tamamen-büyük oranda yıkılmış durumda olmaları olduğu düşünülmektedir.

Odaların inşa tarihleri incelendiğinde 19 ve 20. Yüzyıllarda neredeyse 200 yıllık geniş bir zaman aralığı dikkat çekmektedir. Tespit edilen 102 odadan 39 tanesinin inşa tarihi bilinmezken 63 tanesinin inşa tarihi genellikle selamlık direklerinde olacak şekilde dikmeler üzerine, pano çerçevesi veya tavan eteğine oyulmuş rakamlardan, yapı içinde tespit edilen kitabelerden ve yapı sahiplerinin beyanları vasıtasıyla saptanmıştır. Tespit edilen yapılar arasında en eski tarihli Güney Avanoğlu Odası olup dikmelerden birinin üzerinde oyularak yazılmış Osmanlıca Hicri 1214 (1799-1800) yılında inşa edildiği

anlaşılmaktadır. En erken tarihlisi ise yapı sahibi tarafından Miladi 1974 yılında inşa edildiği belirtilen Çallı İbrahim Çavuş'un Odası'dır.

Odalar köyün kamusal mekanı olmasıyla genel olarak köy merkezlerine yakın konumda planlanmış olup oda giriş kapılarının genellikle sokakların kavşak noktalarında oluşan küçük meydanlara doğru açıldığı tespit edilmiştir. Köylerdeki bir diğer kamusal mekan olan camilere de yakındırlar. Odalar ayırık nizamda olabildikleri gibi genellikle odayı himayesinde bulunduran ailenin konutuna bitişik olarak inşa edildiği görülmektedir. Konut bloklarından oda aralık bölümüne servis amaçlı ayrı bir girişin planlandığı odalar da mevcuttur.

Tespit edilen 102 köy odasının imkan dahilinde belgeleme çalışmaları yapılmış 97 köy odasının dijital ortamda plan krokisi hazırlanarak tipoloji verileri elde edilmiştir. Edinilen verilere göre odalarda mekanlar, atlık/develik ve aralık bölümlerinden oluşan yardımcı mekanlar ve asıl odadan (odalardan) oluşan ana mekan olarak iki grupta ele alınmıştır. Ana mekan genellikle tek ana mekandan oluşmakta olup birden fazla ana mekana sahip odaların varlığı da tespit edilmiştir. Tek ana mekana sahip odalar ise kendi içinde mumsekili, serenli ve bölüntüsüz mekandan oluşan şeklinde 3 başlık altında değerlendirilmiştir.

Yardımcı mekanlarda aralık bölümü odalarda genel olarak bulunmakta olup tespit edilen 102 odanın sadece 5'inde aralık bölümüne rastlanmamıştır. Atlık bölümü ise aralık bölümüne göre daha az görülmekte olup günümüzde yıkılmış veya harap durumda oldukları, oda sahibi tarafından şahsi hayvanları için kullanıldığı veya depo olarak kullanıldıkları tespit edilmiştir.

Ana mekanı oluşturan asıl oda tek veya birden fazla sayıda olmasıyla iki ana tip oluşturmaktadır. Plan tipolojisi başlığı altında incelenen 97 odadan bir yapı içerisinde birden fazla ana mekana sahip 3 ayrı örnek tespit edilirken, 21'i bölüntüsüz mekandan oluşan, 57'si mumsekili, 16'sı serenli olacak şekilde 94 adet tek ana mekandan oluşan köy odası tespit edilmiştir.

Sivas'ta tespit ve incelemeleri yapılan köy odalarının asıl oda kurgusunun Anadolu genelinde tespit ve incelemeleri yapılan diğer odalara göre daha özgün tipolojik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Bu özelliklerden en belirgin olanı asıl oda içinde kullanım ve

hiyerarşi gibi etmenlerle mekan içinde yarı geçirgen bölümlerin kurgulanmış olmasıdır. Aşağıseki, mumseki, kilimüstü olarak adlandırılan asıl oda içinde birbiriyle bağlantılı genellikle aralıklı ahşap dikmelerle görsel olarak birbirinden ayrılmış bölümler bulunmaktadır. Aşağıseki ve kilimüstünden oluşan odalar serenli; aşağıseki ve kilimüstünün yanı sıra mumsekisi de olan odalar mumsekili; sadece kilimüstü mekanından oluşmakta olup bölüntüsü olmayan odalar bölüntüsüz tek mekân içeren olarak değerlendirilmiştir.

Odalar dıştan oldukça sade olup asıl oda mekan kurgusunda ocaklarda, tavanlarda, duvarlarda, dikme, kemer ve kirişlerde, sergen, yüklük, dolap ve nişlerde, kapı, korkuluk ve tavan eteklerinde çeşitli bezemelere sahiptir. Dikmeler asıl oda plan kurgusunda belirleyici eleman olmalarının yanında formlarıyla odanın bezeme elemanlarından biridir. Tavanlarda, dikme, kemer ve kirişlerde, yüklük ve dolap kapaklarında, sergenlerde, kapı ve korkuluklarda ahşap oyma ve kabartma yöntemleri kullanılmış olup ocaklarda, mihrabiye ve lambalıklarda, tavan eteklerinde ise alçı kabartma yöntemi kullanılmıştır. Ahşap ve alçı üzerinde boyama tekniğiyle yapılmış kalemişi motiflerin görüldüğü örnekler de mevcuttur. Tespit edilen 102 köy odasından 9'unun kilitli olması ve oda sahibine ulaşılabilmesi nedeniyle içine girilememiş olup iç mekan analizi yapılamamış, 5'inin ise odanın günümüzde harap halde olmasıyla iç mekan öğelerinin tahrip ve yok olmuş halde olmaları nedeniyle analizi yapılamamıştır. Analizi yapılabilen 88 odada ahşap ve alçı bezeme unsurları genel olarak görülürken sadece 17'sinde kalemişi bezemelere rastlanmıştır.

Döşeme ve tavanlar yardımcı mekan döşemeleri olarak aynı olsalar dahi asıl oda içinde plan tiplerine ve plan tiplerinin kendi içinde bölümlemelerine göre değişiklik göstermektedir. İç mekan tavan kurgusunda tavanların kaplamasız (ahşap kirişlemeli) ve ahşap kaplamalı (çıtalı) olarak şekilde planlandıkları tespit edilmiştir. Yardımcı mekanlardan aralık ve atlık bölümlerinin tavanları kaplamasızdır. Ana mekanı oluşturan asıl oda içerisinde aşağıseki, mumseki ve kilimüstü bölümlerinin tavanlarında ise kaplamasız ve ahşap kaplamalı örneklerinin mevcudiyetine rastlanmıştır.

Odalar genellikle tek katlı olup üst örtü düz toprak damdır. Üst örtünün en alt katmanını üst örtüdeki yükü taşıyıcı elemanlara aktaran ahşap kirişler oluşturmaktadır. Son katmanda yer alan toprak loğlama yöntemiyle sıkıştırılarak hazır edilir.

Kırsal mimarinin bir parçası olan köy odalarında doğal çevreden edinilen taş, toprak ve ahşabın kullanıldığı görülmektedir. Duvarlarda yığma taş ve ahşap karkas arası kerpiç dolgu olarak iki tür teknik kullanılmıştır. Temeller ve beden duvarları genellikle moloz taş arası çamur sıva doldurularak inşa edilmiş olup üst örtüde ve iç mekanda beden duvarlarına yardımcı dikme ve kirişlerde ahşabın ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Tespit edilen 102 köy odasının genellikle doğu-batı aksında yerleştiği tespit edilmiştir. Yapı giriş kapısı ve pencerelerin güney yönüne bakıyor olmalarının en büyük nedeninin soğuk ve sert mevsim şartlarına sahip olan Sivas'ta güneş enerjisinden daha fazla ve etkili yararlanmak olduğu varsayılmaktadır. Pencerelerin dışta küçük içeri doğru genişleyen mazgal pencere şeklinde planlanmış olmaları buna kanıt niteliğindedir. Ayrıca yapının doğu- batı aksında genişleyerek bir cephesinin güneye doğru yöneliyor olması köy odası kavramını karşılayan bir diğer terim olan mescit odası kavramını de desteklemektedir.

Yaklaşık 200 yıldan fazla süredir ayakta olan odalar değişen zaman şartlarıyla çeşitli neden ve şekillerde değişikliklere maruz kaldıkları gözlenmiştir. Zamanla değişen yaşam şekli, iletişim, ulaşım ve teknolojiadaki gelişmeler gibi nedenlerle odaların da işlevsel değişimlere uğradığı tespit edilmiş olup incelenen 102 köy odasından 27 tanesinin “özgün”, 26 tanesinin “özgün değil-konut”, 13 tanesinin “özgün değil-depo”, 36 tanesinin ise “işlevsiz” olduğu tespit edilmiştir. Odaların yoğun şekilde fiziksel değişikliklere de maruz kalmış olduğu görülmüş olup 102 köy odasından 41 tanesinin “özgün”, 35 tanesinin “az değişmiş”, 20 tanesinin “çok değişmiş”, 6 tanesinin ise “özgünlüğünü yitirmiş” olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

Anadolu'da neredeyse her bölgede varlığı tespit edilen köy odaları muhtar odası, cami odası, misafir odası veya konak, oturma odası, muyanlık, yaran (sohbet) odası gibi farklı terimlerle adlandırılırsalar dahi bu odaların işlevlerinin temelinde aynı olduğu tespit edilmiştir.

Anadolu genelinde bu odaların varlığının Orta Anadolu'da yoğunlaştığı üzerine bulgular saptanmıştır. Çankırı, Erzincan, Konya, Nevşehir ve Yozgat olmak üzere 5 ilde tespit ve incelemeleri yapılan odaların Sivas'ta çalışma kapsamında tespit ve incelemeleri yapılan odalarla ortak ve ayrılan özellikleri görülmektedir. Çalışma kapsamımızı oluşturan Sivas ili

birlikte köy odası tespit ve incelemeleri yapılan 6 ildeki odaların genellikle ana evden ayrı başlıca bir yapı ve tek katlı olarak planlandıkları görülmektedir.

Plan kurgusu bağlamında 5 ilde tespit edilen odaların bu çalışma kapsamında Sivas'ta tespit edilen odalarla karşılaştırıldığında ana mekan kurgusunda ortak olarak; Çankırı Atkaracalar (Bayhan ve Salman, 2014) ve Yozgat Büyükincirli'de (Ersoy, 2017) tespit edilen odalarda birden fazla ana mekana sahip odaların mevcudiyeti, Çankırı Yaran Odaları (Numan, 1981) ve Erzincan Başköy'deki (Naldan, 2020) odalarda mumsekili plan tipine benzer olarak 3 bölümlenimin mevcudiyeti, yine Erzincan Başköy'de (Naldan, 2020) selamlık direklerinin bulunmadığı serenli plan tipine benzer bir odanın mevcudiyeti, Nevşehir Gümüşkent (Tay, 2018), Konya Gökyurt (Bozkurt, 2016) ve Yozgat Büyükincirli'de (Ersoy, 2017) tespit edilen odalarda ise bölüntüsüz mekandan oluşan odaların mevcudiyeti görülmektedir.

Anadolu genelinde tespit edilen köy odalarının çalışma kapsamında Sivas Merkez ilçe özelinde tespit edilen odalarda olduğu gibi kırsalda yer almaları ile taş, ahşap ve alçı gibi doğal malzemelerden inşa edildiği, dış cephelerinin iç mekana göre daha sade olduğu ve bulunduğu alandaki konut yapılarına göre ise daha işlemeli, özenli ve süslü olduğu görülmektedir. İç mekan kurgusunda yine ortak olarak ahşap, alçı ve kalemişinden yapılmış bezeme unsurlarına yoğunlukla rastlanmaktadır. Yüklük ve dolap nişlerinin kullanımı, ana mekanı örten tavanın çeşitli malzeme, teknik ve kompozisyonlarla süslenmesi, odaların genellikle doğu- batı aksında yerleştirilerek mekan içinde mihrabiye unsuru bulunmasa dahi odaların mescit odası olarak da kullanılıyor olması, pencerelerin de yine güney duvarı üzerinde planlanması ile diğer cephelerin büyük oranda sağır bırakılmaları diğer ortak özelliklerdendir.

Sivas Merkez ilçe özelinde tespit ve incelemesi yapılan odalarda plan ve mekan kurgusunda şekillenmesi ve kurgulanmasında önemli bir eleman olan dikmeler ve dikmelerle oluşturulan yarı geçirgen kurgunun Sivas'ta yer alan odalara özgü olduğu tespit edilmiştir. Anadolu genelinde tespit ve incelemesi yapılan odalarda dikmelerin duvar içinde veya mekan içinde sadece strüktürel yardımcı eleman olarak kullanıldığı varsayılmaktadır.

Kuban'ın (1995) Geleneksel Türk Evi üzerine yaptığı çalışmasında daha çok varlıklı ailelerin evinde bulunduğunu belirttiği, direkler vasıtasıyla seki altı ve seki üstü olarak iki bölümden oluşan odalardan bahsetmekte olup bu odaların Sivas'ta tespit edilen serenli plan

tipi ile olan benzerliği dikkat çekmektedir (Kuban, 1995). Çelimli (2016) ve Çelen'in (2019) Sivas Divriği ilçesinde yaptıkları çalışmalarda tespit ettikleri ve yaz odası, kış odası olarak adlandırılan odaların aşğıseki, nimseki ve kilimüstü olarak üç bölümden oluşmakta olup Sivas'ta tespit edilen mumsekili plan tipi ile olan benzerliği dikkat çekmektedir (Çelen, 2019; Çelimli, 2016). Bu çalışma kapsamında tespit edilen odaların plan kurgularının nasıl oluştuğu ve geliştiği hakkında kesin bilgiler tespit edilememekle beraber bu odaların Geleneksel Türk Evi'ndeki başoda kültürünün kırsal kesimdeki temsilcisi olduğu düşünülmektedir.

Geleneksel Türk misafirperverliğinin sergilendiği köylere has mekanlar olarak nitelendirilen köy odaları kapsadığı kavramları, işlevleri ve özgünlükleriyle kendine has bir kültüre sahiptir. Günümüzde gelişen ulaşım koşulları ve toplumu oluşturan kişilerin bireyselleşerek uzaklaşmaları gibi nedenlerle bu odalar önce ihmal edilmiş ardından terk edilerek veya tamamen farklı bir işlevde kullanılarak köhneleşmişlerdir.

Kültür değerin yanı sıra özgün plan kurgusu, mekan elemanları ve bezemeleriyle, yapım teknik ve malzemeleriyle de yaklaşık 200 yıllık bir maziye sahip olan Sivas köy odaları gelecek nesillere aktarılması, örnek gösterilmesi ve devam ettirilmesi gereken bir geleneği içinde barındırmaktadır. Bu odaların ivedilikle gün yüzüne çıkarılması belgeleme, koruma ve gerektiği ölçüde yenileme çalışmalarının yapılması gerekliliği görölmektedir. Köy sakinlerinin özellikle doğduğu, büyüdüğu ve yaşadığı köyde köy odası kültürünün devam ettirildiği bir döneme denk gelemeyen bireylerin bilinçlendirilmesi ve desteklenmesinin odaların geleceği açısından daha etkili olacağı düşünülmektedir. Türk misafirperverliğinin, dayanışma, yardımlaşma duygularının bir örneği olmasıyla sayıları gün geçtikçe azalan köy odalarının kaybedilmesi barındırdığı kültürlerin de kaybolması demektir.

KAYNAKLAR

- Abdurrezzak, A. O. (2011). *Kastamonu Köy Odalarının Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik İşlevleri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Abdurrezzak, A. O. (2015). Yaygın Eğitim Bağlamında Sosyo-Kültürel İşlevleri Açısından Köy Odaları: Kastamonu Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(7).
- Acun, H. (2005). *Bozok Sancağı (Yozgat İli)'nda Türk Mimarisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Akin, E. S., ve Hanoğlu, C. (2012). Tokat Geleneksel Konut Mimarisinde Alçı Lambalıklar. *Tokat Sempozyumu*, 3, 163-183.
- Akın, E. S., ve Hanoğlu, C. (2013). Tokat Geleneksel Konut Mimarisi'nde İç Mekân Alçı Süslemeleri. *Vakıflar Dergisi*, 40, 163-184.
- Aksakal, E. (2019). Türk Kültüründe Eril Mekân Örneği; Köy Odaları. *Folklor/Edebiyat*, 25(98), 291-308.
- Azezli, G. B. (2009). *19. yy'da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayhan, A. A., ve Salman, F. (2014). Çankırı/Atkaracalar'daki Mimari Eserler: Köy Odaları ve Evler. A. Doğanay (Editör), *Prof. Dr. Selçuk Mülayim Armağanı: Sanat Tarihi Araştırmaları*. Lale Yayıncılık. 113-131.
- Bektaş, C. (2018). *Türk Evi* (4. Baskı). Türkiye: Yapımevi Yayıncılık.
- Bilget, N. B. (1992). *Sivas Evleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bozkurt, T. (2016). Konya-Gökyurt (Kilistra) Köy Odaları. *Milli Folklor*, (109), 201-216.
- Bulut, M. (2017). Sivas İlbeyli Köy Odaları. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 13-31.
- Canozan, A. Ş. (1992). Sivas Köyleri'nde Misafir Odaları Üstüne Bir Sohbet. *Revak Dergisi*, 92, 45-48.
- Çelen, G. (2019). *Divriği-Tuğut (Çiğdemli) Köyü Kırsal Mimarlık Mirası Ve Sürdürülebilirlik Olasılıkları*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Çelimli, M. A. (2016). *Divriği Kent Dokusundaki Geleneksel Konut Mimarisinin İncelenmesi Ve Örnek Sokak Sağıklaştırması Üzerine Bir Değerlendirme*. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.

- Çınar, K. (1991). *Konya Ovası Köy Yerleşmelerinde Misafîrhaneler (Köy Odası)*. Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı, 57-71.
- Doğanay, H., ve Orhan, F. (2014). Şavşat'ta Geleneksel Köy Meskenleri Ve Başlıca Sorunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1). 273-297.
- Ekici, M. (1990). Batı Anadolu Köy Odaları. *Türk Kültürü*, 28(332), 744-751.
- Erkoç, E. (2008). *Anadolu'da Bir Köy Odası Hatışoğlu Konağı*. Çorum: Çorum Hakimiyet Gazetesi Kültür Serisi.
- Ersoy, G. A. (2017). Yozgat Büyükincirli Köyü Köy Odaları. *Kalemişi-Türk Sanatları Dergisi*, 5(10), 91-117.
- Ersoy, G. A. (2018). *Yozgat Merkez Osmanbucağı Köylerindeki Köy Odaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eskici, B. (2006). Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemlerinde Alçı Mihraplar. *Sanat Tarihi Dergisi*, 15(1), 57-75.
- Gök, D. (2018). *19. Yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Bezeme Sanatının Gelişimi: Bursa Emir Sultan Cami Bezemeleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Gürsoy, E. (2021). Türk Halk Mimarisi Örneklerinden Kütahya/Gediz Köy Odaları. *Folklor/Edebiyat*, 27(107), 721-747.
- Gürsoy, E. (2022). Süslemeli Bir Köy Odası: Selçuklar Kasabası Haciların Odası. *Milli Folklor*, 17(134), 172-181.
- İnternet 1. Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 8 Haziran 2021'de alınmıştır.
- İnternet 2. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama Uygulaması, <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/> adresinden 30 Kasım 2022'de alınmıştır.
- İnternet 3. İlimizin Tarihçesi, <http://www.sivas.gov.tr/il-adinin-tarihcesi> adresinden 30 Kasım 2022'de alınmıştır.
- Karabulut, İ. H. (2019). *Tarihi Mardin Evlerinin Başoda Geleneği*, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Karakaya, Y. (2017). *Köy Odalarının Sosyal İşlevleri ve Oda Yarenlikleri: Ayakta Kalan Köy Odaları*. Türkiye.
- Karpuz, H. (2000). Konya Köy Odalarının Kültür Ve Sanat Değeri. O. Aslanapa (Editör), *Emin Bilgiç Hatıra Kitabı*, İSAR Vakfı Yayınları, 319-362.
- Karpuz, H. (2012). İç Anadolu Bölgesi Köy Odaları. Acara Eser, M. Bilget Fataha, E. ve Koyun G. (Editörler), *XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları Ve Sanat Tarihi*

- Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 455-471, Sivas.
- Kuban, D. (1982). Türk Ev Geleneği Üzerine Gözlemler. *Türk Ve İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, 197-198. İstanbul.
- Kuban, D. (1995). *Türk Hayatlı Evi*. İstanbul: Eren Yayınları.
- Küçükerman, Ö. (1985). *Kendi Mekan Arayışı İçinde Türk Evi*. İstanbul: Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu Yayınları.
- Mintaş, Z. (1994). *Geleneksel Kültürde Yüklüğün Görsel Anlamı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Muşkara, Ü. (2017). Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (37), 437-448.
- Naldan, F. (2020). Erzincan-Çayırlı İlçesi Başköy Köy Odaları. *Milli Folklor*, 16(126), 249-263.
- Numan, İ. (1981). Çankırı'da Yaran Sohbetleri Ve Sohbet Odaları. *Vakıflar Dergisi*, (13), 591-633.
- Ögel, B. (1978). *Türk Kültür Tarihine Giriş: Göktürklerden Osmanlılara*, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öney, G. (1988). *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özdeğer, M. O. (2019). *Sivas İlbeyli Köylerinde Köy Odaları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, A. (2012). Geçmişten Günümüze Konya İli Akören İlçesinde Bulunan Köy Odaları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 1-4.
- Sefer, N. (2005). *Geleneksel Divriği Evlerinin Biçimlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sevindik, A. (2013). *Halk Hukuku Ve Köy Odaları: Sivas Şarkışla Gümüştepe Köyü Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sevindik, A. (2018). Köy Odalarından Hareketle Bir Orta Anadolu Köyünün Halk Hukuku Algısı. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (39), 27-48.
- Tay, L. (2018). Gülşehir-Gümüşkent Köy Odası. Arslan D. A. Akhan B. ve Sayılov G. (Editörler), *III. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu*, 243-252.
- Tosunlar, M. B. (2016). Sarayönü'nde 3 Oda Yapısı. *Mimarlar*, 13(10), 17-24.

- Türkân, A. (2021). Kütahya İli Altıntaş İlçesi Halk Mimarisinden Örnekler: Köy Odaları. *Folklor/Edebiyat*, 27(108), 1013-1028.
- Uluengin, F., Uluengin, B., ve Uluengin, M. B. (2001). *Osmanlı Anıt Mimarisinde Klasik Yapı Detayları*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Ünver, M. (2005). Müslüman-Türk Anadolu İnsanınin Eğitim Ve Öğretiminde Köy Odalarının Rolüne Folklorik Bir Bakış. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(18-19), 71-92.
- Üredi, K., (2009). *Şehrin Ahşap Zamanı*. Şener, T., ve Erdoğan, M. A. (Editörler) İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yaşayan, A., Erkan, H., ve Seylam, S. G. (2011). *Kadastro Kavramı Ve Türkiye Kadastro*. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 13. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayında sunuldu, Ankara.

EKLER

(Ekler Tezin arka kapağında CD ortamında verilmiştir.)

Gazili olmak ayrıcalıktır